ALİ ŞERİATİ

03 BÜTÜN ESERLERİ

Ebuzer

FECR

tebliğ yayınları : 17
inceleme, araştırma: 3

isteme adresi

Tebliğ yayınları
Boyacı Kapısı Sok. 1/3
Fatih - İstanbul
Tel.: 525 70 95

dizgi
ayyıldız
baskı
gümüş
cüt
kardeşler
1987

«Evinde ekmek bulunmadığı halde, kınından sıyrılmış kılıcıyla isyan etmeyen adama şaşarım.»

(Ebuzer)

EBUZER-i GIFARÎ

A. Cevdet Es-SAHHAR
Dr. ALİ ŞERİATÎ

Türkçesi
Salih Okur

YAYINCININ ÖNSÖZÜ

Hakikatlanın görünmesi için, İslâm tarihinin önemli noktalarına ışık tutacak, gençliğimize örnek bir hayat felsefesini verecek, cihada, hakka taraftarlığa vesile olacak bir kitabı yayınlamakla çok mutluyuz.

Kitabın girişindeki Sosyalist kelimesi, maddeci, mutlak eşitlikçi manasında değildir. İslâm'ın özünde olan, iktisadi ve içtimaî adalet ve ortaklık manasındadır.

Kitabın içindeki, rivayetlerin aslı vardır. Fakat, Emevilerin, uydurma ve sansürlü rivayetleri karşısında, Şiiler, aslı olan o haberlerde hissi davranınca, çok mübalağalar olmuştur.

İran kültürü, İslâm dünyasında azınlık kültürü olduğundan ayrıca İran'ın, milliyet ve medeniyetinin kuvvetli sahabeler tarafından parçalandığından, İslâm'ın saltanat kuvvetiyle pekişeceğini savunan sahabelere karşı kin ile karışıktır.

İslâm'ın ruhunda saltanat bulunmadığını, başka milletlere haksızlık etmek İslâm'da olmadığını belli etmekle beraber; madem Resûlüllah ashabıma dil uzatmayın demiştir. Onlara ilişmemek lazım. Çünkü onların küçük bir ibadet ve cihadı, bizim bir ömür boyu yaptığımız ibadet ve cihaddan üstündür.

Kitabın içinden, fikir olarak hiç bir şeyi sansüre tabi tutmadık. Biz konularm tartışılmasına muhtelif fikirlerin bilinmesine, cevaplanmasına taraftarız.

Neticede anlaşılan odur ki; İslâm toplumu Resûlüllah'ın sünnetini harfiyen uygulayacak bir imam ve halifeye sahip olmadığından, Hicretin 30. yıllarında ekonomik zihniyetini kaybetmiştir. Bundan dolayı da, toplumun bünyesi gevşeyince muhtelif kültürler, onun içine girmiştir. 1., 2. asırda onun ruhu hükmünde olan öz kültürünü yitirmiştir. Toplum, muhtelif fırkalara bölünmüştür. Allah'tan arzumuz, bizi yine birliğe, o Öz kültürümüze ve zihniyetimize vatdırmasıdır. Peygamber Efendimiz, «.Ümmetin sonu, ilk müslümanlarm yaptığını yapmakla düzelir,» diye buyurmuştur.

Tebliğ Yayınlan

SUNUŞ

Bu çalışmanın asit, çağımızın Mısırlı yazarlarından, Abdülhatnit Cevdet El-Sehhar tarafından kaleme alınmıştır. Ali Şeriatı, öğretmen okulunda öğrenci iken, Arapça aslından Farsça'ya tercüme etmiştir. Ancak Ali Şeriatı, Hz. Ebuzer hakkında söylenen bütün sözleri de katarak tercümede ileri gitmiş ve onun için «Süsleme ve Tercüme» tabirini kullanmıştır.

Yukarıdaki kaygılardan dolayı Şeriatı, Hz. Ebuzer hakkındaki ihtilajh konuları bilerek *kaleme almış ve «Bu rivayetlerin doğruluğunu veya yanlışlığını tesbit etmek, tarik yazanın bileceği iştir.» diyerek işin içinden çıkmıştır.*

Gerçekten de Hz. Ebuzer'in hayatının başlangıcı ve sonu ile ilgili, birbirinden farkı ve efsaneleşmiş birkaç rivayet olduğu bilinmektedir.

Hz. Ebuzer hakkında ilk çalışmalar; Cezayir'in Fransız sömürgesi olduğu yıllarda, «Fazl'ül Cihad» adlı bir yeraltı teşkilatı tarafından yapılmıştır. Hz. Ebuzer'in konuşmalarını ihtiva eden bu eser; o devirde İslâmî olmayan bütün inanışlar ve fikir akımları, serbestçe faaliyet gösterip yayın yapabildiği halde, müsadere edilmiş ve el altından yayınlanarak dağıtılmıştır.

Kitabın kurgusu roman ile piyes karışımıdır. Çevirisini yaptığımız metnin aslı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci ki-

sim, Ali Şeriati'nin kendi eliyle düzenlediği ilk nüshanın beşinci baskısıdır. Bu kısım, ilkin «Rebeze'den Biri» adı altında yayınlanmış, daha sonraları ufak tefek değişikliklerle yeni baskıları yapılmıştır.

İkinci kısım, Ali Şeriati'nin Hüseyniye-i İrşad'da, Hz. Ebuzer'i anlatan bir piyesten önce yaptığı, daha sonraları kasetlerden derlenen, iki konuşmayı içermektedir. Bu konuşmalar hemen hemen birbirinin aynı olduğundan biz okuyucuyu sıkmamak için, bunlardan sadece birini aldık ve çevirimizin sonuna ekledik.

Ülkemizde bugüne kadar, Ali Şeriati'nin on kadar eseri Türkçe'ye çevrilmiştir. Ancak çalışmamızın bunlardan farklı olduğunu sanıyorum. Eserde kahraman Hz. Ebuzer olmasına rağmen, olaylar İslâm'ın doğuşundan önce başlamakta ve Hz. Ebuzer'in adı etrafında; İslâm tarihinde bugüne kadar süregelen ihtilaflı konular işlenmektedir. Sağlıklı bir çalışma olabilmesi için, İslâm tarihim değişik kaynaklardan yeniden gözden geçirmek zorunda kaldık.

Ali Şeriati'nin bahsettiği bütün konular bizdeki kaynaklarda da vardı. Fakat Hz. Peygamber'in irtihalinden sonra, Halife seçimi konusunda Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'e bilinen tarizlerde bulunması; Hz. Osman'a ve Sahabelere yakıştırdığı sıfatlar, Ali Şeriati'nin Şii taassubundan kurtulamadığını göstermektedir. Bu tarizlere cevap olmak üzere kısa bir sonuç bölümü eklemeyi uygun gördük.

Bu çalışmada, yazarın anlatmak istediklerini, bizden birşey katmayarak, Türkçe'ye kazandırmaya çalıştım. Eğer birazcık becerebildiysem kendimi bahtiyar sayacağım.

Beşiktaş, 7 Temmuz 1987
Salih Okur

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Ben, zarif seramik işlerinin hatemkârhğmt (*) seçenlerin yerine, sarp ve yüce dağlan, iktidarı yeri göğü inleten azgın fırtınaları, sert ve vahşi çölleri sanatına sermaye edinenleri severim.

Ben, kafeste şakıyan binbir renkli kanarya veya gül bahçesinde yetiştirilen çiçekler yerine, yüce dağlann mağrur kartalından, uzak ve ıssız çöllerin yabani çiçeklerinden ilham almış olan şiirde aşırı sanat ve heyecan hissederim.

Evet. Yüksek mahpushane duvarlarının ardında ve vahşi cellatların bakışları altında, gururla söylenen şiir, bir mangalın çevresinde esrar dumanları altında veya içki dağıtılan bir masanın etrafında güftesi bağlanan şiirden daha güzeldir. Şairinin şerefi daha yücedir.

İşlediği suçlardan titrememe rağmen, Wilhelm'in çirkin saltanat yularının şehvetli patronlarının, Hitlerin ordularının sert çizmeleri altında ezildiğini düşündükçe, onu övesim geliyor.

Tarihin olgun ve kokulu meyveleri olan bazı insanlar, yücelik kalesine çıkabilmek için, büyük saadetleri derin çukur-

(*) Üzerine çeşitli şekiller oyulan bir düzeyin, benzeri bir maden veya madde ile doldurulmasıyla yapılan süslemecilik.

lara atmışlar ve acıya müptela olmuşlardır... Yüzleri yumuşaklığını kaybetmiş, kırış kırıştır... Ayakları yumuşak salonlarda dans etmek yerine, yakıcı taşlarda koşmayı tercih etmiştir... Büyüklüğü yaratanlar bunlardır. Peygamber, «Her dinin ruhbaniyeti vardır, benim dinimin ruhbaniyeti ise cihattır.» diyor...

*Bu kitabın sayfalarını gururla karalıyorum. Çünkü, bu hikâyenin kahramanı bir ressam veya çalıştığı sahnede seyircilerini şehvetten çıldırtan bir dansöz değildir. Pis kokulu **bir** meyhanede veya bir mangalın kenarında, duman sütunlarını göğe yükselten bir şair değildir. Piyer Luis'in yarattığı oyunculardan da değildir.*

Paris'in kötü adlı mahallelerinin, arka sokaklanndaki kabarelerin vefadar dostları da değildir.

HoUvut'tan ilham alan kokuşmuş aşk hikâyelerinin, Kapri adasındaki, dünyanın her yerinden erkekleri şehvetle kendine çağıran, işveli ve tatlı esirleri olan kadınlar da değildir.

Her sabah süt. banyosunda uyuyan, yumuşak tenli ve mermer vücutlu, baldırları ve memeleri şehvetle titreyen ve yüzlerce yazara şöhret kazandırmış olan bir «Yıldız» da değildir.

Bu hikâyenin kahramanı mağrur bir çölün oğludur. Sıkıntı ve yoksulluğun az geldiği, göğün bile merhametli gözyaşlarını üzerine gönderdiği mağrur bir çölün oğludur. Öyle mağrur bir çölün oğludur ki, çağlar boyu sahillerinde güneşin altında oturduğu halde, susuzluğunu giderebilmek için, denize baş eğmemiştir.

Buğday tenli ve güneş yanığıdır.

*Onun cildi, çölün sertliğinin nakşolduğu, yartmadanm gü' nesi altında kurumuş, kermelenmiş ve siyahlamış **bir** kösele parçasıdır.*

Çölün sıkıntıları ve dertler ince ve uzun boyunu bükmüştür.

Zayıf göğüs kemiklerinden, erkeklik ve dayanıklılık okunur. \ j

Bakışları, çölün kızgm güneşini yansıtan iki aslan gözüdür.

Bu hikâye, ıssız çölde yaşayan kabilenin arasında kopan şiddetli bir rüzgârın macerasıdır...
...Gıfar'dan birinin macer asıdır...

Nisan 1959, *AH Şeriati Mezinani*

Piyer Luis, Yunanlı meşhur fahişe Bilitis'in karşılıksız sevgilerini ve açık saçık rüyalarını yazan Fransız romancı.

GİRÎŞ

ALLAH'IN ADIYLA

Muhammed, on üç yıl süren mücadele ve sıkıntılardan sonra Mekke'yi terkederek Medine'ye geldiği gün; İslâm'ın gizlenme ve güçsüzlük döneminin geride kaldığını, cesur ve fedakâr dostları yardımıyla, Allah'ın dediği gibi, kendi siyasi rejiminin ve İslâm'ın azametli sarayının temelini atma zamanının geldiğini biliyordu.

Bu çağda, yarımadanın doğusunda, îran Şehinşahının süslü ve cilalı büyük bir sarayı vardı. Bu saraydaki teşrifat (protokol) işlerinin görülebilmesi için birkaç bin köle, binlerce erkek ve kadın hizmetçi çalıştırılıyordu. Yoksul ve çilekeş insanların gelirleri bu sarayın idaresi için harcanıyordu.

Arabistan'ın kuzeyinde ise Herakliyus'un korkulu ve azametli imparatorluğu göze çarpıyordu. İki memlekette kendini gösteren her şeyin, bu sarayların hakimlerine ait olduğu söylenebilir: Sanat, edebiyat, savaş işleri, vergi toplama ve sabahleyin erkenden kalkma... bunların hepsi saltanatın ve imparatorluğun teşrifat ve şevketinin daha fazla olması içindi.

Ama îslâm Peygamberi, Medine'ye girdiğinde bir mescit ve yanında ufacık bir ev yaptı. Bu evin kapısı mescidinin içine açılıyordu. îslâm hükümeti, Arabistan'ın her yerine hakim olmasına rağmen ömrünün sonuna kadar kendi yaşayışında bir değişiklik yapmadı.

Memleketin mutlak hakimi olmasına rağmen, yoksulların sofrasında horlanan bir köle gibi oturuyor ve arpadan yapılan ekmek yiyordu. Çıplak bir bineğe biniyor ve genellikle ikinci bir kişiyi de terkisine alıyordu.

İslâm Hakiminin bu davranışının sebebi, kendi rejimiyle îran Şehinşahı ve Rum İmparatorunun rejimi arasındaki farkların ortaya çıkması ve halkın bunu gözleriyle görmesi içindi. Yeni rejim ve yeni teşkilatının iki ayağı bulunmaktaydı:

Burada hakim ile mahkum, emreden ile emredilen, köle ile efendi yoktu. Hepsi Allah'ın huzurunda adilce ve eşitlikle aynı sırada yer alıyordu.

Bu rejimin kurucusu ortadan gittikten sonra, Ali'nin mahrumiyeti ve siyasi gruplaşmalar; hilafet duvarının temel taşının eğri konulmasma sebep oldu. Ebubekir'in, Ömer'i kendisine halife seçmesiyle îslâmî rejime ikinci darbe de vurulmuş oldu.

Ömer ve Ebubekir'in bizzat kendileri bu yanlış adıma sebep olmalarına rağmen, İslâm'ın siyasi teşkilatı Peygamber'in bıraktığı gibi kalmıştı: Basitlik, eşitlik ve servetin bir yerde toplanmasına engel olunarak adilce paylaşılması göze çarpıyordu.

Ömer de gidince, yaşlı, mukaddesmeap ve kifayetsiz bir adam olan Osman hükümeti eline aldı. îslâm hükümeti sarsılmaya başladı, İslâm kanunlarında yapı-

lan değişiklikler o kadar şiddetliydi ki Muhammed'in binası kökten viran oldu. Onun zamanında hilafet, saltanata; îslâmî hakimiyet kulübesi, şahın sarayına; sadelik şatafatlı teşrifata; Muaviye'nin ve Osman'ın yeme içme sarayına dönüştü.

Ebuzer, islâm'ı kabul eden beşinci kişiydi, onun kılıcTîslam'în doğuşu ve ilerlemesinde çok etkili olmuştu. Ali'nin bir takva ve hakikat heykeli gibi köşede kaldığını, îslâm düşmanlarının hilafetin idaresine yol bularak, bir kurtçuk gibi; İslâm'ı içten içe kemirdiğini görüyordu.

Özgürlükçüler ve hakikatçilerin herbiri bir köşeye kovulup susturuldular. Ebubekir, Ali'yi (na-civanmerdane) siyaset sahnesinden alaşağı ederek hilafete oturduğu gün, Ebuzer endişe ve korkuya düştü, islâm'ın geleceği, onun gözüne çok korkunç ve karanlık görünüyordu. Fakat, büyük bir hak yenilerek ayaklar altına alınmış olmasına rağmen, her halükârda islâm kervanı yoluna devam ediyordu. Ebuzer bütün bunları düşündükçe içi içini yiyor, fakat dudaklarına suskunluk mührünü vurmuş sesini çıkarmıyordu (1). Osman'ın rejimi islâm'a musallat olana kadar sustu ve sesini çıkarmadı. Yoksullar, çilekeşler ve güçsüzler, zenginlerin, köle tüccarlarının, faiz yiyenlerin ve eşrafın ayakları altında eziliyordu. Bu adamlar Osman'ın ve Muaviye'nin sarayını yol etmişlerdi. Sınıf farklılıkları ve servetin tekellerde toplanması tekrar dirilmiş, islâm'ı büyük bir tehlike tehdit etmeye başlamıştı. Ebubekir ve Ömer, Peygamber'in sadeliğini ve saflığını de-

(1) Ali Şeriati'nin burada hiçbir delili yoktur, çünkü kendi İfadesiyle dahi Ebu Zer hiçbir haksızlığa karşı susmamıstir. Onu Hz. Ebu Bekir'e karşı susturan ve Hz. Osman'a Jcarşi galeyana getiren ne sebep olabilir ki?

vam ettiriyor, yoksul ve sıradan bir insan gibi yaşıyorlardı. Bütün bunlar değişmişti. îslâm valisi Muaviye şehinşahlann sarayına benzer yeşil bir sarayın yapılması için binlerce dinar harcadı.

Ebubekir, kendi geçimini sağlayabilmek için bir yahudinin keçilerini sağmasına rağmen, Peygamber'in halifesi Osman'ın karısının gerdanlığının değeri, Afrika'nın vergisinin üçte biri kadardı...

Ömer, babasının kudretinden istifade ederek, zorla aldığı bir at için; ordusunun başkumandanını oğluyla beraber sorguya çekerken; Osman Peygamber'in sürgüne gönderdiği kişiyi —Mervan Hakem— kendine müşavir tayin ederek, Hayber'in ve Afrika'nın kuzeyinden ele geçen geliri topluca ona bağışlıyordu.

Ebuzer, bu utanç verici sahneleri görünce kendini daha fazla tutamadı ve suskunluğu sona erdi. înanılmaz bir yiğitlikle isyan etti. Bu öyle bir itirazdı ki, bütün İslâm memleketleri baştanbaşa Osman'ın aleyhine ayağa kalktı. Bu öyle bir ayaklanmaydı ki, insan toplulukların sahnesinde, onun coşkun dalgalarını bugün bile görüyoruz.

Ebuzer, İslâm'ın iktisadi ve siyasi ortaklığının genişlemesi için çalışırken, Osman'ın rejimi eşrafiyete hayat veriyordu. Ebuzer, İslâm'ı çaresizlerin ve yoksul halkın kurtuluşu olarak görüyordu. Oysa Osman, onu, sermaye sahiplerinin, faiz yiyenlerin, zenginlerin ve eşrafın menfaatlerinin korunmasma alet ediyordu.

Bu çatışma, Ebuzer ile Osman arasında başladı sonunda Ebuzer, canını bu yolda feda etti. Bu sermayeler, bu servetler ve topladığınız bu altın ve gümüşleri bütün müslümanlarm arasında eşitçe dağıtmalı diye bağırıyor, İslâm'ın iktisadi ve ahlâhi sisteminin gölge-

sinde, herkes hayatın, ihsanlarından eşitçe faydalanmalı diye isyan ediyordu. Fakat Osman, İslâm'ı teşrifat, zahiri törenler, zahiri takva ve kutsallık, çoğunlukların yoksulluğu ve azınlıkların zenginliklerinin hamisi olarak görüyordu. Ebuzer ise, îslâm'ın ortaklığının yaygınlaştırılması ve genişlemesi için başladığı mücadelesine ara vermeden devam ediyor, düşmanlarını rahat bırakmıyordu.

O günün toplumunda, Ebuzer'in, yoksul ve çaresiz sınıfların taraftarı olarak yükselttiği bu sesi hemen kesildi. Bu ses, öyle bir yanar dağın ilk püskürtmesiydi ki, kıvılcımları bin yıl sonra, 18. ve 19. yüzyılda Avrupa'daki bütün memleketlerin eteğini'tutuşturdu.

Bu yanardağ, eğer bugün birazcık susmuşsa; ara vermesinden ve sohıklanmasmdandır. Yakında da susmayacaktır. Ebuzer'in gırtlağından dışarıya çıkan bu büyük yanardağın kıvılcımları, daha sonraları; büyük Fransız ihtilalinden sonra, dünyanın değişik yerlerinde çeşitli ekonomi kitapları halinde ortaya çıktı. Fakat, Osman'ın iktidarı, onu nihayetsiz bir çölde söndürmeyi becermişti. Eşraf ve sermayedarlar, yoksulların önderi, ezilenlerin koruyucusu Ebuzer'in ölümüyle; bu sınıflar tarafından kendilerini tehdit eden tehlikenin ortadan kalktığını sandılar. Fakat görülen son ekonomik devrimler, Osman'ın rejiminin zafer kazandığını isbat etmektedir. Peki Ebuzer'in sosyalizmi ne oldu?

Yeni sosyalistler diyorlar ki:

Dünya, gerek kî sosyalist olsun,
Ta **ki** yaşamaya **layık olsun,**
Eşrafiyet, zorbalık ve yağmacılık,
Ma'dum olsun, mahvolsun, yok olsun...

Biz **de** aynı düşünceyi Ebuzer'in bütün hayatı boyunca açıkça görüyoruz.

Eğer sosyalizmin şiarı: **«Herkesin kabiliyetine göre ve herkesin işine göre»** ise biz bunu, bundan bin üç yüz yıl evvel Ebuzer'in yiğitçe yaptığı, azametli kavgasında görüyoruz.

Ben, ne zaman Ebuzer'in akıllara şaşkınlık veren hayatını düşünsem, onun tanrıtapıcılığını görüyor ve Paskal'ı hatırlıyorum. Paskal diyor ki: «Yüreğin öyle **bir delili vardır ki, aklın eli ona yetişemez. Allah'ın varlığına yürek şahitlik eder bu yol ne akıl ne de muhakememe elde edilir.»**

Ebuzer de diyor ki: «Ben bu sonsuz varlıkta (alemde) beni Allah'a götüren öyle bir (nişan) işaret bulmuşum ki akim ona tartışma ve incelemeyle yetişmesine imkân yoktur. Çünkü O, onların (varlıkların) hepsinden daha büyüktür, onun ihata edilmesi (kapsanması) mümkün değildir.»

Ebuzer de Paskal gibi Allah'ı yürek yoluyla bulmuş ve Peygamber'i görmeden üç yıl önce, Allah'a inanmıştır.

Ta o "zamanlar sermayedarlara, altın biriktirenlere karşı çıkıyor ve yoksulları savunuyordu. Eşrafa, Şam'da ve Medine'deki saraylarda oturanlara çatması aşırı bir sosyalist olan Proudhon'u hatırlatıyor. Ama gerçek olan şudur ki; Proudhon başka, Paskal başka ve Ebuzer başkadır, Ebuzer Allah'a inandığı için, onun yolunda rahat yüzü görmedi; yaptıklarında ve düşüncesinde bir an bile tereddüt etmedi. Ne Proudhon'da Ebuzer'in dürüstlüğü, dindarlığı ve Allah'a olan inancı gibi bir inanç vardı, ne de Paskal'da Ebuzer'inki gibi bir çalışma zevki vardı. Ebuzer İslâm memleketlerinde tek «İnsan-ı Kamil» olmuştur. Bu isim onun büyüklüğüne yeter.

İslâm tarihini okuyan pek çok kimsenin şu soruyu kendi kendine sorması mümkündür: Acaba bu hareketin parlak neticesi, bir sürü kavga ve zaferden sonra, büyük bir imparatorluğun kurulmasından —ki o da bir kaçyüz sene sonra devrildi— başka bir şey miydi? îslâmî hareketin böylesine hatta daha büyük, nizami ve askeri zaferlere ulaşan siyasi hareketlerden farkı neydi? îslâmî hareketin başlangıcından itibaren siyasî ihtilaflarla karşı karşıya olduğunu ve kendi yolundan çıktığını görüyoruz. Bunu İslâm'ın gerçek önderlerinin de itiraf etmiş olduğu bilinmektedir.

Peki öyleyse islâm ne yapmıştır? Peygambere ve Allah'a inanan dostlarının yaptığı, şunca kavga ve fedakârlıkların neticesinden ne elde edilmiştir? Eğer dini açıdan bakarsak, elde edilen zaferlerin hiçbir ehemmiyeti yoktur. Bilhassa Abbasiler, Emeviler ve benzerf saltanatlar eliyle gerçekleştirilen bu fütuhatların İslâm gerçeğiyle hiçbir ilişkisi de olamaz.

Vardığımız bu karar şu açıdan da doğruluk gösterir. Memleketi genişletmeyi, zaferler kazanmayı İslâm İmparatorluğunun kudretini arttırmayı, İslâm'ın esas hedefi sanmamak gerektir. Böyle büyük bir hareketin neticeleri olarak sayamayız. Bu bakışla bakarsak bu problem kendiliğinden çözülecek hem de İslâm'ın gerçek zaferleri, ilerlemesi ve parlak neticelerinden hayretler içerisinde kalırız.

Din, insana yaratılışında görev yükleyerek ilerlemeye mecbur eden tek amildir. Bu sebep, cansız varlıkların, bitkilere; bitkilerin hayvanlara; hayvanların da insana tekamülünün gerçek sebebidir. Din, yaratılışın akıllara şaşkınlık veren hikayesinin sebebidir. İnsanı, ruhunun yüksek irfan dağlarına ulaştıracak; hat-

ta ondan daha yükseğe götürecek, zamanı ve mekânı ayağının altına koyabilecek tek sebeptir. Öyleyse dini, insanın tekamülü merdivenine çıkabilmek için tek uyarıcı olarak tabir edebiliriz. Başka bir deyişle din, «Gerçek İnsan» üreten bir fabrikadır. Bizim nazarımızda bundan başka bir şey de olamaz.

Şimdi, acaba İslâmiyet bu yolda birşeyler yapabilmiş mi, kendi ürettiklerinden (fabrikasında) insanlık piyasasına sürebilmiş mi? Araştırılması gereken budur. Ancak böyle bir konuyu araştırabilmek için büyük bir heyecan ve merak olması gerekir. Çünkü araştırmaca, adları belirsiz kölelerin ve elden ayaktan düşmüş kadın - erkek kahramanların yanına tarihin eşliğinde, utanmadan gidebilmeli ve gerçeği yazabilmelidir. Tarih, çoğu zaman büyük ve şatafatlı sarayların önünde, savaş meydanlarında zer (altın) ve zor sahiplerinin önünde diz çökmüştür. Ama bu sefer o eşrafperest ve egoist tarih, çürümüş ve köhne çadırlara, viran olmuş kulübelere ve mazlum kölelerin yanma gitmektedir. Arabistan çölünün isimsiz, Ebuzer gibi, önemsiz kimselerin, Selman gibi İranlı bir avarenin ve Bilal gibi ucuza giden bir kölenin hayatını, büyük bir öfkeyle lime lime ederek yazmakta ve insanlığın gelecek nesillerine sınırsız bir övünçle takdim etmektedir. Firavunlaşmış tarihin bu kadar alçakgönüllü olmasının gerçek sebebini araştırmak gerekir!..

Asya, Afrika ve güney Avrupa'da yapılan fütuhatlara İslâmî hareketin gerçek neticesi olarak bakmamak gerekir. Belki düşüncenin derinliklerinde, gönüllerde ve beyinlerde yapılan fütuhatlara ilgi göstermek daha doğru olacaktır. İnsanı ruhunun dolambaçlı, geçitvermez ve derin vadilerinde yapılan zaferlerdir gerçek olan.

İslâm'ın zaferlerinin aynısı, Rum, İran ve benzeri ülkelerin tarihlerinde; memleketini genişletmek isteyen Cengiz, Napolyon ve Dara gibi «beyinsiz ünlüler»in maceralarında da bulunmaz değildir. Ama isimsiz, imansız ve yarı vahşi bir insanı, mesela Cündeb-i Cünade'yi, Ebuzer-i Gıfari yapabilmek, her hareket ve ekole nasip olamaz. Acaba Islâmî hareketin gerçek zaferleri Ebuzer, Selman, Bilal ve Yaser gibi üç - beş «insan»ın eğitilmesi değil midir?

Ama ne yazık ki, İslâm tarihinin iftiharları sayılan bu üstün iradeli gönül insanlarının hakları zayi olmuş, bu öncülerin düşünceleri kılıç kuvvetiyle dünyada tanınmadan kalmıştır, insanlığın tekamülü yolunda çok yüksek örnekler olan bu insanlar anlaşılmamıştır. Bunların hayatlarını özet olarak da olsa anlatan, doğru bilgiler ne yazık ki elimizde yoktur.

Bu hak rehberlerinin, doğruluk ve cesaret heykellerinin haklarına öyle bir darbe vurulmuştur ki, bunları onarmamız çok zordur. Bu kusurda bütün müslümarilar ortaktırlar. Ama büyük bir utanç ve esefle, Şiilerin bu konuda claha fazla suçlu olduğunu itiraf etmeliyiz. Bu hakkın ayaklar altına alınmasında kendi kardeşlerinden daha ileri gitmişlerdir. Çünkü, onlar son günlerde bu İslâm rehberlerinin hayat hikayelerini kitapçıklar halinde yayınlayarak geçmişi onarmaya çalışmışlar, fakat Şiiler kendi gafletlerinde oldukları yerde kalakalmalardır.

Bu insanların çoğunun İslâm inkılabının önderlerinden olması şaşılacak şeydir. Hükümet, Ebubekir'e ve dostlarına verilip Şiilerin rehberi Ali'nin hakkı yenilerek mahrum bırakıldığı zaman, bunlar Ali'nin çevresinde kelebek gibi dolaşıyor ve devrin hükümetleriyle kavga ediyorlardı. Sonunda Ali'nin ayaklarının di-

binde tüylerini, kanatlarını ve canlarını yaktılar. Yemin ederek söylemek gerekirse, onlar kendilerini yakmakla İslâm gerçeğini tarihin eline emanet ettiler. İslâm rejiminde yapılan değişiklikler karşısında yaptıkları yiğitçe direnişleriyle, münafıkların engellemelerine rağmen, insanlığın hakikat ve marifet çeşmesine ulaşmasını sağlamışlardır.

Ebuzer, bugün insanlığın arzu ettiği hürriyetin gerçek rehberlerinden ve kurtarıcılarından biridir. Bilhassa teknolojinin büyük bir buhran ortaya çıkardığı ve ekonomik problemlerin herşeyin başı sayıldığı bu günlerde insanlığın arzu ettiği hürriyetin gerçek rehberlerinden olan üç - beş kişiden biridir. Onun fikirleri bugün daha fazla revaç bulmaktadır.

Ebuzer, Şam ve Medine'de yoksulları ve ezilenleri etrafına toplayarak, faiz yiyenlerin, paraya tapanların, altın ve gümüş toplayan eşrafın aleyhine kışkırtmıştı. Şimdi bu hareketler yeniden tekrarlanarak hayat bulmaktadır. Dünya müslümanları onun gönlünden kopan ateşli konuşmalarındaki nazariyelere kulak vermektedir. Tarihin derinliklerinde olduğu gibi yine ezilenleri ve çaresizleri bir mescitte etrafına toplamış, onları Yeşil Sarayda ve Osman'ın kirli sarayında yaşayanların aleyhine kışkırtırken görmekteyiz.

— «Altın ve gümüşü hazine edip de **Allah yolunda** harcamayanları elem verici bir azapla müjdele.» (2)

— Ey Muaviye, eğer bu sarayı kendi paranla yaptırıyorsan israftır, yok eğer halkın parasıyla yaptırıyorsan hıyanettir.

— Ey Osman, sen yoksulları daha yoksul, zenginleri daha zengin ettin.

Meşhed, 1958 Ali Şeriati Mezinani

(2) Tevbe sûresi, 34. âyet.

«Evinde ekmek bulunmadığı halde
Kınından sıyrılmış kılıcıyla
İsyan etmeyen adama şaşarım ben.»
Ebuzer

EBUZER-I GIFÂRİ

Birinci Bölüm

NUR ŞİMŞEĞİ

Ebuzer : Allah'ın Resulü'nü görmeden üç yıl önce namaz kıldım. Sordular: «Kimin için?» Allah için, diye cevap verdim. *Sordular:* «Yüzünü hangi tarafa çevirip ibadet ediyordun?» Hangi tarafa dönüyorsam orada Allah'ı görüyordum,» *diye cevap verdim.*

Gıfar kabilesinin ileri gelenleri bir yere toplanmış, bağıra çağıra tartışıyorlardı. Çünkü, epeyi zamandan beri yağmur yağmamış, iyilik onları unutmuştu. Çaresizlik ve yoksulluk hep üzerlerine geliyordu. Davarları kuraklıktan çelimsizleşmişti. Herkes birbirine, tanrıları Menafin onları böyle sıkıntıda bırakmasının sebebini soruyordu. Bu kadar kurbana rağmen tanrılarının onları terketmesinin sebebi neydi acaba? Acaba onlara düşman mı oldu?

Mevsiminin geçmesine rağmen, gökte bir tek bulut bile görülmüyordu. Ortalıkta yağmurdan hiç bir eser yoktu. Acaba bulutlar kayıp mı olmuşlardı?!.. Yoksa tanrılarının gazabına mı uğramışlardı?.. Hayır hayır; tanrılarını memnun etmek için bir sürü kurban

kesmişlerdi. Kanlar dökülmüş ve yeterince yalvarümışü!.. Ne yollarını şaşırmışlar, ne de şanlı tanrıları onları unutmuş ve lanet etmişti!.. Aslında bu işte ne yerin ne de *göğün* suçu vardı!

Gıfar kabilesinin erkeklerinin ellerinden bir şey gelmiyordu. Ancak güçlü ve büyük tanrıları Menat'tan başka, kimse yağmuru yağdıramaz ve ölü yerlerin yeşermesini sağlayamazdı. Eh artık Menat'a tekrar yalvarmaktan başka çareleri de kalmamıştı. Kadınlı erkekli bir grup ağlaya inleye dışarı çıktı. Çaresizlik içindeydiler. Belki tanrıları onlara acır da, çorak topraklarının yeşermesi için; bulutlan harekete geçirecek bir rüzgâr estirirdi...

Kabile, Menafin bulunduğu bölgeye girmek üzere yol hazırlığına başladı. Sonunda herkes devesini almak için ahırlara gitti. Üneys de kendi devesine binip dehleyince, hayvan çöktüğü yerden kalktı. Daha sonra kabile topluca Mekke ile Medine arasında bulunan ve Gıfar kabilesinin putları Menat'm dikili olduğu, Kızıl Deniz sahiline doğru hareket etti.

Yola çıktıklarında, Üneys kendi etrafına bakındı ve kardeşini göremeyince devesini çökertip telaş içerisinde evlerine geri döndü.

— Cündeb! Cündeb!

Diye bağırarak eve girdiğinde, onu çok rahat bir şekilde yatağmda keyif çıkarırken gördü.

— Sen tellalın, «Herkes dışarı çıksın» diyen sesini duymadın mı?

— Niçin soruyorsun? Benim Menafi ziyaret etmek gibi bir niyetim yok! Ancak, ondan tiksiniyorum.

— Sus. Hemen ondan tövbe dilemelisin!.. Eğer bu sözünü işitirse, başına bir bela geleceğinden korkmuyor musun?!..

— Sen, onun bizi gördüğünü mü sanıyorsun?

— ..,! Bugün sana ne olmuş? Cin mi çarptı?! Hasta mısın? Aman ha!.. Tövbe et! Belki tövbeni kabul eder!..

Ebuzer, hiç oralı olmadan saçını taradı. Tarağını yatağın kenarına vurdu ve cevap vermedi.

Üneys:

— Kalk, kalk! Kervan gitti ve herkes bizden uzaklaştı. Diye bağırdı.

Daha sonra Ebuzer'i, kendisiyle birlikte gelinceye kadar orada bekledi. Üneys devesinin semerine hızla atladı, fakat Ebuzer ağır ağır ve isteksiz, devesine doğru yöneldi.

Üneys kardeşine döndü ve :

— İnancını açıklayacağın zaman korkmalısın, çünkü herkes yağmurun yağmamasını ve tanrıların gazabını senden bilecek. îşte o zaman sana çok eziyet edecekler.

Daha sonra, Üneys, o devirde Araplar arasında Menat için söylenen menkıbe, zikir ve övgüleri anlatmaya koyuldu. Ebuzer, bu sözleri gönülsüz dinliyor, fakat sesini çıkarmadan düşünüyordu.

Birkaç gün sonra Menafin huzuruna vardılar. Bu sırada, kabile Menat'a ulaştığı için sevinç ve coşkunluk içindeydi. Develerini çökerttiler. Beraberlerinde getirdikleri kurbanları helhele, zılgıt ve dualar okuyarak, tanrılarına sunup, • kanlarını kutsal Menat (D'm temiz

(1) îslâmiyetten önce, Araplar arastada, Hnstiyanlık, Yahudilik, Mecusilik ve Sabittik gibi dini inanışlar da olmasına rağmen, daha ziyade putperestlik yaygındı. Arabistan'ın çeşitli yerlerinde, her kabilenin ayrı bir putu vardı. Fakat baza büyük putlar da bütün Araplar tarafından tanınır, ilah olarak kabul edilirdi. Bunlar arasında en eski olanı Menat'tır. CÇev.)

toprağına döktüler. Çünkü Menat, yeryüzünü kana boyamalarından hoşnut oluyordu!

Ebuzer, bir kenara çekildi olup biteni görmezlikten geliyordu. Menafi ve kendi kabilesini göz ucuyla seyrederken, onların basitlik ve cehaletlerine şaşıyor; bu taş parçası tanrılarının önünde, gönüllerinin derinliklerinden dışa vuran tazim ve duayı; bu ateşli yakarışları bir türlü anlayamıyordu. Onların, kendi zihnine takılan, şu kadar soruya, uzun yıllar nasıl olup da cevap bulabildiğine ve inançlarını koruyabildiklerine akıl sn* erdiremiyordu.

Akşam, siyah çadırını Menat'a ve ona inananların üzerine örttü. Gecenin siyah elbisesi her şeyi kaplamış, yalnız gökyüzünün derinliklerinde parlayan yıldızlar ve kabilenin, yerlerini belirtmek için yaktığı, meşalelerin gittikçe fersizleşen ışıkları görülüyordu.

Birkaç yerde öbek öbek hikaye meclisleri toplanmıştı. Ebuzer de ileri gelenlerin bulunduğu meclise katıldı. Yüce tanrılarının büyüklüğü anlatılıyordu: Biri Menat'tan bahsederken, diğeri de ballandıra ballandıra, Lat, Uzza ve tanrıların kızlarının (melekler) şefaatini hikâye ediyordu. Herkes yerini alıncaya kadar laf orta yerde dönüp dolaştı. Bu sırada yüksekçe bir yerde oturan ileri gelenlerden biri, diğerlerinin sözünü keserek:

— Sa'd'a meydan okuyan adamdan haberiniz var mı?

Kalabalık hep birden:

— Hayır ne demiş?

— Adamın biri, Sa'd'ın yanına develerini götürüyormuş, tam ona yaklaştığı sırada hayvanlar ürküp çöle dağılmışlar. Develeri götüren adam, hayvanları toplamak için ne kadar çabalamışsa da elinden bir şey

gelmediğini anlayınca, kızgınlıkla yerden bir taş alıp ona «Senden hayır gelmez» diyerek atıvermiş. Daha sonra da ona sırtını dönerek : «Sa'd'ın yanına bizi birbirimizle barıştırsın diye geldik, oysa o bizi ayırdı! Bundan böyle Sa'd'a uymayacağız, ona tapınmayacağız.» diye söylene söylene develerinin peşine düşmüş. Bir yandan da «Sa'd yeryüzüne düşen herhangi bir taş parçası gibidir, onun elinden iyilik ve kötülük geleceğinden kimse bahsedemez. O acizdir!..» diye söylenmesine devam ediyormuş...

Biri var gücüyle ve öfke dolu bir sesle bağırdı:

— Vallahi bu adam kâfir olmuş!!.. Peki sonra ne olmuş?

— Sonra mı?.. Sonra hiç bir şey olmamış...

Bu hikâyeyi işiten herkesin başı önüne düştü. Şüphe ve endişe içindeydiler. Aralarında yalnız Ebuzer bu hikâyeden memnun olmuş ve inancı bu olayla daha da pekişmişti. Bu gibi olaylardan korkmamaları ve düşünmeleri için, benzer hikâyelerin anlatılmasını bekliyordu. İçlerinden biri:

— • Acaba, putperestlikten ve Fels'e tapınmaktan vazgeçip Hristiyan olan Adiy îbh Hakem'in hikâyesini duydunuz mu?

— Hayır, neymiş hikâyesi?

— Fels'in hizmetkârı olan Sayfi, onun huzurunda kurban edebilmek için, Beni Alim Kabilesfnden Malik İbn Kulsüm'ün komşusunun devesini çalıyor. Devenin sahibi hayvanının kurban edilmesine engel olması için, Malik'e yalvarıyor. Malik de mızrağını yanma alarak, eğersiz bir ata atlayıp Sayfi'nin peşine düşüyor. Deveyi hizmetçiyle beraber Fels'in yanmda görünce bağırıyor:

— Komşumun devesini bırak!

— Tanrını küçümsüyor musun?

Malik elindeki mızrakla ona doğru bir hamle yapıyor. Hizmetkâr korkusundan devenin yularını çözerek hayvanı serbest bırakıyor. Malik de deveyi alıp götürürken Sayfi, Fels'e sığınıyor. Bu esnada Sayfi ellerini dua eder gibi kaldırıyor ve Malik'i, Feîs'e göstererek:

— Ey tanrım! Malik İbn Kulsüm bugün senin için tuttuğum semiz bir deveyi elimden aldı. Sözünde durmadı. Ey tanrım! Bugüne kadar kimse bana böylesine kötülük yapmamıştı.

Bunu yaparken Sayfi'nin niyeti, Fels'i kızdırarak Malik'e büyük bir ceza vermesini sağlamaktı.

Bu sırada Adiy İbn Hatem, başka biriyle Fels'e yakın bir yerde oturmuş olup bitenleri seyrediyor ve dinliyor. Adiy yanındakine dönerek:

— Bakınız bugün Malik'in basma neler gelecek!..

Fakat, günler geçip, Malik'e birşey olmayınca, Adiy putperestlikten vazgeçerek Hristiyan oluyor.»

Herkes yine başını aşağıya indirerek düşünmeye başladı, yüzlerini siyah bir bulut kaplamıştı. Ebuzer ise ruhunda bir ferahlık hissetti.

Bu olayın hikâyesi bağrı yanık gönüllere dökülen soğuk ve lezzetli bir pınar suyu gibi Ebuzer'in içini ürpertti.

Öbekler dağıldı, herkes Menafin etrafındaki yerine uzandı. Gecenin sessizliği her yeri kaplamış, milleti uyku çoktan bastırmıştı. Etraftan horultular yükselmeye başladı.

Fakat Ebuzer yatağında, gökyüzünün derinliklerine dalmış yıldızlan seyrediyordu. Biraz önceki hikâyeleri ve putlara hiç inanmadığını düşünüyordu. Kendi kendine mırıldanmaya başladı:

«Acaba bu Menat bir taş parçasından başka bir şey değil miydi? O iyilik veya kötülükten anlar mıydı?!»

Ansızın aklına bir fikir geldi. Yattığı yerden kalkarak, Menat'a kadar yavaş yavaş yürüdü, tam karşısında durdu.

Önünde hissiz ve kör bir heykel görünüyordu. Denemek için yerden bir taş alıp fırlattı. Taşların çarpışırken çıkardığı sesten başka bir tepki görmedi. Derin düşüncelere dalarken şaşkınlık içindeydi.

Öfkeyle söylendi:

— Sen acizsin; kadir değilsin! Sen yaratıksın; yaratan değilsin! Senin ne gücün var, ne de yapabileceğin bir şey var! Öyleyse kabilem neden sana hayvanlarını getirip kurban etsin? Kabilem kelimenin tam anlamıyla sapıtmış!

Ebuzer, yavaşça yattığı yere döndü, göz kapaklarına bir ağırlık çökmüştü; çok geçmeden derin bir uykuya dahverdi.

Göklerin taze gelini gerdek kulübesinden gülümseyerek çıkınca, sabah oldu. Latif etekleriyle uyuyanların yüzlerine sürünerek, Menat'a tapınanları uyandırdı. Uyuyanlar coşkuyla canlandılar. Menat da bu sabah sessizliğinde yerinden doğrulmuş gibiydi. Ne birşey görüyor, ne de hissediyordu. Kadınlı erkekli gruplar, onu tebrik ve tavaf etmek için etrafında dönmeye başlamışlardı. Fakat, Ebuzer onlara katılmadı; sırtını dönerek devesine bindi.

Ebuzer'in uğursuz sayılan fikri varlık dünyasına yayılmıştı. Başını gökyüzüne kaldırmış,-onun derinlik ve azametine dalmıştı. Kendi kendine: Bu gökler nasıl böyle düzenlenmiş. Bunu düzenleyen kim? Diye mırıldandı. Gözleri kamaşınca artık hiçbir şey göremez ol-

muştu. Güneşi dipsiz fezada yüzerken buldu. Nasıl parladığını düşünmeye başladı. Nasıl olup da gökyüzünün göğsünden evlere kadar iniyor ve oradan ufka kaçarak saklanıveriyordu?!..

Bu parlaklıktan sonra, siyah gecelerin nasıl geldiğini ve gece karanlığında parlak yıldızların ışıklarının nasıl birbirinden aynlabildiğini düşünüyordu.

Daldığı düşünceler, kuru çalıçırpı yığınına düşen bir kıvılcım gibi benliğini sardı...

Tavafları bitince dönüş hazırlıklarına başladılar. Üneys, Ebuzer'in yanına yaklaştı, yüzyüze gelince; bir an onu sessizce süzdü. Kendi düşüncelerinden alıkoymamak için, birşey söylemeden Gıfar'a doğru yöneldi gitti. Ebuzer hâlâ daldığı düşüncelerden kurtulamamıştı. Kervan bir uçuruma gelince araştıran gözlerle etrafındaki dağlan düşünmeye başladı: Acaba bu dağları böyle yükselten kimdi ve nasıl yapmıştı? Bu dünyanın bilinmezliklerine sanki ilk defa bakıyordu. Bakışlarını aşağıdaki ovaya çevirince dümdüz olduğunu gördü ve hayreti bir kat daha arttı. Sorular beynini kemiriyor, içinde yeni ve bambaşka istekler peydahlanıyordu.

Hidayet ışığından bir yalaz almıştı ki, bu alev yüreğindeki hararet ve aydınlığı daha da arttmyordu. Ondan aldığı nur şualarıyla taze bir hayat, coşkunluk ve diriliş hissediyordu. Uzun yıllar içinde yaşadığı sapıklıklardan; şüphenin karanlıklarını yırtarak kurtulmuştu artık...

Ebuzer, yoldaş olduğu kervanla birükte Gıfar'a kadar, onlardan ayrı durarak geldi. Kafile kadınlı erkekli, develerinden inerek dağılırken, Ebuzer de sessizce kendi evinin yolunu tuttu. Ev, bir ölüm sessizliği

hükmediyormuş gibi yalnız ve karanlıktı. Yol yorgunluğunu üzerinden atmak; kısa bir süre de olsa uyuyabilmek için yatağına uzandı. Fakat uykusu kaçmıştı bir kere. Bir yerden başka bir yere gittiğini hayal ediyordu; bazen göğün derinliklerinde uçuyor ve kendi kendine soruyordu : Kim yarattı? Yere bakarken de aynı soruyu kendi kendine soruyordu; kim yarattı?.. Bazen de kendisini yaratan, öyle bir yaratıcı düşünüyordu ki, o çok bağışlayıcıydı: Görmesi için bir çift göz vermişti; konuşması için bir dil vermişti; iyiyi ve kötüyü ayırması için, ona irade vermişti... Kendi kendine, «Bu gökleri yaradanm gökten daha büyük; insanı yaratanın insandan daha büyük olması gerekir» diye düşündü. Bizim varlığımızın sahibi muhakkak ki; Menat, Lat, Uzza, Asaf, Naile, Sa'd ve öteki putların hepsinden daha çok tapılmaya layıktır. Diğerleri taştan başka birşey değildir.

Şüphesiz ki onlar ne kudret sahibidir, ne de ellerinden herhangi bir şey gelir... O yaratıcı, hem ilim sahibi; hem usta bir ressam; hem de, her işe gücü yetebilen, kudret ve azamet sahibi olmalıydı...

Gittikçe benliğini saran karanlıkları, «yakin nurları» ile yırtıyor; şüpheleri aydınlanıyordu. Ağır bir yükün altından kalkıyormuş gibi ferahladığını hissediyordu. Sevinç içindeydi. Göz pınarlarından süzülen yaşlar toprağa dökülürken başını secdeye indirdi...

Ebuzer, gerçeğe susamıştı, İşte aradığı çeşmeyi sonunda bulmuştu. Bu çeşmenin, soğuk ve lezzetli hakikat suyundan kana kana içti.

Başını uzun süren secdeden kan ter içinde kaldırdı. Elleri göz yaşlarıyla sırılsıklam olmuştu. Gözlerinde melekuti ışıklar yanıyordu. Yavaşça ve bitkin bir

halde yatağına döndü. Allah, kendi ruhunu, ona apaçık göstermişti; gözünü gören, ruhunu da uyanık yapmıştı. Bu ağlayışlarla Allah'ın dergâhında ilk kez secde ediyordu. İçinde birikmiş olan uzun yılların hıçkırıkları, hep boğazını sıkıyordu; açıldı ve o gece, her geceden daha hafif; daha tatlı bir uykuya dalıverdi.

Sabah olduğunda, Ebuzer parmak uçlarıyla herşeyi yokluyor ve ebediyet için bir delik bulmak ümidiyle, dünyanın kapı ve duvarlarına el sürüyordu. Yavaşça yerinden doğruldu ve iki elini göğe doğru kaldırarak, büyük bir istekle Allah'ı anmaya başladı. Bu sırada içeriye Üneys girdi ve kardeşinin halini görünce, onunla konuşmak istedi. Ancak, bu yeni ve dehşetli manzara onu, o kadar şüphe ve hayretler içinde bıraktı ki, kendini unutuverdi. Durdu ve kardeşini şaşkınlıkla seyre koyuldu. O, uzun bir zaman süren arayışlardan sonra bulduğu dostuyla sohbete dalmıştı. Üneys'in geldiğini farketmedi. Üneys'in şaşkınlığı daha da artmıştı, bir ara kendine geldi ve «Ne yapıyorsun?» diye seslendi.

Ebuzer döndü ve kardeşini karşısında görünce:

— Namaz kılıyorum... Diye cevap verdi.

— Kim için?

— Allah için.

— Yani tanrı?!.. Namazı, Nuhem veya Menafin huzurundan başka bir yerde kılmak doğru değildir.

— Ne Lat için, ne de başka bir put için namaz kılıyorum.

— O zaman kimin için namaz kılıyorsun?

— ...Ben tabiatın içinde ve koca dünyada öyle bir işaret buldum ki; o beni sizin tanrılarınızdan başka bir tanrıya yöneltiyor. O, büyük ve her işe gücü yetebilendir. Tartışma, ders ve akıl yoluyla onu bulmak müm-

kün değildir. Bulamazsın... O, herşeyden daha büyüktür, onun herşeyini anlamak imkansızdır.

— Görmediğin ve bilmediğin bir tanrı için namaz mı kılıyorsun?!

— Onu görmedim, ama izini buldum.

— Ne kadar saçma bir şey, kendi kendine tasarlıyorsun! Görebileceğin tanrıları bırakıp ona yöneliyorsun! Senin bu sözlerin bana çok tuhaf geliyor Ebuzer!..

— Bahsettiğin tanrılar, taştan başka bir şey değildir. Ne bir şeyden anlarlar, ne de kimseye bir zarar veya fayda verebilirler. Onlar hiçbir şey değildir.

— Babalarımızın ve atalarımızın akıllarını beğenmiyor musun?

— Ey kardeşim Üneys, bu benim günahım değil ki?! Atalarımızın bilgisizliğidir o! Üneys, bizim dinimiz batıldır; örümcek ağı gibi dayanıksızdır. Mesela seyahate çıkan biri, yolda dört tane taş görse ve bunlardan güzel olan birini alıp kendisine tanrı yapsa, diğerlerini ateş yaktığında ocak taşı olarak kullanır! Neden? Çünkü birinden hoşlanmış, diğerlerini gözü tutmamıştır! Esas tuhaf olan budur.

— Biz hiçbir zaman yolculuklarımızda böyle bir şey yapmayız. Fakat, Ka'be'ye inandığımız için bu taşları yontuyoruz. Ama onlara yürekten tapmıyoruz.

— Ka'be'ye dikilen Asaf ve Naile, iki zinakârdan başka bir şey değildir. Sen iki zinakâra tapmayı mı tercih ediyor ve istiyorsun?!

— Ne biçim laf bunlar, Ebuzer?!..

— Asaf, Yemen'de Naile'ye aşık olmuştu, ikisi ziyaret maksadıyla, Allah'ın evine giriyor; milletin dağılıp gözden ırak düşmelerinden sonra, orada zina yapıyorlar. Ertesi sabah Ka'be'yi ziyarete gelenler onları

çok çirkin bir vaziyette görüyor ve herkese ibret olsun diye; içeriye hapsediyorlar. Aradan uzun zaman geçtikten sonra tanrı oluyorlar! Sizin tanrılarınız bunlar mı?!..

— Peki, bugüne kadar bir sürü mucize gerçekleştirdiklerini biliyorsun, buna ne dersin?..

— Şimdiye kadar bir mucize olmadı ve bundan sonra da olmayacak. Onlarda, ne güç var; ne de herhangi bir işi yapmaya yetkileri var. Eğer yapılan birşey varsa; Allah'tandır, yanlışlıkla onlara bağlanmıştır. Dün Menafi ziyarete gittik ve bulutları toplayıp yağmur yağdırsın diye koyunlarımızı kurban ettik, ama hani ne yaptı?.. Hiçbir şey!.. Ne bize kızdığından, ne de bizim görevimizi yapmayışımızdan. O bize kırgın olamaz. Belki yapabileceği bir şey yoktur!

— Yeter!.. Yeter artık!.. Az kalsın senin sözlerine inanıp, kendi tanrımızdan şüphe edeceğim.

— İşte benim istediğim de budur. Ben dilerim ki putlardan tiksinip eşi ve benzeri olmayan; göklerin ve yerin yaratıcısına dua ve niyazda bulunasın.

— Acaba dinimizi de eskiyince çıkarıp attığımız köhne bir elbise gibi istediğimiz zaman çıkarıp atabilir miyiz?!..

— Evet Üneys, eğer dinimiz eski bir elbise gibi olsaydı, o zaman bu iş çok kolay olurdu.

Anneleri Remle içeri girince, ikisi de sustular. Daha sonra onlara dönüp sordu :

— Oğullarımın düşüncesi nedir?

Üneys:

— Hangi konuda?

Anneleri:

—Duçar olduğumuz olay; göklerin kapılarını bize kapatması, yağmurun yağmayışı, kuraklık ve şiddetli sıkıntılar...

Üneys:

— Oy senin oyundur.

— Benim fikrim; dayınızın yanına gidelim, o mevki ve servet sahibidir.

Ebuzer:

— Oy senin oyundur, ne olması gerekiyorsa Allah onu önceden bilir...

EBUZER'İN ÖFKESİ

Ebuzer'in, utanması, büyüklüğü ve iyiliği Meryem'in oğlu İsa gibidir.
«Muhammed.» (ASM.)

Ebuzer, ailesi ile birlikte, dayısının yanına gitmek için Gıfar'dan ayrıldı. Yolda, etrafına dikkatle baktığında gördüğü her varlık, ona büyük yaratıcıyı anlatıyor; böylece O'na olan inancı daha da artıyordu. Ansızın Mekke'nin dış duvarları göründü, içinden bir his ona sıkıntı ve güçlüklerin sona ereceğini fısıldıyordu. Develeri haylayarak daha hızlı gitmeye başladılar ki; sıkıntı, güçlük ve karanlık günler bir an önce yerini rahat ve huzura bıraksın...

Ebuzer, Üneys ve annesi, dayılarının yanına ulaşınca; rahatlık ve huzura gark oldular. Günler sakinleşmiş; hayat onlara gülümsemeye başlamıştı. Dayısı, bu misafirlerini güler yüzle karşıladı, Onlara çeşitli ikramlarda bulunuyor ve sohbet ediyordu. Bir süre böyle rahat bir hayat sürdüler. Fakat, bu sırada dayısının kabilesi, onların arasındaki muhabbet ve dostluktan rahatsız olmuştu. Çünkü, bu dostluk, dayılarının kabilesini ihmal etmesine sebep oluyordu. Onları

kıskanmaya başladılar. Çünkü kendileri artık gözden düşmüştü. Bu kıskançlıkları, daha sonra nefret ve şiddete dönüştü. Sonunda, toplanarak bir plan yaptılar ve bu planı gerçekleştirebilmek için; içlerinden birini görevlendirdiler. Bu adam, Üneys ve Ebuzer'in dayısının evine geldi. Bir köşede sessizce oturdu. Etrafındakileri şüpheye düşürebilmek için de başını önüne eğerek kederle sallamaya başladı.

Ebuzer'in dayısı sordu:

— Hayrola, neyin var?!..

Büyük bir üzüntüyle:

— Size önemli bir konuyu bildirmek için geldim. Eğer biz seni sevip saymasaydık; bu haberi sana vermeyi düşünmeyecek ve sana gelmeyecektik. Gözlerine örtülmüş olan kalın perdeleri yırtıp, sen yokken neler olduğunu anlatmak istedik. İyiliğe kötülükle, güzelliğe çirkinlikle karşılık verildiğini görüyor ve bundan büyük üzüntü duyuyoruz!

Ebuzer'in dayısı, bu işin içinde bir iş olduğunu anlamıştı; bunların uzun bir hikâyeleri olduğunu da hissediyordu. Yüreğini bir sıkıntı kaplamıştı. Sordu:

— Daha açık konuş, mesele nedir?

— Üneys!..

— Ne yapmış?

— Sen evden ayrıldığın zaman, o karınla birlikte oluyor!

— Hayır, yalandır, iftira etme!

— Biz de yalan ve iftira olmasını çok isterdik, ama ne yazık ki gerçek olan bu!..

— Elinizde delil var mı?

— İstersen herkesten sor, bütün kabilenin haberi var, herkes gördü ve biliyor. Benden başka güvendiğin herkesten sorup, duyabilirsin!..

— Hayır, yeter!

Utanç ve üzüntüyle başını önüne eğdi, içinde ince bir sızı duyuyordu. Kızgın bir yılan gibi evinden dışarıya süzüldü. Kendisini ne kadar sakinleştirmek istediyse de başaramadı. Gece - gündüz derin bir üzüntüye dalmıştı. Artık Ebuzer ile Üneys'e sert davranmaya başlamıştı. Birlikte oturdukları zaman, üzerlerini korkunç bir sessizlik kaplıyordu.

Ebuzer, bir gün dayısının yüzündeki bu tuhaflığı hissetti, içinden herşeyi anladı. Dayısına sordu:

— Bu halinin sebebi nedir? Seni kaç gündür üzüntülü görüyorum. Az konuşuyor ve çok düşünüyorsun. Sanki bizden nefret ediyorsun. Bir şey mi var?

— Bir şey yok.

— Yo, hayır, belli ki bir şey var. Neyin var? Söyle, belki üzüntüne ortak olur, belki de azaltırım!

— Kabilem, bana çok kötü bir konuyu anlattı.

— Ne söylediler?

— Bana anlatılana göre Üneys çok kötü bir iş yapmış.

— Ne zannediyorlar?

— Ne zaman evi terkedersem, Üneys benim ailemle düşüp kalkıyormuş!

Ebuzer'in yüzü öfke doluydu, kızgınlığından iki gözüne kor basılmış gibiydi. Gözleri kan içindeydi sanki. Cevap verdi:

— Ne kadar iyilik yaparsan da kötüye çekiliyor. Bundan sonra bir araya gelmeyeceğiz...

SABAH OLDU

Ebuzer ve Üneys, Gıfar'da evlerinin önünde otururken uzaktan bir adam geldi. Selâm vererek yanlarına oturdu. Ebuzer sordu:

— • Nereden geliyorsun?

— Mekke'den.

— Ne haber?

— Kendisine gökten haberler geldiğini söyleyen adamın biri geldi, peygamberim diyor.

— Ona nasıl davranıyorlar?

— Sözlerini dinlemiyorlar, onu rahatsız ediyorlar, herkes ondan kaçıyor ve yanından geçerken tehdit ediyorlar.

— Niçin sözlerini dinlemiyorlar?

— Nasıl dinlesinler ki? Onların fikirlerini saçma buluyor; dedelerinin sapıklıklarına bağlıyor. Tanrılarına küfür ediyor!

— Bu işi o mu yapıyor?

— Evet, tanrıların hepsine bir «Allah» diyor ki, bu çok tuhaftır!

Ebuzer başını aşağıya indirdi, sözde tanrıları ve bir Allah'ı düşünüyor, fakat hayret etmiyordu. Çünkü kendisinin de düşündüğü şey bu sözlerdeydi. Epeyi za-

man bu fikre takılı kaldı zihni. Yanındaki adam, Ebuzer'e baktı, onu düşüncelere dalmış ve sakin görünce, izin alıp ayrıldı.

Ebuzer yüzünü Üneys'e çevirerek :

— Hemen devene bin ve bu şehre git. Bu sözlerin gökten geldiğini söyleyen adamı iyi dinle ve gelince bana anlatırsın.

Üneys, kalktı devesine bindi ve Mekke'nin yolunu tuttu. İlk önce Ka'be'yi tavaf etti, orada gördüklerinden birine sordu:

— Bu şehirde ne haberler var?

— Adamın biri, milleti yeni bir dine davet ediyor!..

Adam sözünü daha bitirmeden, Üneys halka hitap eden birini görünce, ona doğru hızlandı. Adam şöyle diyordu:

— «Allah'a şükrediyorum, O'na tapıyorum, O'ndan yardım istiyorum ve O'na iman ediyorum, O'na dayanıyorum ve diyorum ki, O'ndan başka ilah yoktur.»

Orada bulunanlardan biri:

— Yalan söylüyorsun, dedi.

O, cevap verdi:

— «**Kabilenin lideri yalan** söylemez (1). **Allah'a yemin ederim ki, O'ndan başka tanrı yoktur ve ben de O'nun tarafından** siz© ve **bütün toplumlara gönderildim. Allah** sizi **uyuduğunuz zaman nasıl öldürüyor ve uyandığınız zaman da nasıl diriltiyorsa, öylece ne yaparsanız hesaplıyor, ona göre de sonsuz bir Cennet ve ebedi bir Cehennem sizler için vardır.**»

Birisi sordu:

— Kemiklerimiz bozulup dağıldıktan sonra nasıl dirileceğiz?

(1) Bu cümle Araplar arasında bir deyimdir.

— **«...Biz kemik yığını ve ufalanmış toz haline geldiğimiz zaman biz mi yepyeni bir yaratık olarak dirilip kaldırılacağız?! De ki: İster taş olun, ister demir; isterse gönlünüzde büyüyen başka bir yaratık olun** (her halde dirilip kaldırılacaksınız). **«Bizi kim diriltebilecek?» derler. De ki: Sizi ilk defa yoktan var edip yaratan...*** (2)

Üneys, bu konuşmaları pür-dikkat dinleyip belliyordu. Kalabalık dağılırken aralarında tartışma başlamıştı:

— O, kâhindir!

— Hayır, belki şairdir!

— Hayır, belki sihirbazdır!

Üneys, Peygamberin ve etrafmdakilerin sözlerini dinliyor, bir yandan da, «Yemin ederim ki, onun sözlerinde bir hakikat var, bu adamlar yalan söylüyor» diye düşünüyordu. Bası önüne düştü ve zihninde kavgaya tutuşun fikirlere daldı.

Daha sonra devesine bindi ve Gıfar'a doğru yola koyuldu. Yol boyunca sesi soluğu çıkmadı; Muhammedi ve hikâyesini düşündükçe hayretler içerisinde kalıyordu. Gıfar'a vardığında, Ebuzer kardeşine koştu ve telaşla sordu :

— • Ne haberler var?

— O adamla görüştüm, düşünceliydi, Allah ona senin dinini göndermiş!.. İyiliği istediğini gördüm, kötülükten kaçmayı öğütlüyordu.

— Halk onun hakkında neler söylüyor?

— Onun, sihirbaz, şair veya bir kâhin olduğunu söylüyorlar. Oysa, o şair olamaz, çünkü ben şiir türlerini biliyorum. Onun sözlerini şiirle kıyasladım ama,

(2) **Isra** sûresi, **50-51.** âyetler.

kıyası mümkün değil. Sihirbaz da değil, çünkü ben, sihirbazları da, sihirleri de gördüm. Kâhin hiç değil, ben kâhin de gördüm, onların kafiyelerini ve secilerini de biliyorum, olamaz.

— Neler söylüyor?
— Acaip sözler söylüyor.
— Söylediklerinden birşeyler hatırlamıyor musun?
— Sözlerinde gerçek birşeyler olduğuna yemin ederim ama, şu anda hatırlamıyorum.

— Sen beni bu konuda tatmin etmedin. Sen buradayken ben gidip bakayım, haberlerin aslı nedir?
— Evet, ama kabilesinden uzak dur. Çünkü, onu kendilerine düşman görüp, öfkeyle bakıyorlardı.

Ebuzer'in daha fazla takati kalmamıştı, eski ve kurumuş tulumuna su doldurarak devesine binip yola koyuldu. Yüreği sevinçle doluydu, bir sürü arzu canını sıkıyor, onu endişelendiriyordu. Kendi kendine değişik manzaralar tasarlıyordu. Yeni dinin düşüncesi, onu dalgaları altına almış, zihnini kurcalıyordu : «Nereye gidiyor? Nasıl bir adam ki, insanlara iyi davranışları telkin ediyor? Ona nasıl ulaşacak? Kim kendisini ona götürecek? Eğer onu birilerine sorarsa, kendisini rahatsız edecekler mi? Acaba düşmanların kötülüklerinden kendisini koruyabilir mi?..» Sonunda doğruca mescide giderek, Peygamberi aramaya karar verdi,

Ebuzer Mekke'ye ulaştığında mescide gitti. Fakat, ne kadar aradıysa da Peygamberi bulamadı. Çaresiz mescitte kaldı. Güneşin batışını bekliyordu; gecenin siyah örtüsü yeryüzünü sarmaya başlarken ortalığa derin bir sessizlik ve huzur çöktü. Herkes uykuya dalmış ve ortalıkta birkaç kişi kalmıştı. Onlar da Ka'be'yi tavaf etmiyordu. Bu sırada Ali, tavaf için içeriye girdi.

Mescidin bir köşesinde; siyah sarıklı, üstü başı toz toprak içinde elbiseleri yırtık; zayıf ve uzun boylu birinin oturduğunu görünce, ona yaklaşarak sordu:

— Buranın yabancısı olduğunu sanıyorum?!

— Evet.

— Benimle gel!

Ali ile Ebuzer yola çıktıklarında, Ebuzer, ondan birşey sormadı. Ali de ona bir şey söylemedi. Sonunda bir eve ulaştılar, Ebuzer geceyi orada geçirdi. Sabahleyin erkenden, Peygamberi aramak ve onunla ilgili haberler elde etmek üzere, evden ayrıldı. Sokak ve pazarları dolaşarak yine mescide gitti. Ne kimse ondan bir şey soruyor, ne de bir havadis işitiyordu. Araması uzun sürmüştü; o gün de sona ererken açlık onu rahatsız etmeye başlamıştı. Yanında azık getirmemişti, ekmek alacak parası da yoktu. Gece olunca yine eski yerine döndü ve kendi abasına sarmalandı. Uyumaya çalışırken belirsiz geleceğini düşünüyordu.

Ali, yine oradan geçerken, onu görünce durdu ve sordu:

— Hâlâ kendi evinin yolunu tanıyamadın mı? Benimle gel, gidelim!

Ali, onu yerden kaldırdı, önceki gece gibi sessiz ve sakin bir şekilde eve gittiler.

Üçüncü gece de Ali, misafirini evine götürdü, Ebuzer hâlâ suskundu. Ali sordu:

— Ne iş yaptığını ve hangi sebeple şehire geldiğini söylemeyecek misin?

— Eğer kimseye söylemezsen ve bana yardım edersen, sana söylerim.

— Tamam.

— Burada kendine peygamber diyen adamın birini duydum, kardeşimi onunla konuşsun ve bana haber

getirsin diye gönderdim; gitti, geldiğinde işime yarayacak bir haber getirmedi. Onu kendim ziyaret etmeye karar verdim, fakat ne onu tanıyorum, ne de kimseden sormaya cesaret ediyorum.

Ali'nin gözlerinde sevinç şimşekleri çaktı, yüzü aydınlandı, tatlı bir tebessümle bir süre Ebuzer'e baktı ve sordu:

— Kimsin ve nereden geliyorsun?

— Adım Cündeb-i Cünade'dir. Lâkabım Ebuzer'dir. Gıfar kabîlesihdenîm.

— Kurtuluşa erdin! Ondan ne gelirse hak olduğuna ve onun peygamber olduğuna yemin ediyorum. Şimdi ben onun yanına gideceğim, sen de benim peşimden gel, nereye girersem sen de gir, eğer yolda tehlikeli birine rastlarsam, ben duvara yaslanıp ayakkabımı düzeltirim, sen de yanımdan bir şey olmamış gibi geçersin... (3)

Ali ile Ebuzer, gece karanlığında yola çıktılar. Ebuzer, tepeden tırnağa sevinç içinde olduğunu hissediyordu.

Bu mücadelesi onu, İslâm'ın önde gelenlerinden ve Peygamber'in seçkin dostlarından yaptı. İslâm'ın yayılmasına katkıda bulundurdu.

Ali, Safa yakınlarında bir evin önünde durdu ve kapının tokmağını önceden kararlaştırıldığı gibi çaldı. Biri kapıyı açtı ve içeri girdiler. Ebuzer, sevinçten şiddetle çarpmaya başlayan kalbinin gümbürtüsünü işitiyordu. Uzun bir zamandır arzu ettiği şeye ulaşmıştı; sevdiği adam birkaç adım uzaktaydı, zihninde; onun-

(3) Bazıları Ali'nin «Yarın sabah gidelim» dediğini söylüyor.

la nasıl konuşacağını, neler söyleyeceğini düşünüyor ve kendini buna hazırlıyordu. Kavuşma anı gittikçe yaklaşıyordu. Ali bir odaya girince, Ebuzer de peşinden girdi ve Muhammed'i gördü.

— Selamünaleyküm (4).

— Aleykümesselam verehmetullahi veberekatühü... Nerelisin?

Ebuzer, mahcup bir sesle ve hafifçe; «Gıfar'dan» dedi.

Daha sonra Muhammed ile Ebuzer arasında çeşitli mevzularda konuşmalar geçti. Sonunda Ebuzer güven dolu bir sesle :

— Bana islâm'ı verdiniz! Beni müslüman ettiniz!

— Müslüman olmak için; «Ondan başka Allah yoktur ve Muhammed O'nun tarafından gönderilmiştir» de ve namaz kıl.

— Ben de; «O'ndan başka Allah yoktur ve Muhammed O'nun tarafından gönderilmiştir» diyorum.

— Ebuzer!.. Bu konuyu bir sır olarak sakla, kendi memleketine dön ve İslâm'ı kendi kabilene tebliğ et, onların arasında yay. Ne zaman bizim ortaya çıktığımızı haber alırsan, o vakit gel.

Bu sözü Peygamber kendi kabilesinin korkusundan söylemişti. Acaba Ebuzer kabul edecek miydi? Acaba yüreğini yakan imanın ateşini, içinde gizleyebilecek miydi? İnancı yüreğini güvenle doldurmuştu. Dininin akidelerini iyice öğrenmişti. Tok bir sesle:

— Yemin ederim ki, Allah seni göndermiştir. Bunu herkesin önünde haykıracağım!

Ebuzer kızgınlığının yatıştığını, bu iman güneşinin kalbine yansıdığını hissediyordu. Peygamber'in büyüklüğüne ve cazibesine dalmıştı. Bu adamın kendisini sa-

(4) Ebuzer; «Benim bu selâmım, İslâm'daki İlk selâmdır» diyor.

pıkhktan kurtardığını; susak gönlünü nur deryalarına gark ettiğini düşünüyordu. Karşısındaki acaba gerçek miydi?.. Nasıl bir adamdı acaba?.. Işıktan mı?.. Yoksa soyut bir varlık rai? Bilinen insanlardan mı? Yoksa göklerden gelen melekûti bir varlık mı?.. Elini yavaşça Muhammed'in omuzuna uzatıverdi... Ansızın bütün varlığında bir nur şimşeğinin çaktığını, nur seli halinde vücudunu kaplayan cereyanın; saadet, sıhhat, kuvvet ve huzur getirdiğini hissetti.

Ebuzer, kalktığında göğsü iman ve kararlılıkla doluydu. Mescide doğru gitmeye başladı. Sıkıntıyı aklına bile getirmiyor ve kimseden korkmuyordu. Mescitte, Kureyşlilerden birkaç kişi gördü ve ansızın bağırdı:

—. Kureyş tayfaları! Ben yemin ediyorum ki, Allah'tan başka bir Allah yok ve Muhammed O'nun tarafından gönderilmiştir.

Ebuzer İslâm'a katılan beşinci kişiydi. Çok tehlikeli zamanlarda Peygamber'e yardım etti .O devirde henüz başlayan genç ve taze İslâm hareketi, daha güçlenmemişti. Halkın kulağı daha böyle sözlere alışmamıştı. Bu yüzden, Ebuzer'in yiğitçe haykırışı karşısında kin ve öfke içinde öldürmek kasdıyla başına üşüştüler. Onun sesini boğmak istiyorlardı ki, bundan sonra da kimse böyle bir şeye cesaret etmesin. Ebuzer baygın bir halde yere düşmüştü, kalabalık hâlâ başına ve karnına tekme atıyordu. Bu sırada Peygamber'in amcası Abbas geldi, kalabalığı güçlükle yararak kendini Ebuzer'in üzerine attı. Feryat ederek:

— Sizi gidi vay!.. Bırakın bu adamı öldüreceksiniz. Siz onun, ticaret için Şam'a giderken (5) yanından geçtiğiniz Gıfar'dan olduğunu bilmiyor musunuz?..

< 5) Gıfar kabilesi İslâm'dan önce Öteki Arap kabileleri gibi kervanların yollarını kesip yağmacılık yapardı. Gıfar Mekke ile Şam ticaret yolunun üzerinde bir mevkide idi.

Etrafındaki kalabalık dağılınca, Ebuzer kanlı bir heykel gibi, belini güçlükle doğrulttu. Yavaş yavaş yola koyuldu. Zemzem kuyusuna gelince vücudunun kanlarını temizledi ve biraz su içti. Allah'ın evine doğru yola koyuldu.

Ebuzer, Peygamber'in yanına gittiğinde, Ebubekir'i, onun yanında gördü. Ebubekir sordu :

— Ne zamandan beri buradasın?!..

— Üç gündür.

— Senin karnını kim doyuruyor?

— Zemzemden başka yiyecek bulamadım!

— Ey Allah'ın Resulü, izin ver, bu akşam onun karnını ben doyurayım.

Üçü birlikte yola çıkarak Ebubekir'in evine vardılar. Ebubekir, kapıyı misafirlerine açtı; önlerine bii*-şeyler koydu. Bu Ebuzer'in Mekke'de yediği ilk yemekti.

Ertesi sabah Ebuzer, İslâm'ı herkese açıklamak için yüreğinde büyük bir şevk ve heyecanla uyandı. Küçücük kalbi ve zayıf göğüs kemikleri; içindeki yakıcı iman ateşini gizleyemiyordu. Karşısmdakilerin tehdidi, onun imanını daha da kuvvetlendiriyordu. Mescide doğru yola çıktı, oraya vardığında yine kalabalığın karşısında var gücüyle seslendi:

— Ey Kureyş tayfası!.. Ey Kureyş güruhu!..

Bedeviler yanma yaklaştığında, Ebuzer son nefesine kadar bağırdı:

— • Ben yemin ederim ki Allah'tan başka tanrı yoktur ve Muhammed onun tarafından gönderilmiştir.

Kalabalığın içinden bir velvele koptu, tekrar başına üşüştüler ve onu bayıhncaya kadar kıyasıya dövdüler. Yere yığıldı. Bu sefer de Abbas, onu kalabalığın

elinden kurtardı, milleti dağıttı. Onun perişan halini görünce başını okşadı. Ebuzer, canının acısından; «Ah!» diye inledi, fakat ruhunda bir hafiflik hissediyordu. Bu hafiflik, ona çektiği işkenceleri unutturuyordu.. Kalktı, Mekke'deki tek ümidi, sevgili peygamberinin yolunu tuttu.

Ebuzer başından geçenleri Peygamber'e anlatınca :

— Ben hurma ağaçları olan bir yere gideceğim ki, oranın Yesrib (6)'den başka bir yer olacağını zannetmiyorum .Acaba sen de beni kendi kabilene tanıtır mısın? Belki yüce Allah, bu vesileyle sana mükâfatlar ihsan eder.

— Evet, yaparım.

Ebuzer, yüce Allah'a ve onun elçisi Muhammed'e iman dolu bir kalple; Gıfar'a doğru yola çıktı. Yolda basından geçen macerasını; açlık, işkence ve sevgili Peygamberle buluşmasını, ayrıca bu yolculuğunda diğer gördüklerini düşünüyordu. Çetin ve belirsiz geleceğini tasarlıyordu. Yüzünü bir sevinç dalgası kaplamıştı. Dudaklarında kendine olan güvenini gösteren bir gülücük vardı. Mantıklı bir dine girdiğine, safa dolu v© temiz canlan tanıdığına şükrediyordu. Bu dinde atalarının düşüncelerim küçümsüyor ve ruhunda sonsuz bir serbestlik hissediyordu. Uzaktan Gıfar'm manzarasını gördüğünde; annesi ve kardeşini düşünüp yüreğini bir sevinç dalgası sardı. Bir an önce evine ulaşmak istiyordu ki, onlara İslâm'ı kabul ettiğini müjdelesin. Devesini haylayarak hızlandı ve Gıfar'a ulaştı. Hayvanından inerek yularını eline aldı, Üneys'in yanına kadar onu yedeğinde götürdü ve bağırdı:

— Teslim oldum ve kabul ettim!

— Teslim oldun ve kabul mü ettin?!..

(6) Yesrib, Medine'nin eski adıdır.

— Evet Üneys, onun dini haktır ve ben seni ona davet ediyorum.

Ebuzer, kendi macerasını anlatmaya başladı; kardeşini terkettikten sonra basma gelenlerin tamamını hikâye etti.

Üneys, bir an babını önüne eğdi ve Peygamber'den duyduğu tatlı bir söz kulaklarında çınladı. Mekke'ye gittiği günün hatırası tekrar gözlerinde canlanıverdi. Gönlünde tatlı, latif bir sevinç hissetti. Başını kaldırdı:

— Ben senin dinine karşı değilim... Ben de teslim oldum ve kabul ettim.

— Gel annemizin yanma gidelim, ona haber verelim.

Ebuzer ve Üneys, analarının yanına gittiler. Annesi Ebuzer'i görünce, sordu:

— Ne gördün?

— Bir adam gördüm ki, yiğitlikte herkesten daha üstün, huyu herkesten daha güzel, tartışmada herkesten daha yaman, dürüstlükte herkesten daha büyük. Çirkinlik ve kötülüğü hiç yok; hiçbir zaman ondan bir küfür duyulmamış, hiç kimse onun kavga ettiğini de görmemiştir. Bunlardan dolayı, ona El-Emin adı verilmiştir. Herkese iyiliği söylüyor ve kötülüğü menediyor. Ben yemin ederim ki, Allah'tan başka tanrı yoktur ve Muhammed O'nun tarafından gönderilmiştir. İslâm'ı, sizlere getirdim. Kardeşim Üneys de müslüman oldu.

— Ben de sizin dininize karşı değilim... Teslim oldum ve tasdik ediyorum...

Ebuzer, ailesinin müslüman olmasına çok seviniyordu. Fakat, bu Ebuzer'e yetecek miydi? Acaba evinin bir köşesinde ibadet etse, Allah ondan razı olur

muydu? Hayır, o böyle bir işle uğraşmayacak ve kabilesine bu Allah'ı anlatmaya gidecekti.

Ebuzer, evden çıktığında bir grup insanı kttbüe reisinin (Haffaf îbn îyma İbn Rahse-i Gıfari) etrafına oturmuş, her telden sohbet ederken gördü. Selâm verip bir köşeye oturdu. Onların yanlarına gelmesinin sebebi, konuşmak değildi tabii... Belki onlara yeni bir sabahın doğduğunu anlatmak için... Öyle bir sabah ki; onları kötülüklerden ve karanlıklardan, nur deryam sına çekecek; onları f akr ve zilletten kurtaracak, yüksek hürriyet ve zenginlik dağlarına çıkaracak bir sabah...

Sohbet, kalabalık arasında yumuşak bir sabah rüzgârı gibi geçiyordu. Ebuzer, kendi hikâyesini birden, onların arasına atınca fırtına koptu. Deli bir rüzgâr esmiş, her taraftan korkunç uğultular yükseliyordu. Sert sözler etraftan duyulmaya başladı. Bu fırtına yavaş yavaş sakinleşti, batılın siyahı, hakkın ışığıyla dağıldı gitti. Hak zafere ulaştı. Ebuzer:

— Mekke'de bir peygamber ortaya çıktı ki, halka, bu gökleri, yeri ve yıldızlan yaratana tapmayı...

Kalabalıktan biri sözünü keserek sordu :

— Sen, Lat, Uzza, Hubel, Menat ve Nuhem'den başka bir tanrıdan mı bahsediyorsun?!..

— O insanlığı mutlak bir hürriyet üzerine yarattı. Siz ise taşlara tapıyorsunuz.

— Taşlar mı!? Sen de onun sözlerini mi söylüyorsun?

— Evet, bu taşların size ne bir faydası, ne de zararı olabilir.

— Demek sen de onun sözlerine inandın?!

— Onun anlattığı din, insana huzur veriyor, O insanlar arasında kardeşlik ve eşitliği tebliğ ediyor. Onun

inancında; Allah'ın huzurunda köle ile efendi arasında bir fark yoktur. O, Allah'a ulaşabilmek için aradaki engelleri kaldırdı; halkın, Hakk'a giden yolunu açtı. Şimdi yaratılanlar vasıtasız olarak, ona yaklaşabiliyorlar. O, diyor ki; «Allah yaratılanlara yakındır, şikâyet ve isteklerini duyar; gizli olan herşeyden haberdardır.» Muhammed hak dinini anlatıyor, ben nasıl onu kabul etmiyeyim?!

— Ebuzer yolunu kaybetti!..

Ebuzer:

— Allah'a yemin ederim ki, Ebuzer doğru yolu buldu, siz yolunuzu kaybetmişsiniz.

Başka biri öfkeyle:

— Ebuzer, bu adamla tanıştıktan sonra sapıtmış ve onun gibi olmuş! Atalarının inancını batıl sayıyor.

Ebuzer cevap verdi:

— Sabret ve izin ver! Anlatayım. Ben, Allah'ın Resûlü'nü tanımadan önce de; Lat, Menat, Uzza, Hubel, Nuhem'e ve hiç bir puta inanmıyordum. Kendi kendime, bunların taştan başka bir şey olmadığını, bizlere ne fayda, ne de zararlarının dokunamayacağını anlamıştım. Bunların bizi ne kurtaracağına, ne de yolumuzu şaşırtacağına inanmıyordum. Ben ne zaman onlara inandım?!.

Kalabalığın arasında bir velvele koptu. Gıffar kabilesinin erkekleri kendi inançlarına ve yüce tanrılarına hakaret edildiği için, öfkeyle bağrışıyorlardı.

Ebuzer, tok ve cesur bir sesle:

— Sakin bir kafayla araştırmamız gerekir; bir delili, başka bir delille reddedelim. Benim size yol göstermekten başka bir arzum yok. Eğer izin verirseniz, sizlere bu putların bir şey yapamayacağına nasıl inandığımı anlatayım.

İçlerinden biri:

— Hayır çok uzun sürer.

Tekrar bağrışmaya başladılar. Kabile reisleri Haffaf:

— İzin verin konuşsun?. Hak aydın ve bellidir. Sizin aklınızı almadılar ya!

Ebuzer:

— Müslüman olmadan önce, bir gün Nuhem adlı putun önüne süt sunmak için gitmiştim. Büyük bir tevazu ve huşu ile süt tuluğunu aldım, niyetim bu şekilde onun rızasını kazanmak ve kızgınlığını yatıştırmaktı. Sütü ona takdim ederek önüne koydum. Geri dönerken, ansızın, gözüme korkunç bir manzara ilişti, bu görüntüden daha korkunç bir şey olamazdı. Başıboş bir köpek, tanrının önündeki sütü içiyordu. Ben şaşkınlığımdan donakalmıştım. O, kutsal sütü korumak için hiçbir şey yapmıyordu. Biraz sabredince, bir de ne göreyim!! Öncekinden daha korkunç bir manzara; köpek, içtiği süt yetmezmiş gibi, ayağını kaldırıp, kudret ve azamet sahibi yüce Nuhem'in üzerine pislemez mi?!.. İşte, Nuhem'in gücü, azameti ve yapabileceği budur!!..

Herkes başını önüne eğdi, korkunç bir sessizlik onları gölgesine almıştı. Ebuzer devam etti:

— Haa!.. Ne oldu, gönülleriniz bu tanrıların inancıyla doluydu? Şimdi yolunuzu kaybettiğinizi mi düşünüyorsunuz?..

— Onlardan biri:

— Kim böyle bir şey söyledi ki, sen neden bahsediyorsun?.. Hem, biz senin bahsettiğin peygamberin, doğru mu yalan mı söylediğini nereden bilebiliriz?

— Allah'ın Resûlü'nü görmeden önce, bu soruyu ben de kendi kendime sormuştum. Ama, onu gördükten sonra böyle bir endişem kalmadı.

Birisi:

— O, ne zaman bizi davet etmeye gelirse, bu konuyu o zaman karara bağlarız.

Ebuzer:

— O, sizlere iyiliği emrediyor, güzel ahlâka, birbirimizle iyi geçinmeye davet ediyor. Sizlere merhameti ve şefkati emrediyor. Kızlarınızı diri diri gömmeyi yasaklıyor. Küçücük ve masum bir kızcağızın suçu nedir ki, toprakta gizlensin? O, dünya ve ahiret saadetiniz için gelmiştir.

Ebuzer, kabile reisi Haffaf müslüman oluncaya kadar İslâm'a davetlerinden vazgeçmedi. Haffaf İbn Rahsa müslüman olunca, adamlarının çoğu efendilerinin peşinden, iman ederek müslüman oldular. Ebuzer, bu işin toptan olmasını istiyordu, geri kalanları da, İslâm'a davet etmek için:

— Neden siz Allah'ın dinine sarılmaktan ve O'nun

gönderdiğinizden kendinizi menediyorunuz.

Bu sefer ona, şiddetle karşılık vermediler; reddetmediler .Zaten bunu nasıl yapabilirlerdi ki? Batıl ortadan kalkıyor, hak yerini sağlamlaştırıyordu. Kurtuluş ve sapıklık açığa çıkmıştı. Bu yüzden ona yumuşak bir ses ve sükunetle cevap verdiler:

— Ne zaman peygamber gelirse, o vakit müslüman olacağız.

Kalabalık dağıldı. Gıfar, o gece, yeni dinin gölgesinde sakin, güvenli ve huzur dolu idi.

ÇOBAN KAVALINI GELMEYEN TARAFA ÇALAR

Haffaf îbn îyma, kabilesiyle namaza durmuştu. Namaz bitince cemaat dağıldı. Ebuzer ile Haffaf yalnız kaldılar ve birbiriyle konuşmaya başladılar. Ebuzer:

— Çoktan beri Muhammed'den ve onun dostlarından haber alamadım. Sence onların basma bir iş mi geldi?

— Ona iman eden herkesi, düşünce ve inançlarından vazgeçirebilmek için, zindana atıyor ve işkence ediyorlar. Bazıları Habeşistan'a göçetmiş.

— Ben Şam'a giden bir kervandan bu haberi duyunca yüreğim ezildi. Acaba daha sonra neler olmuş? Ben onlarla ilgili haberler duymak için sabırsızlanıyorum. Kâfirlerin, onlara işkence edebileceklerini düşündükçe, endişe ediyorum.

— Acaba kâfirler, müslümanlari; işkence zulüm ve baskıyla dinlerinden dönderip, tekrar putperest yapabileceklerini mi sanıyorlar?

• —İşkence, baskı ve tehdit insana ne zamana kadar etki eder ki? Kalplerine iman bir kere yerleşti mi, Allah yollarını şaşırmasınlar diye onlara yardım eder.

Müslümanları, kendi taraflarına çekebilmek için günbegün artan çeşitli baskı ve işkenceler yaptılar. Fakat, sonunda kendileri rezil olup yenildiler. Son oklarına kadar attılar. Müslümanları zindanlara atıp eziyet ettiler. Oysa attıkları oklar, kısa zamanda kendilerine dönecekti. Aksine, İslâm daha da yaygınlaşacak, revaç bulacaktı.

La ilâheillallâh diyen herkesin yüzünü, Allah kara çıkarmayacaktı. Allah'ın yüce dini çok kısa bir zamanda açığa çıkacak ve yüksek sesle ilân edilecekti.

Bu sırada uzaktan biri geldi ve selâm verdi. Ebuzer telaşla sordu:

— Nereden geliyorsun?

— Mekke'den.

— Muhammed'in ve dostlarının durumu nasıl?

— Duymadınız mı, Peygamber'e ve dostlarına çeşit çeşit işkenceler yapıyorlar?

— Hayır.

— Müslümanlar, Habeşistan'a göç ettiler, orasını kendileri için Allah'ın emniyetinde sayıyorlar. Eziyet çekmiyor, kötü sözler ve küfür işitmiyor; serbestçe ibadet edebiliyorlar. Kureyş'ten Amr İbn'ül As, Habeş krah Necaş'ın sarayına çeşitli hediyeleri, dinlerinden dönüp kendisine sığınanları geri versin diye, gönderdi. Fakat, Necaşi, Cafer'in ve dostlarının sözlerini dinleyince, onları Kureyşlilere teslim etmedi.

Haffaf:

— Necaşi büyük padişahlara yaraşır bir davranışta bulunmuş.

Adam:

— Belki daha da üstün, kendisine sığınanlara ikramlarda bulunmuş, onları aziz ve büyük misafirler gibi ağırlamış.

Ebuzer:

— Kureyş ne yaptı?

Adam:

— Cafer ve arkadaşlarının, Necaşi ile dost olduğunu duyan Kureyşlilerin, bu iş, çok zoruna gitti. Allah'ın Resûlü'ne ve dostlarına çok eziyetler ettiler. Onun için ölüm kemerini bağladılar, ahitnameler yaydılar ortalığa. Haşimoğullarıyla konuşmayı, alışveriş yapmayı ve evlenmeyi yasakladılar. Bu ahitnameleri Ka'be'nin duvarlarının içine astılar. Sonra Haşimoğullannı Ebu Talib Deresi denilen yerde kuşattılar. Abdülmuttalib b, Abdül-Menaf oğullarını o derede bağladılar.

Ebu Leheb, Kureyşileri Haşimoğulları ve Abdülmuttaüboğulları aleyhine ittifak ettirdi. Onları susuz ve yiyeceksiz bırakmak için üç yıl kuşattılar. Dere onlara zindan oldu, yalnız yılda bir kere hac için Mekke'ye girmelerine izin veriliyordu. Açlık ve sefaletten bir deri bir kemik kalıncaya kadar zayıfladılar. Kadın ve çocukların haykırışları dereden duyuluyordu. Bu çok feci; yürek parçalayıcı bir durumdu! Kureyş'ten bir güruh bu işten büyük bir zevk alıyordu. Diğer bir grup ise hoşnut değildi, yapılanlara üzülüyordu. Bu sırada Allah, peygamberini bu vaziyetten haberdar etti. Allah'ın elçisi, o andlaşmadan zulüm ve işkence satırlarını güvelerin yeyip bitirdiğini içindeki Allah isimleri ise baki kaldığını öğrenince durumu Ebu Talib'e anlattı. Ebu Talib:

— Kardeşimin oğlu, bu haber doğru mu? diye hayretle sordu.

Peygamber.-

— Evet, yemin ederim, diye cevap verdi.

Ebu Talib bu konuyu kardeşlerine haber verince, sordular:

— Bu konuda senin görüşün nedir?

Ebu Talib:

— Onun bugüne kadar bana yalan söylemediğine^ yemin ederim, dedi.

— Peki senin düşüncen nedir? diye sordular.

— Bence, en güzel elbiselerinizi giyip Kureyş'e gidin ve onları her şeyden haberdar edin. Benim görüşüm budur, dedi.

Hepsi birlikte mescide (Ka'be'ye) gitmeye karar verdiler, o vakit Kureyş'in bütün zenginleri ve ileri gelenleri burada oturuyordu. Kureyşliler onlara çok saygılı davranıp yer gösterdiler. Oturduktan sonra, ne söyleyeceklerini beklemeye başladılar. Ebu Talib:

— Bugüne kadar bana hiç yalan söylememiş olan kardeşimin oğlu haber verdi: Güveler anlaşmamızın kötülük dolu bütün kısımlarını mahvetmiş, yalnız Allah'ın adı kalmış. Şimdi, eğer doğru söylüyorsa, bu kin ve nefreti bırakın. Eğer yalan söylüyorsa, ben onu kendi ellerimle size teslim edeceğim; ona istediğinizi yapmakta serbestsiniz; ister öldürün, ister öldürmeyin!

— îyi bir söz, diye cevap verdiler.

Sonra üç kişiyi anlaşmayı getirmesi için gönderdiler. Anlaşmayı açıp baktıklarında gördüler ki Allah'ın adından başka bir şey yok!..

Ebuzer:

— • Tamam, tamam sonra ne yaptılar? diye sordu.

Adam:

— Mahcup oldular, başlarını önlerine eğdiler. Sonra Ebu Talib onlara dönüp:

— «Niçin bizi hapsediyorsunuz? Bize güçlük çıkarıyorsunuz? Halbuki her şey ortaya çıktı!..» dedi.

Daha sonra dostlarıyla birlikte Ka'be'nin perdeleri arasında durdular:

— Ya Rabbi, bize kötülük edenleri ve kötü iş yapanları başarısız et, diye dua ettiler.

Daha sonra aşağıya indiler. Kureyşlilerden bir kaç kişi HaşimoğuUannın davranışlarını tartışmaya başladı. Silahlarını alıp Haşimoğullan'na ve Muttaliboğulları'na gidip dışarıya çıkmaları için izin verdiler. Müslümanlar üç yıldır kuşatıldıkları o kuru dereden dışarıya çıktılar.

Haffaf üzüntüyle:

— «Ben Allah'ın Resûlü'nün bu kadar işkenceyi nasıl olup da kendi kabilesinden gördüğüne şaşıyorum?» dedi.

Ebuzer cevap verdi:

— Şaşıracak bir şey yok!.. Çoban kavalını gelmeyen tarafa çalar...

YESRÎB MÜSLÜMAN OLUYOR

Yesrib'in Müslüman olmasının haberi Gıfar'da, kuru bir ot yığınına düşen kor gibi, bir anda ortalığa yayıldı. Sevinç ve mutluluk dalgaları herkesin yüzünden okunuyordu. Araplar arasında en çok sözü geçen ve kılıcı kuvvetli olan «Evs ve Hazreo kabilelerinin müslüman olduğu haberini duyan mü'minler birbirini tebrik ediyordu. Artık Allah, İslâm'ın açıkça yayılması ve Peygamber'in başarısı için, iradesini göstermişti.

Üneys pür-heyecan Ebuzer'in yanma gelip müjdesini verdi:

— İslâm hareketi Yesrib'de açığa çıkmış ve Evs ve Hazrec kabileleri de müslüman olmuş..

Ebuzer:

— Ben Peygamber'in oraya gideceğini önceden biliyordum.

Üneys, kardeşinin bu sözü karşısında şaşkınlık içinde kalmıştı, merakla sordu:

— Duyduklarımdan başka haberler var mı?

— Yok, bu haberi de ilk defa senden işitiyorum.

— Peki öyleyse Peygamber'in Yesrib'e gideceğini sana kim söyledi?

— Onu gördüğüm gün bana; «Hurma ağaçları olan bir yere gideceğim ve oranın Yesrib'den başka bir yer olacağını zannetmiyorum» demişti... Allah'ın Resulü doğru söylemiş...

— Acaba kendi kabilesi, onun ve diğer müslümanlann Yesrib'e göçetmesine izin verecek mi?

— Onlar istese de istemese de, müslümanlar oraya gidecektir, fakat ne zaman ve nasıl olacağını Allah bilir, biz bilemeyiz.

Ebuzer oradan ayrılmak için davranmıştı ki kardeşi sordu:

— Nereye gidiyorsun?

— Sevgili Peygamberimizden haber almak ve İslâm'la ilgili gelişmeleri öğrenmek için Yesrib'e gitmeyi düşünüyorum.

Ebuzer devesine binerek Yesrib'e doğru yola koyuldu. Yesrib'e vardığında doğruca «Beni Zerîk» mescidine gitti. Ansızın yanık bir sesle okunan Kur'an'ı işitti ve hemen içeriye girdi. Her karşılaştığından Peygamberi soruyordu. Ona, Rafi' İbn Malik Zarkî'yi gösterdiler. Ebuzer, yanına yaklaştı ve :

— Selâmünaleyküm verahmetullah ve berekatüh.

— Aleykümesselâm verahmetullah.

Ebuzer'in bu selâmı serbestçe söyleyebilmesi, islâm'ın başarısı ve serbestliği demekti. Ruhunu bir heyecan dalgası sarmıştı. Bir yere oturduktan sonra:

— «Ben senin kardeşin Ebuzer-i Gıfarî'yini-» dedi.

— Hoş geldin, yapabileceğim bir işin var mı?

— Senin müslüman olduğunu ve Evs ve Hezrec'in de îslâm'ı kabul ettiğini işittim. Sevgili Peygamberimiz ile ilgili haberleri de duyunca ruhum göklere yükseldi.

Senin yanına yüreğimdeki bu heyecan ateşini az da olsa hafifletebilmek için geldim.

— Biz Peygamberi görünce müslüman olduk, şimdi bu şehirde; Allah'ın Resûlü'nü kabul etmeyen bir ev bile yoktur.

— Onu gördünüz mü? Nerede gördünüz? Nasıldı?..

— Benimle birlikte Yesrib'den beş kişi, Mina'da idik, o sırada Peygamber yanımızdan geçiyordu, durdu ve bize:

— Yahudi müttefiklerinden misiniz? diye sordu.

— Evet. Dedik.

Bunun üzerine bize Kur'an okudu ve açıkladı İslâm'ı anlattı böylece biz de müslüman olduk. Daha sonra Peygamber bize dedi ki:

— Allah'tan emir gelene kadar benim peşimde olun.

— Ey Allah'ın gönderdiği! Biz Allah'm ve O'nun Peygamberi'nin yolundayız, ama halen birbirimize düşmanız, eğer sen gelirsen hepimiz seninle olamayacağız. Şimdi kabilelerimize geri dönmemize izin ver, belki gelecek yıl Hac mevsiminde birbirimizi görünce barışırız. Uygun bir zamanda Hazrec kabilesinden on, Evs kabilesinden bir kişi olmak üzere Allah'ın sevgili Peygamberini ziyarete Mekke'ye gittik. Müslüman olup; Allah'a ortak koşmayacağımıza, hırsızlık yapmayacağımıza, zina yapmayacağımıza, çocuklarımızı öldürmeyeceğimize, birbirimize iftira etmeyeceğimize ve günahlardan uzak duracağımıza, söz verdik, anlaşma yaptık. Peygamber.-

«Eğer sözünüzde durursanız, muhakkak ki Cennet'e gideceksiniz. Eğer verdiğiniz sözlerde kim durmaz ise, onun akibeti Allah'ın elindedir; isterse bağışlar, isterse ona azap verir.» dedi.

Daha sonra biz Medine'ye geri döndük ve Allah'ın dini İslâm'ı tanıttık.

— Acaba daha sonra da Allah'ın Resûlü'nü gördünüz mü?

Evet, çünkü tekrar hac mevsimi gelmişti, hac yapmak, birbirimizi görmek ve Allah'ın Resûlü'nü de davet etmek için bir araya geldik. Biz Evs kabilesinden yedi, Hazrec kabilesinden beşyüz kişi topluca Peygamber'in yanına vardığımızda bize:

— Ne zaman ortalıkta ses seda kesilirse o zaman Mina dağının eteklerinden inin ve dağın arkasında sağ taraftaki mağaranın içinde yanıma gelin. Daha sonra; «Kim uyudu ise uyandırmayın, kim gelmediyse onu beklemeyin, hemen gelin» diye emir verdi.

Yavaş yavaş, birer ikişer yola düzüldük, Peygamber bizden önce Abbas İbn Abdülmuttalib ile beraber oraya gitmişti. Herkes toplandığında, Abbas bize şöyle hitabetti:

— «Ey Hazrecliler, siz Muhammed'i davet ettiniz; o kendi kabilesi arasında herkesten daha üstün sayılır, hatta onun fikirlerine inanmayanlar bile, kendisini destekliyorlar. Çünkü onun şeref ve namusu büyüktür. Sizden başka herkes ondan kaçıyor, eğer bir güç sahibi iseniz, eğer bağımsızlık mücadelesine yeterli niyetiniz varsa; biraraya gelip fikirlerinizi danışın ve anlaşın, Arapların hepsi sizi oklarıyla vurmaya kalkışacaktır; birbirinizle danışmadan bir işe kalkışmayın, her zaman birbirinize destek olun, sözleriniz bir olsun. Bu sözleri şimdiden söylüyorum çünkü en güzel söz doğru olan sözdür.»

Sonra, Ma'rur

— «Ben ne söylediyse onu işittim, içimizde olup da söylemediğimiz bir şeyin kalmadığına yemin ederim.

fakat bizde vefa ve dürüstlükten başka bir şey yoktur. Bizim kanlarımızı Allah'ın Peyganıberi'nin yolunda dökmekten başka bir arzumuz yoktur.» dedi.

Daha sonra Peygamber, ilkin bize Kur'an okudu, peşinden de bizi Allah'ın dinine davet etti ve İslâm'a teşvik ederken, Berra b. Ma'rur onun davetini kabul etti ve müslüman oldu. Ve o zaman, dedi ki: «Ey Allah'ın Resulü sana biat ettik. Biz zenginiz. Bu zenginlik bize büyüklerimizden miras kalmıştır.»

Ebül-Heysem:

— «İslâm'ı, zenginliğimiz ve büyüklüğümüz gitse bile kabul ediyoruz,» dedi.

Her taraftan, yüksek sesle Peygamber'in davetinin kabul edildiğini belirten haykırışlar duyuldu. Abbas:

— «Sakin ve sessiz olun! Bazı adamlar bizi takip ediyorlar; hep birden bağırmayın ve sesinizi kısın, duyulmasın. Müsaade edin büyükleriniz öne gelsin ve bizimle konuşsunlar, bizim sözlerimizi sizlere iletsinler. Çünkü, bizimle birleştiğiniz için, düşman kabilemizin sizlere bir zarar vermesinden çekiniyoruz. Herkes kendi yerine dönsün.

Abbas, daha sonra Peygamber'e dönerek şöyle dedi:

— Ey Allah'ın Resulü, ellerinizi yaklaştırınız! O anda hepimiz onun elini sıktık ve biat ettik.»

Ebuzer:

— Bu sırada Allah'ın Resûlü'nün durumu nasıldı?

Rafi':

— îyi ve rahat, Allah dostlarına; güçlü ve korkusuz savaşçılar göndermişti.

— Kureyş'in kini ve düşmanlığı hâlâ azalmamış mı?

— Hayır Ebuzer! Bizim Peygamber'i ziyaret etmemizden sonra, müşriklerin Peygamber'in dostlarını sıkıştırdıklarını; onlara, işkence ve eziyet ettiklerini, bu zulümlerinde daha da ileri gittiklerini duydum.

Ebuzer:

— Bu eziyet ve işkencelerin sonucunda, müslümanlar Mekke'yi terkedip, Yesrib'e göçecekler.

Rafi':

— Peygamber de onlarla birlikte gelecek mi?

— Evet, yakında gelecek; Yesrib'e ve Yesriblilere müjdeler olsun...

ALLAH'IN MAĞFİRETİ GIFAR'IN ÜZERİNE OLSUN

Gıfar sevinç elbisesini giyiniş, saadet içerisinde yüzüyordu. Muhammed ve dostu Ebubekir'in onlara doğru geliş haberini almışlardı.

Ebuzer, susuzluğunu giderecek, saadet çeşmesini elde etme vaktinin yaklaşmakta olduğunu; Hüma ve dilek kuşunun kendisine doğru kanat açtığını hissediyordu. Halk, Peygamber'i görebilmek ümidiyle evlerinden yola dökülmüş ve Ebuzer'in çevresinde halka oluşturmuştu. Ebuzer gözlerini en uzak noktalara dikmiş, sevdiği insanın gelişinin dakikalarını sayıyordu. Halk, Peygamber'i tanıyan tek kişi sayılan Ebuzer'den, onun hakkında çeşitli sorular soruyor, sabırsızlık ve iştiyakla bekleşiyorlardı: «O nasıl?.. Kıyafeti nasıl?..» Ebuzer, gözünü yoldan ayırmadan cevap yetiştirmeye çalışıyordu :

— «Şimdi dünyanın en yüce, yeryüzünün en güzel insanını göreceksiniz.»

Zaman faytonu, halkın önünden yavaşça geçerken, onu görmek için sabırsızlanan ve gecikmesiyle perişan olan kabilesine, Peygamberin geliş haberinin

müjdesini verebilmek için; Ebuzer gözlerini yoldan ayırmıyordu.

Zaman bir türlü geçmek bilmiyor, Gıfar kabilesinin üyeleri üzüntü ve endişe içerisinde bekleşiyorlardı. Ebuzer'in gözü, ansızın kendilerine doğru yaklaşmakta olan bir deveye ilişti. Daha dikkatle bakmaya başlayınca, etrafındakiler de bakışlarını o yöne çevirdiler. Ebuzer büyük bir coşkuyla bağırdı:

— • Peygamber geliyor!

Birden, herkes «Peygamber geliyor!» diye haykırarak sevinç çığlıkları atmaya başladı.

Ebuzer Peygamber'i karşılayıp selâm verdi. Peygamber sordu:

— Ebu Remle misin?

— • Hayır! Ben Ebuzer'im.

Daha sonra kalabalık Peygamber'in etrafını sarıp bir halka oluşturdu. Büyük bir sevinç ve şaşkınlık içinde haykırıyorlardı:

— Allahu EkberL Allahu EkberL

Kadınlar, işçiler ve çocuklar heyecanla «Allah'ın Peygamberi geldi! Allah'ın Peygamberi geldi!» diye bağırırken Peygamber devesinden indi. Müslümanlar, onu selâmla karşıladılar. Peygamber oturduğunda, Ebubekir, müslümanlarla ayakta konuşmaya devam etti. Daha sonra Peygamber, Kur'an okuyup herkesi İslâm'a davet etti. Kalabalık, onunla tanışıp şereflenmek ve «Evet» diyebilmek için yanına yaklaşıyordu.

Etrafını kuşatanlar onun nurlu yüzünü hayranlıkla seyre koyulmuştu. Davranışları çok yumuşaktı; ne kimseyi rahatsız edecek kadar şişman, ne de gözlere çelimsiz görünecek kadar zayıftı. Yüzü aydınlık gözleri çekici; kirpikleri uzun ve siyah, hoşbakışlıydı. Kaşları ince ve çatık; saçları siyah; boynu uzun; çenesini

de sakalı örtmüştü. Sessizce otururken, zarafet ve nezaketi etrafına bir gölge gibi etki ediyordu. Konuşması büyüklüğünü gösteriyordu; sesi çekici ve tatlı idi. Boş ve yanlış telaffuzlu kelime söylemiyordu. Uzaktan bakıldığında herkesin içinde seçiliyor, yakından bakıldığında ise çok sevimli görünüyordu. Normal bir yapısı (boyu) vardı; ne çirkin görünecek kadar uzun, ne de göze küçük görünecek kadar kısaydı.

Gıfarlı Haffaf İbn Ruhsa, Peygamber'den kendi kabilesinin huzuru için bir mektup yazmasını isteyince, Peygamber:

«Gıfar kabilesi, müslümanlarm basanlarında ve rahat bir hayat sürmesinde ve sıkıntılarında ortaktırlar. Onların canlarını ve mallarını korumak Allah'ın Resûlü'nün boynunun borcudur. Bir haksızlıkla karşılaşır veya sıkıntıya düşerlerse, onları destekleyeceğine Peygamber söz vermiştir.

Peygamber, ne zaman Gıfar'dan İslâm'a yardım etmelerini isterse, evet cevabını vermeleri gerekir. Onlar artık Peygamber'in dostu ve arkadaşıdır. Bu anlaşma bir günah işlenmezse her zaman için geçerlidir» diye bir mektup yazdı.

Gıfar kabilesinin tamamı İslâm'ı kabul ediyordu. Ebuzer, kendi kabilesinin grup grup İslâm'a geçtiğini gördükçe yüreğinde bir ferahlık ve genişlik hissediyordu. Ellerini yukarıya kaldırıp, dua etmeye başladı:

— «**Bizi bu** yüce saadete eriştiren Allah'a hamdolsun, eğer **Allah** bizi eriştirmeseydi, kendiliğimizden **doğruyu bulup** erişmiş **olmazdık.**» (1)

Daha sonra bu kazançlarından dolayı, Peygamber dudaklarında tatlı bir gülümsemeyle Ebuzer'e döndü:

— «Allah'ın mağfireti Gıfar'm üzerine olsun...»

(1) A'raf sûresi, 43. âyet.

YESRİB'E DOĞRU

Aradan epeyi zaman geçti. Ebuzer, oldukça kederli ve sıkıntılı olduğu bir gün ikindi namazını kılmak üzere mescide gitti. Ayakta durmaya, mecali yoktu. İbadetini tamamladıktan sonra gam yüklü bir çehreyle, mescidin köşesinde Kur'an okuyan adamın yanına yaklaştı. Yanındaki adam, ta yüreğinin içinden, yanık bir ses ve tatlı bir makamla okumasına devam ediyordu. Başını boynunun içine çekti ve dikkatle dinlemeye koyuldu. Vücudunun baştan ayağa ürperdiğini, tüylerinin diken diken olduğunu hissetti, sanki gökler dile gelmişti:

«Ey iman edenler. Sizi elem verici bir azabtan kurtaracak bir ticaret yolunu size göstereyim mi? Allah'a ve Peygamberi'ne dosdoğru inanırsınız, Allah yolunda mallarınızla canlarınızla cihad edersiniz. Bu, eğer bilirseniz sizin için çok hayırlıdır. Bu durumda Allah, günahlarınızı bağışlar ve altından ırmaklar akan Cennetlere, Adn cennetlerindeki tertemiz, gönül açıcı konaklara koyar. İşte bu büyük bir kurtuluştur.» (1)

Ebuzer, Kur'an'ın bu âyetlerini dinlerken, ruhunun pür-heyecan Cennet'e kanat açtığını hissediyordu. Bir-

(1) Saff sûresi, 10. 11 ve 12. âyetler.

den, Peygamber'in ve dostlarının yardımına koşmak için Yesrib'e gitmesine engel olan gündelik işlerini düşündü. Oysa Allah yolunun bir askeri olabilirdi! Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmamıştı. Ah! Bu savaşlarda Peygamber'in can dostları, er meydanlarında şehit oluyorlardı. Peygamber savaşırken, Ebuzer kendi evinde rahatlığın keyfini çıkarıyordu... Olacak iş miydi? Peygamber kendi elleriyle hendek kazarken Ebuzer yatağında mışıl mışıl uyusun!.. Müslümanlar, anbean kanla, ölümle burun buruna iken Ebuzer, Allah'a şükrederek, ibadetle vakit geçirsin?!..

Onu, Gıfar'da kalmaya zorlayan sebep neydi?.. Hangi sebep onu mücahit kardeşlerine, Allah'ın ve İslâm'ın dostlarına katılmaktan alıkoymuştu? Hiçbir şey! Öyleyse düşmanla savaşa girmesi gerekirdi. Bu savaşta, ya galip gelecek veya ölüm şerbetini, şehadetin kucağında içecekti. Kararlılığı ve azmi yüzünden okunuyordu. Ansızın yerinden fırladı, doğruca bir solukta eve ulaştı ve kardeşi Üneys'e, sert ve kesin bir sesle : «Ben yarın Yesrib'e gideceğim,» dedi.

— Orada çok mu kalacaksın? Ne zaman geri döneceksin?

— Bir daha geri dönmeyeceğim.

— Orada ne yapacaksın?

— • Allah'ın Peygamberi'ne kavuşacağım ve bir daha asla ondan ayrılmayacağım.

— Kimin evinde kalacaksın?

— Mescitten başka kalacak yerleri olmayan, Peygamber'in dostlarıyla birlikte, aynı yerde kalacağım.

— Sen müslüman oldun ve Allah'ın dinini kabul ettin, artık bu kadarı senin için yeter. Herşeyden çok sana ihtiyacı olan aileni ve kabileni terketme. Senin ailene bakman gerekiyor.

— Kardeşim, Peygamber'e ve onun candaşlanna yardım etmek herşeyden önce gelir, şimdiye kadar geciktiğim bana yeter. Peygamber Bedir savaşında mücadele ederken ben Gıfar'da idim. Uhud savaşında Peygamberin dostları şehadet şerbetini içerken ben evimin bir köşesine kurulmuştum, Hendek olayı gerçekleşirken ben herşeyden habersizdim. Şimdi söyle bakalım benim sevgili kardeşim?.. Üneys, bu kadar iftihar vesilesini kaçırdığım bana yetmez mi?..

— Öyleyse, evinde otur ve ne zaman seni cihada çağınrlarsa o zaman gidersin.

— Hayır, Allah bir yiğidin göğsüne iki kalp yerleştinnemiştir. Bu canımı Allah'a bağışladım, dünyama hiçbir şeyinde gözüm yoktur. Dünyanın en iyi işi Allah'ı ve Peygamberi'ni memnun etmektir, hangi sebep beni burada kalmaya zorlayabilir? Allah'ın adına yemin ederim ki ben Yesrib'e gideceğim. Allah bana yardım edecektir.

Ebuzer yola çıktı fakat yanma hiç azık almadı. Bunu gören kardeşinin:

— Yanma hiç azık almayacak mısın? sorusuna,

• — «Bu uğurda bana bir parça ekmek yeter.» diye cevap verdi.

Ebuzer Yesrib'e hareket etti ve Muhammed'ine kavuştu. Onun ilim çeşmesinden kana kana içti, Peygamber'in yumuşaklık ve kibarlığım kendi üzerinde uygulamaya çalıştı ve etrafındakilere hikâye etti.

EHLİ. SÜFFA

Ebuzer, sürekli Peygamber'in mescidinde kalıyor, günlerini; dua, ibadet ve tefekkür ile geçirmekten başka, Allah'tan bir şey istemiyordu. Bu dünyanın güzelliklerinden lezzetlerinden ve maddi oyuncaklarından elini eteğini çekmiş, doğruluk ve takvada karar kılmıştı. Geceleri, kendisi gibi evi ve ailesi olmayan, Muhammed'in diğer dostlarıyla birlikte mescidin sofasında uyuyordu.

Bu askerler, her an Muhammed'e ve İslâm'a hizmet için tetikte idiler; gönüllerini dünya bağlarından koparmış, yalın kılıç, gözlerini kırpmadan savaştan savaşa koşuyorlardı.

Gece olunca, Peygamber bunların bir kısmını yerliler arasında paylaştırıyor, bir kısmını da kendi evine götürüyordu. Ebuzer, bu ikinci gruptandı.

Allah, onu mutluluk ve saadete garketmişti. Yüreğindeki sıkıntılar yerini, Allah aşkı, dürüstlük ve ferahlığa terketmişti. Onun konuşması doğruluğa, yüreği temizliğe, duyguları saflığa; duymakta ve görmekte uyanıklığa dönüşmüştü; terbiye edilmişti artık.

Peygamberin bir sözünü bile kaçırmadan, can kulağıyla dinler ve başkalarına da anlatırdı. Savaşlarda pek yaman; gözü kara bir muharip kesiliyor, maharetle kılıç kullanıyordu. Barış zamanı da kendini ilme adamıştı. Öylesine çalışıyordu ki, artık büyük alimlerden biri sayılıyordu. Büyük hadis ravilerinden olmuştu. Peygamberin temizlik ve ibadetini anlatmada en meşhur zahitlerden biri olmuştu. Ömer, bir gün mescide girdiğinde, Ebuzer'in, üzerinde siyah bir abayla, tek başına oturduğunu gördü. Ona, «Niçin yalnız oturuyorsun?» diye sordu.

— Otur!.. İyi dost, yalnızlıktan iyi; yalnızlık da, kötü bir dostla oturmaktan iyidir!..

Ebuzer ile Ömer kendi aralarında sohbete daldılar. Daha sonra, akşam namazı için, cemaat yavaş yavaş mescide gelmeye başladı.

Bilâl akşam ezanını okuyunca, Peygamber evinden dışarı çıkarak namaz kıldırmak üzere mescide geldi.

Namazdan sonra cemaat grup grup toplaşıp Peygamberin sözlerini dinlemek için etrafında bir halka oluşturdular.

Ebuzer de gözlerini Peygamberin dudaklarına dikmiş, sözlerinden bir kelimesini bile kaçırmadan dikkatle dinliyordu.

Daha sonra cemaatte bulunanların çoğu yavaş yavaş evlerine dağıldı «**Sofa Ehli**» ve benzerleri sohbete devam etti. Gece ilerleyince Peygamber evine gitmek üzere mescitten ayrıldı. Mescitte barınan sahabeler de uykuya daldı.

Vakit epeyi ilerlemiş, gecenin üçte biri geçmişti ki, Peygamber evinden çıkarak mescide geri geldi ve Ebu Hüreyre'ye «Dostlarıma buraya gelmelerini söyle» dedi.

Ebu Hüreyre herkesi yavaşça ve tek tek uyandırdı. Peygamber'in evinin önünde toplandılar. Ebuzer de bunların arasında idi. Daha sonra kapının önünde durup izin istediler ve içeriye girdiler.

Yaklaşık otuz kişiydiler, Peygamber kendi eliyle yaptığı yemeği önlerine indirdi ve elleriyle yemeğin üstünü örterek:

— «Allah'ın adıyla başlayın. Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki, Muhammed'in ailesinin bu yemekten başka bir yiyeceği yoktur.» dedi.

Yemekten sonra, uyumak üzere, herkes mescide döndü. Ortalığa tatlı bir sessizlik çökmüş, sahabilerin gözlerinden uyku akıyordu. Hemen derin ve tatlı bir uykuya daldılar.

Ebuzer de uyumak üzereydi ki, birinin elbiselerinin hışırtısıyla gözlerini açtı. Peygamber, evinden ayrılmış, mescide doğru geliyordu. Ebuzer, şaşkınlık içinde Peygamber'in mescide gelişinin sebebini bulmaya çalışıyordu. Bu sırada Peygamber namaza durdu.

Kulak, kabartınca Peygamber'in şu âyeti okuduğunu duydu:

«Eğer onlara azab edersen, şüphesiz ki, onlar senin kullarındır; bağışlarsan, doğrusu sen çok güçlü ve üstünsün, hem de hikmet sahibisin.» (1)

Ebuzer, yattığı yerde, bu âyeti işitince şaşkınlığı bir kat daha arttı.

Gözleriyle Peygamberi izliyordu. Peygamber, rükû' ve secdelerle sabaha kadar namaz kılmaya devam etti. Ebuzer hayretler içerisindeydi. Bu işin sırrını an-

(1) Maide sûresi, 118. âyet.

lamak istiyordu. Gece sona ererken Peygamber namazını bitirdi. Ebuzer kalktı ve Peygamber'in karşısına geçerek:

— Ey Allah'ın Resulü!.. Bu âyeti rüku' ve secdede neden sabaha kadar okudun?!..

— **«Allah'tan beni daha müşfik ve merhametli yapmasını niyaz ediyordum. Allah da bunu bana verdi. Eğer Allah isterse; kimse ona şirk koşmaz ve bu şefaatten faydalanır.»**

VASİYET

Bizim Öyle bir evimiz var ki; değerli e$-yalanmızı, önceden oraya göndeririz.

«Ebuzer»

Zaman çarkını döndürürken, Ebuzer Hendek'ten sonraki bütün savaşlarda Peygamber'in yanında yer alıyordu. Yiğit idi, düşmana acımadan saldırıyor, tek başına yola çıkıyordu. «Beni Lehyan ve Zi-kard» savaşlarında Peygamber ile birlikte kılıç sallıyordu. Hicri yılların altıncısında, Peygamber «Beni El Mustalik» muharebesi için dışarı çıktı. Ebuzer'i de kendi yerine vekil olarak bıraktı. Bu davranış, Peygamber'in, onun dürüstlük ve olgunluğuna ne kadar itimat ettiğini gösteriyordu. Ebuzer, Peygamber'in yanında çok yüksek bir makam elde etmişti. Her yerde ve her vakit onunla sohbet ediyordu. Eğer onu bulamazsa hemen soruşturuyordu. Bir gün Peygamber'in üzerinde beyaz bir örtü ile uyuduğu sırada, Ebuzer yanına geldi ve onu uyandırdı. Peygamber uyandığında, Ebuzer'e: «LA İLAHE İLLALLAH dediği için, öldüğünde cennete gitmeyecek kimse yoktur» dedi.

— Eğer hırsızlık ve zina etmiş olsa da mı öyle olacak?

— Eğer zina ve hırsızlık etmiş olsa da.

— Eğer zina ve hırsızlık etse de?!..

Peygamber pekiştirdi:

— Eğer hırsızlık ve zina etmiş olsa bile.

Ebuzer çok şaşırmıştı, bu söze inanamıyormuş gibi:

— Ve eğer zina ve hırsızlık yapmış olsa da?!..

— Evet Ebuzer, eğer zina ve hırsızlık etmiş olsa da!..

Ebuzer düşüncelere dalmıştı. Daha sonra beraberce camiye gittiler. Camiye girdikten sonra Peygamber, Ebuzer'e:

— Ebuzer, başını yukarıya kaldır, dedi.

Ebuzer başını yukarıya kaldırdığında, üzerinde güzel elbiseleri olan bir adam gördü. Oradan birkaç adım uzaklaşınca, Peygamber yine:

— Başını yukarıya kaldır, dedi.

Ebuzer tekrar başını kaldırdığında üzerinde eski elbiseler bulunan bir adam gördü. Peygamber:

— Ey Ebuzer! Allah'ın indinde üzerinde eski elbiseler gördüğün adam, ötekinin binlercesinden daha makbuldür...

* * *

Ebuzer, Ümmüzer ile evlenene kadar mescitte kalmaya devam etti. Ümmüzer de Peygamber'in büyük eshablarındandı. Çektikleri sıkıntıların hepsinde cesur eşiyle ortakta. Ebuzer'in bütün iftihar mücadelelerinin en büyük desteği ve yardımcısıydı.

Ebuzer, Ümmüzer ile evlendikten sonra Eshab-ı Suffa ile birlikte yaşamayı terketti. Hayatını devam et-

tirmek üzere Medine'nin dışında kendisine küçük bir hayme yaptı. Artık Ebuzer için yeni bir hayat başlıyordu. Ebuzer, çölün tabiatına aşıktı. Onun büyük yüreği şehrin içine bir türlü sığamıyordu. Gözleri daima ufuklarda gezinmek istiyor; önünde her an uçsuz bucaksız uzanan geniş ve düzgün bir çöl olmasını arzu ediyordu. O yalnızlığa alışmıştı. Çoğu zaman kendi haymesinin önünde oturur; alabildiğine uzanan çölün sessizliğinin sırrına dalar, yarınlarını düşünürdü. Zihninde belirsiz düşüncelerle günün batışını seyrederken duygusallaşır, güneşin doğuşu onu sevinçlere garkeder; mutluluk bahşederdi. Güneşin onun dünyasında bambaşka bir yeri vardı. Onu seyrederken ruhu; geçmişte çektiği acılar, kendi durumu, ailesi ve kabilesi ile ufuklar arasmda uçuşup dururdu.

Ebuzer, hırsızlık, yoksulluk ve vahşet içerisinde yaşayaduran Arap kabilelerinin hüküm sürdüğü; Arabistan'ın nihayetsiz çöllerinde, artık eskisinden daha büyük bir hızla yayılan inkılâbı, hâlâ yüreğinde hissediyordu. Haymesinden dışarıya baktığında; Peygamber'in önderliğinde çalışan insanları görüyordu. Çölün sessizliğinin sırrım düşündüğünde; kölelerin zincirlerinin kırılışının çıkardığı sesi duyuyordu. Arapların, İslâm'ın gücüyle; İran ile Rum imparatorluklarının, zulüm ve baskısının altından kurtulurken, haykırdıkları bağımsızlık ve hürriyet marşım işitiyordu.

Bu ebedi sessizlik içinde, sabah rüzgârı her esişinde, beraberinde; dünya milletlerinin, hürriyet, dayanışma ve beraberliği uğruna; İslâm'ın, İran'ın maddi dünyaya tapan şanıyla, Rum'un dik kafalı imparatoruyla yaptığı, savaşların zafer çığlıklarını Ebuzer'e getiriyordu. Arabistan'ın başkenti Mekke'nin, İslâm'a teslim oluşunda Ebuzer, İslâm'm Hüma kuşunun Arap

yarımadasının üzerine gölge saldığını hissetti, Allah'ın dini sağlamlamıyordu. Muhammed'in akıllı tedbirleri sayesinde, insanların ayrıcalığı ve birbirine olan düşmanlığı ortadan kalkmıştı. İnsanlar arasındaki, sınıf çatışmaları, kölelik ve patronluk yerini; birlik, beraberlik, kardeşlik ve dostluğa bırakmıştı. Bu kazançlar Ebuzer'in yüreğini sevinçle ve şevkle dolduruyordu. Yoksul kabilelerin; fakirlerin ve kölelerin bakışlarında öyle bir şimşek vardı ki, oradan onların ümitleri ve sevinçleri akıyordu. Bu kurumuş gözlerdeki yoksulluk, cehalet ve çaresizlik kaybolmuş, yerine bambaşka bir aydınlık ve parlaklık gelmişti. Geleceklerinden ümitli olmaları, onlara yeni bir çalışma heyecanı aşılamıştı. Ebuzer, evsiz barksız insanların ve yoksulların daha rahat bir hayata kavuştuklarını görüyordu. Ama, Ebuzer'in bu kazançları seyretmekten başka bir şeyde gözü yoktu. O, büyük önderlerinden olduğu yeni devletten, başka bir şey beklemiyordu. Kendi yararına herhangi bir şey almamıştı. Büyük hizmetleri olmasına rağmen şehrin dışında, çölde küçücük bir haymeden başka bir şey yapmadı.

Bir gün, haymesine eski dostlarından bir arkadaşı, onu ziyarete gelmişti. Adamcağız çevresine ne kadar bakındıysa da, haymede herhangi bir eşya göremeyince; şaşkınlıkla Ebuzer'e doğru dönerek:

— Ebuzer! Senin evinin eşyaları nerede?

— Bizim başka bir evimiz var ki, değerli eşyalarımızı oraya gönderiyoruz!

— Sen uzun bir süredir buradasın, bir kaç parça eşyanın olması gerekir!

— Bu evin sahibi, bir an bile burada kalmaya izin vermiyor.

Ebuzer daha sonra misafirine bakarak şöyle dedi:

— Allah'ın adına and içerim ki; benim bildiklerimi siz bilmiş olursanızkadmlarmızla beraber olamazsınız ve yataklarınızda yatamazsınız. Dostum olan Allah'ın adına and içerim ki, O beni meyvesi tükenince kesilip ortadan yokolan bir ağaç gibi yaratmıştır.

— Evet, ama bu konu seni dünyadan faydalanmaktan engelliyor mu?

Ebuzer:

— Allah'ın Resulü bana; «O insana yazıklar olsun ki; hem ahirete imanı vardır, hem de bu hilekâr dünyadan faydalanmağa çalışır,» demişti.

Arkadaşı evinden ayrılırken, Ebuzer de mescidin yolunu tuttu. Mescide girdiğinde Peygamber'i tek basma otururken gördü ve hemen selâm vererek yanma oturdu. Peygamber yüzünü Ebuzer'e çevirerek:

— «Ey Ebuzer, mescide girdiğindetahivveti vardır. Tehiyyat; iki rekat nama z kılmaktır.Kalk iki rek kat namaz kıl (1) Ebuzer, hemen yerinden kalkıp iki rekaat namaz kıldı. Sonra tekrar Peygamber'in yanına oturdu. Yalnız olduğu için iyi bir fırsatını bulmuştu, hemen sordu.

— Ey Allah'ın Resulü, sen beni namaz kılmaya davet ediyorsun. Namaz nedir?

— En güzel kanundur. Ne çok kılınsın, ne de az.

— Ey Allah'ın Resulü, en iyi ve en güzel ameller hangisidir?

— Allah'a iman ve O'nun yolunda cihad etmektir.

— Hangi mü'minin imam daha kâmildir?

— Onların en iyi huylu olanlarının.

— Ey Allah'ın Resulü, mü'minlerin hangisi müslümanlıkta en üstünüdür?

(1) Tahiyet'ül Mescid : Camiye girildiğinde selâm manasına kılınan iki rekat namazdır. (Çev.)

— insanların, elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir.

— Ey Allah'ın Kesûlü, en üstün namaz hangisidir?

— Kunut'u en iyi olan namazdır.

— Ey Allah'ın Resulü, hangi hicret iyidir?

— Günahlardan uzaklaşmak.

— Ey Allah'ın Resulü, oruç nedir?

— Allah'ın yanında mükâfatı en çok olan iştir.

— Ey Allah'ın Resulü, en iyi cihad hangisidir?

— O insanın cihadıdır ki; atını pey sürsünler, kanını yerlere döksünler.

— Ey Allah'ın Resulü hangi köleyi serbest bırakmak en iyisidir?

— Alimlerin yanında değeri çok fazla olanı ve sevileni.

— Ey Allah'ın Resulü, insanın neyi bağışlaması daha iyidir?

— Kendi elinin emeğinden fakirlere bağışlaması.

— Ey Allah'ın Resulü, Allah'ın sana gönderdiği âyetlerden hangisi daha büyüktür?

— Âyet'ül-Kürsi... Ey Ebuzer, Kürsi ile birlikte yedi kat gök, Arş (kainat) çölüne atılmış bir halkadır.

— Allah kaç kitap göndermiştir?

— Yüz dört kitap; Şife elli sahife, Nuh'a otuz sahife, İbrahim'e on sahife ve Tevrat'tan önce Musa'ya on sahife, daha sonra Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an'ı indirmiştir.

—• Ey Allah'ın Resulü, İbrahim'e gelen sahifeler neden bahsediyordu?

—• Hemen hepsi öğüt ve hikmet idi: «Ey mağrur şah, kendini beğenmiş ve halkının sırtına yük olmuş kişi! Sen benim tarafımdan mazlumların yardımına koşasın diye seçildin...» Şöyle örnekler de vardı: «Akıl

sahibi bir insanın belirli saatleri olmalıdır. Öyle bir saat ki Allah'a dua edecek, öyle bir saat ki Allah'ın karşısında hesap verecek ve öyle bir saat ki insanın muhtaç olduğu yeme içmeye ayrılmalıdır. Akıllı insan üç işten başka işe kalkışmaz: Ahiretin sıkıntısını düşünmek, hayata çalışmak ve haramdan başka lezzetleri istemek. Akıllı insan zamanın kıymetini bilip kendi işine yetişsin ve dilinin bekçisi olsun. İnsanın davranışları fikirleri ve sözleri birbirine uymalıdır. Gerekmedikçe konuşmamalıdır...»

— Ey Allah'ın Resulü, Musa'nın sayfaları neden bahsediyordu?

— • Baştan başa ibretlerle doluydu: «Hem ölüme inanıp hem de sevinene şaşarım, ateşe inanıp gülebilene şaşarım, kadere inanıp üzüntü acı çekene şaşarım, bu dünyayı görüp hilelerini kendi kavmi için düşünene şaşarım. Hesap *gününe* imanı olup da iyi amel etmeyene şaşarım...»

— Ey Allah'ın Resulü, bana vasiyet et.

— Sana takva (Allah'tan korkma) yi vasiyet ediyorum, o nimetlerin en yücesi olan şeydir.

— Ey Allah'ın Resulü, bilgimi arttır.

— • Kur'an oku. Kur'an okunduğunda, senin için yeryüzünde bir nur, gökte de anılmaktır.

— Fazla gülmekten sakın çok gülmek Kalbi öldürür ve yüzün nurunu giderir.

— Hayır söylemekten başka sus. Çünkü, susmak şeytanı senden uazlaştırır, kendi dinine uymakta sana yardım eder, dost olur.

— Biçareleri ve yoksulları sev ve onlarla otur.

— Kendi elinin altındaki adama iyi bak ve ona eziyet etme, Allah'ın sana layık gördüğü bu nimeti horlama.

— Akrabalarını ziyaret et, onlar senden soğumuş olsalar da sen onlarla ilişki kur.

— Alan yolunda kınanmaktan korkma.

— Acı da olsa doğruyu söyle.

— Kendinde olmadığını bildiğin şeyleri başkasında görünce ayıplama. Kendi yaptığın bir hata için başkasından şikayetçi olma, başa kakma. Kendinde görmediğin ayıp, senin için ayıp olarak yeter, öyleyse başkalarında ayıp arama. Kendi yaptığın işi başkalarında görünce ayıplama.

Daha sonra eliyle Ebuzer'in göğsüne dokunarak buyurdu:

— Ey Ebuzer, tedbir almak gibi, hiç bir akıl yoktur. Sakınmak (haramlardan) gibi hiç dindarlık yoktur. Güzel ahlâk gibi de iyi niyetlilik (soyluluk) yoktur.

MEKKE'YE DOĞRU

«Hak geldi, batıl yok oldu. Çünkü, batıl yok olmaya mahkumdur.» (1)

Kur'an

Muhammedi, etrafında kalabalık bir grup olduğu halde, mescitte derin bir vecd içinde oturuyordu. Herkes vahiy geldiğini sanarak onu kendi halinde bırakmıştı. Zaman kıpırtısız ve mutlak bir suskunlukla geçmeye devam ediyordu. Zihinlerdeki hareketlerden başka bir hareket görülmüyordu. Herkes nefesini tutarcasına susmuş, bu sessizliğin neticesini öğrenmek için bekliyordu. Sanki başlarına bir kuş konmuştu; kımıldasalar veya bir laf etseler uçup gidecekti sanki. Bu hal, bu suskunluk düzeni Ebuzer'in gelmesiyle bozuldu. Ebuzer kalabalığın arasından zorlukla kendisini Peygamber'in yanına attı ve karşısına oturdu. Peygamber yüzünü ona çevirerek sordu:

— Ebuzer bugün namaz kıldın mı?

— Hayır.

— Kalk ve namaz kıl.

(1) İsra sûresi, 81. âyet.

Ebuzer kalkıp dört rekaat öğle namazını kıldı. Daha sonra Peygamber yüzünü ona çevirerek:

— Ebuzer, tos ve cin şeytanlarından Allah'a sığınının.

— Ey Allah'ın Resulü! İnsanlar içinde şeytanlar var mıdır?

— Evet, ins ve cin şeytanları başkalarının kulaklarına güzel ve gerçek olmayan sözler söylerler.

— Peygamber susunca, Ebuzer de sustu. Muhammed'in bu sözü beyinlerde yatan yüzlerce hatırayı canlandırmıştı. Peygamber tekrar:

— Ebuzer, sana Cennet hazinesinden bazı kelimeleri öğreteyim, ister misin?

— Evet, canım sana feda olsun.

, — «Kuvvet ve kudret Allah'tan başkasmda yoktur» de.

Sessizlik tekrar ortalığı kapladı.

Ansızın, Amr ibn Salim telaşla mescide geldi. Perişan bir vaziyette Peygamber'e doğru yaklaştı, karşısında durunca:

— • Ey Allah'ın Resulü, Kureyşliler Hudeybiye antlaşmasını bozdular.

Kalabalık birden bağırmaya başladı:

— Nasıl?.. Nasıl?..

— Benim kabilem (Huzaa) sizinle, Bekr kabilesi de Kureyşliler ile anlaşmıştı. Bildiğiniz gibi kabilem ile Bekr kabilesi arasında eski zamandan beri çatışma ve düşmanlık vardır. Bu düşmanlık sizin «Hudeybiye» antlaşmasını yapmanızdan sonra kesildi. Fakat siz «Mute» savaşmda Rumlardan intikam alamayınca, Kureyşliler bu savaştan sonra sizin belinizi bir daha doğrultamayacağınızı, kudret ve kuvvet sahibi olamayacağınızı sandılar. Bu fırsattan istifade etmek için Bekr

kabilesini bize karşı kışkırttılar. Bizim malımız sayılan kuyunun olduğu yerde, ansızın bize hücum ederek, içimizden bir kısmını öldürdüler. Ey Allah'ın Resulü, onların bize yaptığı bu tecavüzüne karşı bize yardım edesin diye sana telaşla geldim.

Peygamber güven verici bir sesle:

— • «Amr îbn Salim, yardım alacaksın.» dedikten sonra uzun bir düşünceye daldı. Karşılaştıkları bu önemli olayı düşünüyordu. Aralarındaki anlaşmayı bozan bu olay karşısında Mekke'yi almaktan başka çareleri olmadığı görülüyordu. Peygamber, daha sonra Arabistan yarımadasının her tarafına, müttefiki olan kabilelere, kendilerini, daha sonraki emrini yerine getirmek üzere hazırlamaları için haberciler gönderdi. Peygamber kendini büyük zafer için hazırlıyordu. Kan dökülmeden Mekke'nin alınabilmesi için ne gibi tedbirler alabileceğini düşünüyordu. Mekkelilerin, verdiği karardan haberleri olmasın diye, nereye gidileceğini bildirmeden halkı savaşa hazırlamaya karar verdi. Eğer Mekkeliler, yapılan bu hazırlıklardan haberdar olmazsa, kendilerini yapılmış bir işin karşısında görüp teslim olabilirlerdi.

Halk nereye gidileceğini bilmeden savaşa hazırlanıyordu. Ordu hareket ettikten sonra, Peygamber yanına Ebuzer'i de alarak, Allah'ın evini ele geçirmek için, Mekke'ye gidildiğini haber vermek üzere şehrin dışına çıktı. Yolda bir ağaca doğru giderek iki dalından tutup silkeledi. Yaprakları yere döküldükten sonra:

— Ebuzer.

— Evet Peygamberim.

— «Müslüman bir kul, namazını Allah'ın hoşnutluğu için kılıyorsa, günahları bu ağacın yaprakları gibi dökülür.»

Daha sonra birlikte yola çıkarak orduya yetiştiler. Peygamber, fetih merkez olmak üzere hareket edilmesini emretti. Allah'tan, bilgi edinmek için yapılan casusluk faaliyetlerinin başarısızlığa uğramasını ve hazırlıklarının Mekkeliler tarafından anlaşılmaması için yardım diledi. Orduya, bu zorluklarla dolu yolda ciddiyetle çalışmaları gerektiğini hatırlattı. Daha sonra ordu Medine'den Mekke'ye doğru hareket etti. Medine o güne kadar böylesine azametli ve böylesine büyük bir orduyu hiç görmemişti. Ebuzer yol boyunca Peygamber'in yanından ayrılmadı ve ona, bir an bile gaflete düşmeden, hizmet etti.

Müslüman ordusu «Merr'üz-Zahran» bölgesine ulaşınca, Mekke şehrine müphem bir korku ve endişe gölge saldı. Mekke halkı savaş korkusuyla kendini kaybetmişti. Ebu Süfyan, Büdeyl ve Hakim'i haber elde etmek için Mekke'nin dışına gönderdiler.

Abbas da Peygamber'in atına binmiş yol alıyordu. Birden önünde konuşma sesleri işitince kulak kabarttı, Ebu Süfyan ve Büdeyl kendi aralarında konuşuyorlardı.

Ebu Süfyan:

— Bugüne kadar böyle parlak bir ateş ve büyük bir ordu görmemiştim!

Büdeyl:

— • Bunlar savaşmak üzere toplanan Huzaa halkı olmalı.

— Huzaa kabilesi bu kadar ateş yakabilecek ve böyle bir orduya sahip olacak kadar kalabalık değildir, dedi. Ebu Süfyan.

Abbas Ebu Süfyan'ın sesini tanıyıp seslendi:

— «Ebu Hanzala!..»

Ebu Süfyan da Abbas'ı tanımıştı.

— Evet Ebul Fazll Ne haberler var?

— Bu Allah'ın Peygamberi'dir, zorlukla Mekke'ye girerse, vay o halkın başına!..

Ebu Süfyan korkuyla titreyerek sordu:

— Ne yapabiliriz? Anam babam sana feda olsun...

Abbas, onu, bindiği Peygamberin atının terkisine alarak yola çıktı. Halkın gözü Peygamberin atına ilişince onlara yol açıyordu. Mekkelileri korkutmak için onbinlerce askerin yaktığı ateşlerin arasından geçiyorlardı. Ömer'in ateşinin karşısından geçerlerken Ömer'in gözü Ebu Süfyan'a ilişti. Abbas'ın onu koruduğunu anladı. Bunun üzerine kendini hızla Peygamberin haymesine attı. Peygamber'den Ebu Süfyan'ın boynunu vurabilmek için izin istedi. Tam bu şurada Abbas da huzura geldi ve:

— Ey Peygamberim, ben onu korumam altına aldım!

Bunun üzerine Ömer ile Abbas arasmda şiddetli tartışmalar oldu. Bu sırada, sonunda Peygamber, Abbas'a:

— Ya Abbas onu sen bir gecelik yanında muhafaza et, sabahleyin yanıma getirirsin, dedi.

Ertesi sabah Ebu Süfyan'ı Muhammed'in yanma getirdiler. Muhacirlerin ve Ensarm büyükleri de oraya gelmişti. Peygamber:

— Ey Ebu Süfyan! Daha henüz Allah'tan başka bir tanrı yoktur (Lâilâheillâllâh) diyeceğin vakit gelmedi mi?

— Anam babam sana feda olsun, ne kadar bağışlayıcı ve büyüksün, akrabalarına ne kadar iyi müşfik davranıyorsun. Allah'a yemin içerim ki, eğer bir Allah'tan başka bir tanrı olsaydı şimdiye kadar mutlaka bir şeyler yapmıştı!

Muhammed:

— Ey Ebu Süfyan! Henüz benim Allah tarafından gönderildiğimi anlayacağın vakit gelmedi mi?..

— Anam babam sana feda olsun, ne kadar bağışlayıcı ve büyüksün. Akrabalarına ne kadar merhametlisin. Allah'a, and içerim ki, ben senin boşuna olmadığını düşünüyorum.

Abbas yüzünü Ebu Süfyan'a çevirerek ondan boynu vurulmadan îslâm'ı kabul etmesini istedi. Ebu Süfyan da direniş göstermeden İslâm'ı kabul etti.

Ordu hareket ettikten sonra Muhammed, bir grup muhacir ile birlikte Mekke'nin arka taraflarında bulunan bir tepeye çıktı. Karışıklıklarla, çalkantılarla dolu yedi yıl gurbetlikten sonra önlerinde duran Mekke'nin manzarasına baktılar. Muhammed bulunduğu tepenin üzerinden etrafa göz gezdirirken bir hatırası da ona doğru hızla yaklaşıyordu : Yalnızlık ve suskunlukla uzun geceler geçirdiği Hıra dağmdan derin bakışlarını ayırmıyordu. Kendiisne ilk defa vahiy indiği gecenin hatırası beyninde birden bire canlanıvermişti. Çöle baktığında kendi çobanlık ve tüccarlığını hatırlıyordu. Şehre baktığında ise gördükleri baskı ve işkenceler geliyordu aklına.

Şefkatli Hatice'nin evi ve Allah'ın büyük evi görünüyordu. Şehrin her sokağından acı tatlı hatıralar ayaklanmış ona doğru geliyorlardı. Muhammed'in arzu ve hasret dolu gözleri çevredeki dağların arasında dolaşıyordu. Mekke'nin evlerinin bulunduğu vadiye bakarken, etrafa sırlar saçan bir suskunlukla hatıralarına dalmıştı. Ansızın yanaklarına dökülen iri gözyaşları bu suskunluğu bozdu ve Muhammed secdeye vardı.

Peygamber'in istirahat etmesi için Hatice ve Ebu Talibin mezarlarının yanında özel bir yer hazırlamışlardı. Sordular:

— Acaba dinlenmek için kendi evinize mi gideceksiniz?

— Hayır, Mekke'de benim için ev bırakmadılar!

Hatice ile Ebu Talib'in mezarlarının yanında hazırlanan yerde dinlendikten sonra devesine binip dağdan aşağıya indi. Ebuzer etrafına hamur parçalarının yapıştığı bir kabı, su ile doldurup getirdi. Bir kumaş parçasını Muhammed'in önüne tuttu ve Muhammed yıkandı. Muhammed de öyle yaptı ve Ebuzer gusletti. Daha sonra yürekleri sevinçle dolu Ka'be'yi ziyarete koştular. Peygamber atının üzerinden inmeden Ka'be'nin etrafında yedi kere tavaf etti. Sonra da Ka'be'nin kapısını açtı. Artık tarihin bir dönüm noktasına ulaşılmıştı. Yakında Putperestliğin sonu ve Tevhid'in başlangıcı ilân edilecekti. Putlar kendi kudret ve büyüklüklerinin son anlarını yaşıyorlardı. Muhammed, Ka'be'nin kapısında durdu ve yüzünü halka çevirdi. Kureyş'in ölüm kalım mücadelesi onun iki dudağının arasında görünüyordu. Bekleşenler bakışlarını oraya dikmiş, Muhammed'in, mağlup Mekke'nin geleceğim belirlemesi için, savaşın sonucunu ilân edecek sözlerini bekliyorlardı. İntikam tehlikesiyle, büyük olaylara gebe suskunluk arasında dalgalanan kalabalıklar duruldu. Ansızın Peygamber'in dili çözüldü ve konuşmaya başladı:

— «Ey **insanlar! Hakikat biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanısasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz ki, sizin Allah'ın**

yanında en şerefli ve en itibarlınız, ondan (en çok saygı ile) **korkup,** (fenalıklardan) **sakınmazdır.»** (2)

Buna rağmen Kureyşliler canlarını emniyette hissetmiyorlardı. İçlerindeki korku henüz geçmemiş, korkunç geleceklerini bekliyorlardı. «Acaba herkesi öldürecekler mi? Acaba intikam mı alacaklardı?..» Daha sonra Peygamber sordu:

— «Ey Kureyşliler. Benden ne umarsınız, benim sizin hakkınızda nasıl muamele edeceğimi zannediyorsunuz?»

— İyilik yapacaksın, sen büyük bir kardeş ve büyük bir kardeşin oğlusun.

— «Gidin. Hepiniz hürsünüz.»

Muhammed güçlüyken affetmekten haz duyuyordu. Elinde bir sopa olduğu halde Ka'be'ye girdi. Yüreği Allah'ın kudreti karşısında teslimiyetle dolu bir şekilde Ka'be'nin içindeki putları işaret ederek:

— «Hak geldi batıl zail oldu. Çünkü batıl yok olmaya mahkumdur.»

Bunun üzerine putlar etrafa; arkaya ve öne doğru yıkılmaya başladı. Bu hareketi herkes sevinç ve heyecanla tekrar ediyordu. Ebuzer de putların imhasında çalışırken içinde kopan sevinç tufanı, dışarıya göz yaşı olarak dökülüyordu, etrafındakiler de onun ağlayışına katıldılar. Bir yandan da haykırmaya devam ediyorlardı:

— **«Hak geldi batıl yok oldu. Çünkü batıl yok olmaya mahkumdur.»** (3)

(2) Hucurat sûresi, 13. âyet.
(3) tsra sûresi, 81. âyet.

MELEKLER ALEMİNDE

«Muhammedi Seni peygamberliğe seçene andolsun ki; Ebuzer, göklerdeki melekler aleminde, yeryüzünde olduğundan daha ünlüdür.»

Cebrail (A.S.)

Arap kabileleri grup grup, Peygamber'e yüz sürmek ve Allah'ın dinine girmek için geliyorlardı. îslâm bayrağı yarımadanın bir ucundan diğer ucuna kadar dalgalanıyordu. Peygamber, artık vergi ve zekât toplamak için etrafa adamlar gönderiyordu. Müslümanlar arasında servet ve zenginlik belirtileri görülmeye başlanmıştı. Açlar doyurulmuştu. Yoksulluk ve çaresizliğin tuzağından kurtulmuşlardı.

Ama Ebuzer?!.. Ebuzer dindarlık ve dürüstlükten elini eteğini çekmemişti. Kendi kendine arpadan yaptığı yemeğinden başka bir şeyi yoktu. Bir ara Rebeze'-ye giderek orada bir süre eğleşti. Sonra Medine'ye geri döndü. Daha yoldan gelir gelmez sevgili Peygamberine koştu. Yanında kıpırtısız ve tek laf etmeden oturuverdi. Peygamber:

— Ebuzer! diye seslendi.

Ebuzer, buna başını önüne sessizce eğip cevap vermedi. Muhammed:

— Ebuzer! Annen mateminі tutsun!

Ebuzer büyük bir utanç içindeydi, alçak bir sesle :

— «Temiz değilim.» dedi.

Peygamber, kadın bir köle çağırıp su getirmesini emretti. Ebuzer suyu aldı ve devesinin arkasında gizlenerek gusletti. Daha sonra geri dönerek selâm verdi ve Peygamber'in yanına oturdu. Peygamber:

— Eğer yirmi yıl da su bulamazsan; toprak yeterlidir. Ne zaman su bulursan hemen vücudunu yıkarsın.

Peygamber, tatlı bir nağmeyle ve cana can katan sözlerle Ebuzer'e nasihat ediyordu. Ebuzer de onu pürdikkat dinliyordu. Tam bu sırada vergi toplama memuru olan «İbn Leytiye» çıkageldi. Getirdiklerini gösterdikten sonra bir kısmını kendine alıkoydu -. «Bu kısım sizin olsun, diğer kısmı da ben kendime ayırdım», dedi. Peygamber'in yüzü öfke ateşiyle parladı. Bu manzarayı gören Ebuzer, İbn Leytiye'ye doğru dönerek:

— Sana nasıl tarif etmişlerdi? diye sordu.

Bu sırada Peygamber'in yüzünde ıstırap ve öfke görülüyordu, «Allah'a şükürler olsun» dedikten sonra, halkı muhatap alarak:

— Allah tarafından bana verilen görevi yerine getirmek için ben aranızdan bazı kişileri memur ettim. İçinizden biri gelip; «Bu kısım sizin, diğer kısmı da kendime götüreyim mi?» diyor.

— Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki; ne olursa olsun, halka ait olan maldan, kim bir şey alırsa, kıyamet gününde deve, koyun veya halka ait hangi mal ise, boynuna binecektir. Mahşer çölünde, bu hay-

vanlar bir yandan feryat ederken, o kimse rüsvay olacaktır.»

İbn Leytiye getirdiklerinin hepsini geri verdi ve hiçbir şeye de el sürmedi. Ebuzer ona taraf dönerek:

— «îşte bu senin için daha iyidir.» dedi. Adam:

— Ben bilmiyordum...

Başını boynunu arasına çekti, utanç içindeydi ve pişmanlık duyuyordu. Sıkıntılı bir suskunluğa gömülmüş, içinde zıt kuvvetler fırtınalar koparıyordu. Ebuzer:

— Üzülmene gerek yok! Şunu bilmelisin ki, bu dünya başka bir evi olmayanın evidir. Servet ve mal, serveti olmayanındır. Bilgiden başka şeye çalışan boşunadır. Hemen Peygambere git ve özür dile.

İbn Leytiyye, Peygamber'in yanma giderek özür diledi. Peygamber; «Allah diyor ki:

— Ey benim kullarım, hepiniz günahkâr olabilirsiniz, fakat benim terbiye ettiğim hariç. O zaman, sizi affedinceye kadar benden af dileyin. Benim bağışlayıalığımı bilip, var gücüyle benden af dileyeni bağışlarım. Sizin hepiniz yolunuzu kaybetmişsiniz, benim doğru yolu gösterdiğim kişi hariç. Hepiniz fakirsiniz, benim zengin ettiğim hariç. Öyleyse bana, dua edin ki sizi de zengin edeyim...»

Peygamber gittikten sonra, halkın arasında her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Ebuzer de Allah'a dua ederken dürüstlük ve dindarlığı için şükürler ediyordu. Bu fani ve küçük dünyaya bağlanmayı aşağılıyordu. Ebuzer, fakirler ve yoksullar ile anlaşarak mallarını paylaşanları, sermayedarlık ve altın severlikten uzak duranları ebedi cennetle müjdeliyordu. Halk dağılınca, Ebuzer de evine gitmek üzere yola koyuldu.

Yolda Peygamber ile karşılaştı. Cebrail de bir erkek suretinde Peygamber'in yanında idi. Ebuzer selâm vermeden onların karşısından geçti. Cebrail:

— Bu Ebuzer idi, eğer selâm vermiş olsaydı, ona cevap verirdim.

Muhammed:

— Cebrail sen onu tanıyor musun?!.

— «Senin peygamber olmana karar verene yemin ederim ki, o göklerdeki melekler aleminde, yeryüzünde olduğundan, daha meşhurdur.»

— Bu rütbeye hangi sebeple ulaştı.?

— Bu fani dünyadaki dindarlığı, sadeliği ve dürüstlüğü ile...

EBUZER OLSA GEREK

Peygamber'e, Şam'da bir çok grubun bir araya gelerek İslâm'a karşı hazırlandıklarına dair haberler geldi. Heraklius, Rum İmparatorluğunun askerlerini silahlandırmış; Lahnı, Cüzam, Amile ve Gassan kabileleri de onunla elbirliği etmişlerdi. Heraklius Arabistan'ın kuzeyinde, Mute savaşının kötü hatırasını giderebilmek için, savaşa karar kılmıştı. Bu olaylar cereyan ederken Muhammed, memlekette asayiş ve emniyeti sağlamakla uğraşırken, bu güçlü düşmana karşı koyabilmek için kendi kuvvetlerini hazırlamak zorunda kaldı. Arabistan'ın havası; yazın sonunda, özellikle sonbaharın başlangıcında çok sıcak oluyordu. Muhammed bu şartlara rağmen savaşmaya karar verdi. Adeta gökten ateş yağıyordu. Sanki güneşin yakıcı ateşi ile yeryüzü arasındaki mesafe ortadan kalkmış; çöl yanıp kavrulmuştu. îslâm Ordusu, Rumlarla savaşabilmek için, ülkenin dışına çıkıp, Şam'a gitmek zorundaydı. Yolda çölün sıcağı, insanın adeta beynini kavuruyor, damarlarındaki kanı kurutuyordu. İşte böylesine çetin bir yolculuk yapmaları gerekiyordu. İmanı zayıf bazı kişilerin iradeleri, bunları düşündükçe daha da zayıfladı. Peygamber'i bu yolculuktan alı-

koyabilmek ve müslümanlarm ona itaat etmemeleri için çeşitli düzenbazlıklar yaptılar. Peygamberin aleyhinde çeşitli dedikodular çıkarmaya başladılar. Bu münafıklara göre Roma İmparatorluğu'na karşı, bu dehşetli çöl sıcağmda, sefere çıkmak çok tehlikeliydi. Halka Peygamberin aleyhinde çeşitli propagandalar yaptılar ve itaatsizlik için kışkırttılar fakat bütün bu çabalan kendilerini ve toplandıkları yeri yaktı.

Peygamber, her sefere çıkışında, düşmanı gafil avlamak için ordusunu en kestirme yoldan götürür ve başlangıçta da nereye gidileceğini kimseye bildirmezdi. Fakat bu sefer yapılacak her şeyi daha ilk adımda açığa vurdu, çünkü bu çok zor ve dehşetli bir işti. Böylesine çetin bir mücadeleye, herkesin kendi iradesiyle ve cam gönülden katılması gerekiyordu. Kabileler Medine'ye geldiler. Zenginler de orduyu donatmak için çeşitli yardımlarda bulundular. Bu orduya karşılaştığı sıkıntılar yüzünden «Zorluklar Ordusu» adı verilmişti.

Ebuzer, Peygamberin ordusu ile birlikte; Rum İmparatoru ile savaşmak üzere, Tebük'e doğru hareket edeceğini öğrenince, onlarla beraber gitmeye karar verdi. Devesinin çelimsiz halini görünce, Medine ile Tebük arasındaki uzun ve zahmetli yolu, bu deveyle aşamayacağım anladı. Biraz düşündükten sonra kendi kendine şöyle mırıldandı:

— «Ona birkaç gün ot verir ve kuvvetlendiririm, daha sonra da Peygamberin yanma yetişirim.»

Çölün kavurucu sıcaklığı ve bu uzun yolculuğun sıkıntıları, baza imam zayıfların şehirde kalmak için, çeşitli bahaneler aramasına yetiyordu. Oysa bu sırada, yolculuk için bir merkepleri bile bulunmayan yoksul müslümanlar, iman ve Allah yolunda savaşabilmek için

yanıp tutuşuyorlardı. Ağlaya sızlaya, bu büyük saadetten mahrum kalmasınlar diye, Peygamber'den kendilerini de birlikte götürmesi için yal varıyorlardı. Peygamber bunların mümkün olan bir kısmını sefere hazırladıktan sonra, geriye kalanlara yüzünü dönerek; «Sizi bindirecek bineklerim yok» dedi. Geride kalanları savaşa gidememenin uktesi boğazlarını sıkıyor ve yaşlı gözlerle, imrenerek mücahitlere bakıyorlardı. Muhammed çok çalışmasına rağmen yorulmadı. Rumlarla savaşmak üzere otuz bin asker hazırladı. Ordu Medine'nin dışında namaz kıldıktan sonra hareket etti. Her taraftan büyük bir toz ve toprak bulutu göğe yükseldi. Çöl ortasında, damlara çıkarak onları uğurlayan kadın ve çocuklar, gözden kaybolana kadar, onları izlediler. Daha sonra yaşlı ve ümitsiz gözlerle evlerine döndüler.

Zorluklar ordusu, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ve Allah yolunda cihad etmek için; her devenin üzerinde iki veya üç asker olmak üzere, yol alıyordu. Münafıklar ise, şehirde Allah'ın gazabı ve utanç içinde boğuldular. Ordu çölün kalbini yararken, güneş göğün göğsünden onlara ateşler yağdırıyordu. İmanı zayıf olanlara bu sıkıntılar herkesten daha çok acı veriyordu. Attıkları her adımda geri dönme fikirleri daha da kuvvetleniyordu. Ka'ab Ibn Malik ansızın Medine yoluna doğru geriye döndü. Sahabeler, Peygamber'e:

— Ey Allah'ın Resulü, Kaab îbn Malik döndü!..

— Bırakın gitsin, eğer onda bir iyilik varsa, Allah onu kısa zamanda geri döndürecektir. Aksi halde, sizleri onun kötülüklerinden kurtarmıştır.

Ordu yoluna devam ediyordu sahabeler bağırdılar :

— Ey Allah'ın Resulü, Merare İbn Rebi' döndü.

— Bırakın gitsin, eğer onda bir iyilik varsa, Allah

onu kısa zamanda geri döndürecektir. Aksi halde, sizi onun kötülüklerinden kurtarmıştır.

Ordu gene yoluna devam etti. Biraz gittikten sonra sahebeler tekrar bağırdı:

— Ey Allah'ın Resulü, Hilal İbn Ümeyye (1) döndü.

Peygamber önceki sözlerini tekrarlayarak yoluna devam etti. Çekilen sıkıntı ve meşakkat her an biraz daha artıyordu. Peygamber ansızın yeni bir haykırış duydu:

— Ey Allah'ın Resulü! Ebuzer döndü!!..

— Bırakın gitsin, eğer onda bir iyilik varsa, Allah onu kısa zamanda geri döndürecektir. Aksi halde, sizi onun kötülüklerinden kurtarmıştır.

«Ooh! Ebuzer savaştan mı kaçıyor? Peygamber'e karşı mı geliyor? Acaba Medine'ye mi dönecek? Hayır, nasıl olur da, Ebuzer sevgili Peygamberine karşı çıkar? Onu çölün ortasında güç durumda bırakıp şehire nasıl döner? Ebuzer, Medine'ye münafıkların arasına katılmaya nasıl döner? İmkânsız...

Ebuzer basma bir uğursuzluk geldiğini anlamıştı. Var gücüyle hayvanın hareket etmesi için dehledi. Belki devesi bir gayrete gelir de sevgili Peygamberine yetişirdi. Ama bu çabalan hiçbir işe yaramadı. Çelimsiz hayvan gücünün son damlasını da harcamış, artık bir adım atacak hali bile kalmamıştı. Hiç bir çaresi yoktu. Kendisinin utancına sebep olan bu deveyi çölün ortasında bırakıp, eşyalarını sırtına vurarak, savaşa ve yiğit kardeşlerine katılmak için, Muhammed'in ardı sıra yürümeliydi.

(1) Bu üç kişi garip bir utanç içinde kalmıştı. EM **gün kadar** kimse onlarla konuşmadı ve onlarla hiçbir iş yapmadı. Ta ki hayat ve yaşamak onlara acı gelip tövbe ettiler. (A.Ş.)

Devesinden inerek üzerindeki eşyaları aldı ve hayvanı kendi haline bıraktı. Eşyalarını sırtına vurduktan sonra, çölün uçsuz bucaksız yolunu önüne aldı. Gökten ateş yağarken adeta taşlar eriyordu. Aşırı susuz-, luk ve güçlük bunaltmıştı. Yol uzun, çöl geniş ve kuru; hava da yakıcı ve sıcaktı. Her adımda ölümün soğuk tebessümünü ve gölgesini ensesinde hissediyordu. Fakat, o adımlarını güven ve sebatla atmaya devam ediyordu. Yüreğini Allah'a dayamıştı. Onun lütfundan ümidini kesmemişti. Belindeki kemerini daha da sıktı. Vicdanı ona siyah gecelerin sonunun aydınlık, her zorluğun bir kolaylık ve her darlığın sonunun genişlik ve ferahlık olacağını fısıldıyordu.

İradesi daha da güçlenmişti, kendini sıkıntılara karşı daha sabırlı hissediyordu. Güçlü iradeyi tanımıştı. Ne olursa olsun, hedefe varmak zevki onu rahatlatıyordu. Dolayısiyle yoluna devam etti. Çölün bu kavurucu sıcaklığı ve susuzluk ona Peygamberini hatırlatıyordu : *Acaba şimdi o ne yapıyor? Başına neler geldi? Bu zahmetler ve sıcaklık ile nasıl başediyor?.. Mutlaka bu nihayetsiz ve ateş yağan çölde su bulamamıştır, susuz olmalı...» diye düşündü. Tam bu sırada göğün bir köşesinde bulutlar gördü. Bu karaltılar orada yağmur yağdığını gösteriyordu. Ebuzer kendi yolunu o tarafa çevirdi. Sonunda yağmur sularının biriktiği büyük bir taşın yanına geldi. Yanındaki tulumunu doldurdu ve yanık ciğerini serinletmek için birazcık içmişti ki (*), beyninde bir şimşek ansızın çakıverdi. Bu fikir şimşeği, onu fazla içmekten alıkoydu. Suya kanmadan, tulumunu sırtına vurdu ve iradeli adımlarla yola koyuldu.

Muhammed'in ordusu da büyük güçlüklerle karşılaşmıştı. Güneşin yakıcı ışınları, onları adeta yakıp ka-

(•) Sahhar, Ebuzer'in çölde su bulduğuna kani değildir. (A. Ş.)

vurmuştu. Yanlarında getirdikleri su bitmiş; sıcaklık, sıkıntı ve susuzluk onları takatsiz bırakmıştı. Sonunda bir yerde mola vererek, etrafta su aramaya koyuldular. Fakat hiç bir şey bulamadılar, Müslümanlar, aşırı susuzluğun kendilerini mahvedeceğini ve kesinlikle öleceklerini sandılar. Fakat gökte birden bire bir bulut kümesi görüldü. Biraz sonra da yağan yağmur müslümanları suya kandırdı.

Ebuzer, çölün hareketü kumlarının bir yandan öte yana kaydırdığı tepeleri büyük bir azim ve kararlılıkla geçiyordu. Muhammed'in ordusunu gördüğünde ölgün arzulan canlamverdi. Yüreği hızla çarpmaya başladı. Allah'tan, sevgili Muhammed'e kavuşması için, kendisine iki kanat vermesini istiyordu. Dostu Muhammed'in kendisi için kötü düşüneceğini, düşünerek büyük bir endişe hissediyordu. Kendisini de münafıklardan ve muhaliflerden sanacağından korkuyordu. Ebuzer arzu dolu .bakışlarını Muhammed'in ordusundan hiç ayırmadan hızım arttırdı. Bu sırada askerler arasından biri, çölde bir karaltının yaklaşmakta olduğunu gördü. Biraz durduktan sonra:

—• Ey Allah'ın Resulü! Bu ıssız çölde bir kişi tek basma yol alıyor!?

Peygamber:

— Ebuzer olsa gerek...

Oradakiler gelenin kim olduğunu anlamak için merakla bekleşiyorlardı. Ansızın içlerinden biri bağırdı:

— Ey Allah'ın Peygamberi, vallahi bu Ebuzer'dir.

Muhammed:

— «Allah Ebuzer'i bağışlasın, yalnız yaşıyor, yalnız ölecek ve yalnız neşrolunacaktır.» dedikten sonra böyle vefakâr bir dostu olduğu için sevinç ve istekle ona doğru koştu. Elini boynuna koyarak:

— Ebuzer! Bana doğru attığın her adım için Allah günahlarını bağışlayacaktır. Daha sonra Ebuzer'in sırtından eşyalarını alarak yere indirdi. Ebuzer, açlık, susuzluk ve aşırı yorgunluktan yere yığıldı. Peygamber:

— Ebuzer'e su verin, çok susamıştır.

— Benim yanmada suyum vardı...

— Yanında su olduğu halde susuz musun?!..

— Evet. Babam anam sana feda olsun, yolda yağmur suyunun biriktiği bir taşla karşılaştım. Ondan biraz tattığımda çok soğuk ve lezzetli olduğunu anlayınca; kendi kendime, dostum Muhammed de bu sudan içinceye kadar, içmeyeceğim diye karar verdim.

Muhammed:

— Allah seni bağışlasın Ebuzer! Yalnız yaşıyorsun, yalnız öleceksin ve yalnız haşrolunacaksın...

MÜJDE

Ebuzer, Peygamber ile beraber hacdan döndü. Bu Peygamber'in son hac yolculuğu idi. Ebuzer, kendi kendine bu yolculuğu düşünüyordu. Peygamber, hac farizasını yerine getirdikten sonra, yaptığı konuşmada (hutbede) çok önemli şeyler söylemiş; ümmetinden yeni ve son isteklerde bulunmuştu.

Bu yolculukta bir olağanüstülük vardı, Ebuzer'in zihnindeki fikirler darmadağınık olmuştu. Peygamber'in tatlı sesiyle okuduğu; «Bugün sizin dininizi kemâle erdirelim, nimetimi üzerinize tamamladım. Sizin **için din** olarak İslâm'ı beğendim» (1) âyeti kulağında tehlikeli çınlamalar yapıyordu. Üzerine ağır bir sıkıntı çökmüştü; bu yolculuğun Peygamber'in son yolculuğu olduğunu, görevini tamamlayan Peygamber'in kısa bir zaman sonra bu dünyayı terkederek, göklerdeki dostuna kavuşacağını biliyordu. Ebuzer, Muhammed'den ayrılma düşüncesine cesaret edemiyordu. Can sıkıcı kara düşünceler içerisine gömülüp kalmıştı. Yıllardır beraber olduğu, bir an bile yanından ayrılmadığı dost ve liderinden, nasıl olup da ayrılacaktı? Belki de Al-

(1) Maide sûresi, 31. âyet.

lah'ın Resulü daha hayatta iken, kendisi bu hayattan kurtulacaktı. Ancak Allah'ın dediği olur diye düşündü. Ebuzer, ayrılığı düşününce bütün vücudunu, tepeden tırnağa yakıcı bir ateş bastığını hissetti. Muhammedi görmek arzusuyla evinden ayrıldı. Peygamber, kendisini dikkatle dinleyen dostlarıyla birlikte, camide bir köşeye oturmuş sohbet ediyordu. Bu sırada Ensar'dan iki kişi, Peygamberin ashabı tarafından çepeçevre kuşatıldığını görünce, biri diğerine:

— Şunlara iyice bak; bunlar her zaman birliktedirler ve birbirlerinden çok ender ayrılırlar. Bunlar Peygamberin çok samimi ve candan dostlarıdırlar!

— Onların arasında büyük bir dostluk ve samimiyet vardır.

— Fakat bugün aralarında birini göremiyorum!

— Onun kim olduğunu tahmin edersin?

— Bunların arasmda Ebuzer'i göremiyorum.

— Belki de bir işi çıkmıştır.

— Onu, Peygamberin ne kadar sevip saydığını herhalde biliyorsun?

— Acaba neden daima onunla konuşur ve olmadığı zaman da, gelmeyişinin sebebini sorar?

— Doğrusu, Ebuzer, onun en samimi dostudur. Çünkü, o dürüst ve temiz bir kişidir.

— Allah'ın Resulü, onu çok temiz ve dürüst bir insan olduğu için sever.

Tam bu sırada Peygamberin müezzini Bilâl, öfkeli ve canı sıkkın bir vaziyette Peygamber'e yaklaşarak titrek bir sesle:

— Ey Allah'ın Resulü! Ebuzer ile benim aramda bir tartışma çıktı. Ebuzer bana; «Anası kızıl derili» dedi. dedi.

O sıra Ebuzer de çıkageldi. Peygamber, Ebuzer'e :

— Ebuzer! Arkadaşının annesine hakaret ettiğini duydum?!..

— Evet, diye cevap verdi Ebuzer.

— Ebuzer! Sen hâlâ cehaletten kurtulamamışsın, başını kaldır da yukarıya bak. Hem şunu da unutma ki; iyi işlerde, kızıl veya kara derili insanlardan üstün olamazsın!

Ebuzer bu sözler karşısında büyük bir utanç duymuş ve mahcubiyetinden boncuk boncuk ter dökmüştü. Bilâl de ona kötülük ettiğini anlamıştı. Muhammed'in kızgınlığı, Ebuzer'in yüreğine korku salmıştı. O anda kendini yere attı ve yüzünü toprağa yaslayarak :

— Ey Bilâl! Bana doğru gel de ayağını yüzüme koy! dedi.

Bilâl, Ebuzer'in yanına koşarak selâm verdi ve onu bağışladığını söyledi. Ebuzer, utancından boynunu bükmüş ve sesi sedası çıkamaz olmuş, mahzunlaşmıştı. Muhammed:

— Ebuzer, neden dostuna hakaret ettin?

— Beni sinirlendirdi.

— «Sinirlendiğinde; eğer ayakta isen otur, eğer oturuyorsan bir yere yaslan» diye cevap verdi. Sahabiler kendi aralarında konuşmaya devam ederken, Peygamber tekrar Ebuzer'e dönerek:

— Sana yapması kolay fakat kân çok büyük olan bir iş öğretmemi ister misin? diye sordu.

— Nedir? Ey Allah'ın Resulü!

— Susmayı tercih et, bu şeytanı senden uzaklaştırır, dine uymakta sana yardımcı olur.

Kalabalıktakiler yavaş yavaş dağıldı. Peygamber ile Ebuzer beraberce yola çıkıp çarşıya geldiler. Halk günlük alışveriş ve ticaret faaliyetlerine dalmıştı. Peygamber yüzünü Ebuzer'e çevirerek:

— Ebuzer. Ben öyle bir âyet biliyorum ki, eğer insanlar yalnız onu bilip ona göre amel etseler bu onların kurtuluşu için yeterlidir:

«Kim Allah'tan korkar (da karşı gelmekten) sakınırsa, Allah ona bir çıkış imkânı sağlar. Ve ummadığı, hesaplayamadığı bir cihetten onu rızıklandırır.» (2)

Ebuzer, Peygamber ile birlikte yoluna suskun bir halde devam ediyordu. Peygamber, tekrar Ebuzer'e dönerek :

— Ebuzer sen dürüst bir insansın ve yakında büyük bir belaya duçar olacaksın.

— Allah yolunda mı?

, — Allah yolunda.

Ebuzer, ileride Allah rızası için basma belalar geleceğini düşündükçe kendi kendine övünç duydu. Ahenkli, sağlam ve güven dolu bir sesle şöyle dedi:

— Ben o dostumdan gelecek her şeye razıyım...

(2) Talak sûresi, 2. âyetin sonu ve 3. âyetin başlangıcı.

Skltev^-.

FİRAK (1)

Peygamber çok hastaydı, kendine geldiği bir gün, Ayşe'den dostlarını mescide çağırması için haber göndermesini istedi. Ayşe onlara haber verdiğinde, sahabiler selâm verip karşısında oturdular. Peygamber derin bakışlarını, bu saf, cesur ve cefakâr arkadaşlarına dikmiş, onları süzüyordu. Sonra, «Allah'ın rahmeti üzerinize olsun, Allah'ın bereketi üzerinize olsun, Allah rızkınızı ve gücünüzü arttırsın» dedikten sonra, sözlerine şöyle devam etti: «Size iyilik ve takva vasiyet ediyorum. Allah sizi bana ısmarlamıştı, şimdi ben de tekrar O'na ısmarlıyorum. Allah'tan korkmanızı emrediyorum. Sizi korkutuyorum ki, İslâm ülkelerine ve Allah'ın kullarına kötülük ettiğiniz zaman övünmeyesiniz. O (Allah) bana dedi ki: «İşte ahiret yurdu. Onu yeryüzünde böbürlenip başkalarına tepeden bakmak, fitne çıkarmak arzu ve isteğinde olmayana veririz. İyi sonuç (Allah'tan) korkup (fenalıklardan) sakınanlarındır.» (2)

(1) Dostların ayrılması.
(2) Kasas sûresi, 83. âyet.

Peygamber susunca odaya bir sessizlik çökmüştü. Etrafındakilerden çıt çıkmıyordu. Sözlerine şöyle devam etti:

— Acaba sizce Cehennem'de dikbaşlüara yer yok mudur?

Odaya tekrar derin bir sessizlik çökmüştü. Peygamber'in can dostları, yaşla gözlerle ona bakıyordu. Tekrar devam etti:

— Ayrılık ve uzaklık yakındır. Allah'a dönme vaktidir. Ebedi Cennet'e ve bitip tükenmeyen göklere erişme zamanıdır.

Odada bulunanlardan biri sordu :

— Ey Allah'ın Resulü seni-kim yıkayacak?

— Kendi ailemden hangi erkek bana çok yakınsa, o yıkasın.

Başka biri:

— Ey Allah'ın Resulü, sana nasıl bir kumaşı kefen olarak hazırlayalım?

—• Eğer isterseniz üstümdekilerle, olmazsa; ya Mısır kumaşı veya Yemen Hüllesi (3) ile.

Üçüncü biri:

—• Ey Allah'ın Resulü! Namazım kim kıldırsın? diye sordu.

Bunlar olup biterken Ebuzer'in yüreği acı ve kederle parçalanıyordu; gözleri yaşlarla dolmuştu. Sükûnetini muhafaza etmeye büyük bir çaba sarfetmesine rağmen, sonunda kendini tutamadı. Boğazını sıkan yumruk, ölüm kokan bu konuşmalar sonunda gittikçe büyümeye başlamıştı; yüksek seslerle başlayan hıçkırıklar, hüngür hüngür ağlamaya dönüştü. Gözlerinden

(3) Bir cins yöresel kumaş.

yaşlar boşalırken sevgili Peygamberi'ne hasretle bakıyordu. Etrafındaki ashabın diğerleri ağlayınca, Peygamber de ağlamaya başladı. Sıkıntı, keder ve bir ölüm sessizliği eve hakim olmuştu. Ebuzer'in yüreği ateşlerle doluydu, ayrılık vaktinin geldiğini anlamıştı. Ağlamak ihtiyacını hissediyor, ancak ağlayamıyordu; göz pınarları kurumuş, boğazına da bir yumruk tıkanmıştı. Artık daha dayanamayacağını anlayınca başını önüne eğerek evden dışarıya çıktı.

Mescitte Ebubekir cemaate namaz kıldırırken ansızın; basma beyaz bir sarık bağlamış olan, Peygamber içeriye girdi. Herkesin, bu güzel manzara karşısında, yüreği sevinç ve coşkuyla doldu. Ebuzer de Peygamber'i görünce, bütün vücudunu tepeden tırnağa bir sevinç dalgasının sardığını ve yüreğinin heyecanla titrediğini hissetti. Yüzünde sevinç ifadesi, gözlerinde bir ümit ışığı görülüyordu. Namaz bitince gönüllerinde büyük bir sevinç ve heyecanla ona doğru koşup selâm verdiler. Ebuzer de onu dinlemek ve yakından görmek için koşup, etrafındaki halkaya katıldı. Peygamber, evine çekildikten sonra cemaat dağıldı. Ebuzer çok rahatlamıştı, Peygamber'in iyileşeceğine dair içine bir his doğmuştu. Yüreği, sevinç ve ümitlerle yüklü evinin yolunu tuttu. Oysa, Ebuzer bunun son görüşme olduğunu ve Peygamberi bir daha böyle göremeyeceğinden habersizdi. Ebuzer bilmiyordu ki; Peygamber, uzun yıllardır yanında yer alan, acı keder ve sıkıntı dolu günlerinde kendisini hep destekleyen dostlarıyla vedalaşmaya gelmişti. Bu acı gerçekten habersiz, saadet ve mutluluk içerisinde evine dönerken, ümidi ve sığmağı Peygamber'den sonra kendisini nelerin beklediğini ve rehberinin verdiği emri yerine getirirken başının nasıl derde gireceğini bilmiyordu. Rehberi ona: «Ne kadar da acı olsa, daima hakkı söyle ve Allah yo-

lunda kimseden korkma» demişti. Ebuzer, yüreği acılardan arınmış ve rahat bir şekilde evine dönüyordu. Oysa kaderin ona nasıl kötü bir oyun oynayacağından ve ne gibi kötülüklerin planlandığından habersizdi. Allah'ın onu denemek için belâ girdabına tutacağını nereden bilebilirdi ki?..

Yolda akrabalarından birine rastlayınca sordu:

— Kime gidiyorsun?

— Sana, diye cevap verdi adam.

— Niçin?

— Hanımın bir kız doğurmuş.

Ebuzer bir an için susmuştu. Adam :

«Onlardan biri kız çocuğuyla müjdelendiğinde, Öfkesini yutarak yüzü kararır» (4) âyetini okuyunca:

— Hayır, vallahi, ölmek için doğarlar ve yıkmak için yaparlar ve... Sevilemeyen büyük iki dost: Ölüm ve fakr!..

* * *

Ansızın Peygamberin evinden taraf yürek parçalayan çığlıklar duyuldu. Halk büyük bir korku içinde titreye titreye Peygamber'in evine doğru koşuyor ve bu esnada birbirine soruyorlardı:

— Allah'ın Resulü öldü mü?!..

— Allah'ın Resulü öldü mü?!..

Fatime'nin arka arkaya feryat çığlıkları duyuluyordu :

«Babacığım ay babacığım?.. Babacığım
Duan kabul oldu... Babacığım
Cebrail'in başı sağolsun... Ay babacığım
Firdevs cennetinin de başı sağolsun... Ay babacığım
Allahına ne kadar yakın... Ay babacığım.»

(**4**) **Nahl** sûresi, **58.** âyet.

Halkın feryat ve şivanı mescitten göklere yükseliyordu. Ebuzer, kendinden geçmiş; yağmur gibi gözyaşı dökerken, bağırıyor ve bu can yakıcı habere inanmak istemiyordu. Bu haberi düşünmek bile onu dehşete düşürüyordu. Bu sırada ashabtan bazıları kendi aralarında acı haberi konuşuyordu. Fakat, halk onları dinlemiyordu. Yüreklerine ve benliklerine düşen ateş, bir an bile sakinleşmelerine fırsat vermiyordu. Ömer, Peygamber'in başucuna gelerek yüzünü açtığında, onun sessiz halini görünce, bir an kendini kaybetti. Telaşla mescide geldi ve:

— • İçinizde bazı garazlı kişiler Allah'ın Resûlü'nün öldüğünü zannediyor! Allah'a yemin ederim ki, o ölmedi! Musa ve İsa gibi Allah'a doğru gitmiştir!

Bu sözlerle, Ebuzer'in kanlı yüreğine ince bir ümit ışığı yansıdı. Ömer'in söylediklerinin doğru çıkmasını istiyordu. Muhammed'in münafıkların ortadan kaldırmak için geri gelmesini tasarlıyordu. Fakat, Ebubekir'in gelişiyle, yüreğindeki bu ümit ışığı da kayboluverdi. Ebubekir:

— Sabret Ömer! Ey ahali susunuz! Her kim Muhammed'e tapıyor idiyse; bilsin ki Muhammed ölmüştür. Allah'a kulluk edenler ise bilsinler ki, Allah diridir ve hiç bir zaman ölmeyecektir.

Ömer, Allah'ın Resûlü'nün öldüğüne inanıp ağlamaya başladı. Ebuzer, yürek parçalayan haykırışlarla göğsünü döverken; «Arkadaşım dostum, Allah'ın Resulü öldü! Şefkatli ve hayırsever kardeşim öldü! Büyük ikram sahibi öldü. Allah'ın gönderdiği emin öldü.» diye ağıt yakıyordu. Ebuzer, yüreğinden dışarıya taşan ateşi söndürecek, içini rahatlatacak bir su; teselli bulacağı bir ilâç arıyordu. Sonunda aradığı teselliyi Kur'an'da bulup okumaya başladı:

— «Her canlı ölümü tadıcıdır (tadar). (Amellerinizin) karşılığını ancak kıyamet günü tam olarak göreceksiniz.» (5)

Daha sonra ümitsiz bir şekilde yola koyuldu. Kendi kendine şu cümleyi mırıldanıyordu:

— Hayatım elinde olana yemin ederim ki, Allah'ın Resulü öldü. Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Allah'ın Resulü!..

* * *

Peygamber'in mescidi gam tozuna bulanmış, korkunç olaylarla dolu gelecek dişlerini göstermeye başlamıştı. Ömer, Ebu Übeyd, Ebuzer ve diğer müslümanlar oldukları yerde çakılı kalmışlardı. Üzüntü ve sıkıntılarının izleri yüzlerinden okunuyordu. Bu esnada biri Ömer'e yaklaşarak:

— *Ensar Sakife'de toplandı, kendi kendilerine halife olarak Saad İbn Ubade'yi seçmek üzereler.» diye haber verdi.

Ebuzer büyük bir şaşkınlık içindeydi, nasıl olur da, insanlar arasında en seçkini olan Ali'ye biat edilmezdi?! Bu şaşkınlık esnasında kendi kendine mırıldanıyordu : «Bu iş için en uygunu Ali'dir. O, Peygamber'e inanan ilk erkektir, aynı zamanda Peygamber'in amcasının oğludur, damadıdır. Acaba halk, ona biat etmekten başka neyi düşünebilir ki?..» Ebubekir dışarıya çıktı. Ömer, Ebubekir'e:

— Senin haberin var mı? Ensar, Beni Saide'nin Sofa (Sakife) smda toplanmış, halife olarak Saad İbn Ubade'yi seçmek istiyorlarmış. Ebubekir bu haberi alınca Ömer'le birlikte yanına Ubeyde (îbn Cerrah) 'yi

(5) Al-i İmran sûresi, 185. âyet.

alarak Beni Saide'nin sofasına koştular. Ebuzer de onların peşine takıldı.

Bu sırada Ali, Abbas ve Beni Haşim'den bazıları Peygamber'in teçhiz ve tekfini (kefenlenmesi) ve gömülmesi ile meşgul olduklarından Beni Saide Sofasına gelmemişlerdi. Abbas, halkın Peygamberin vekaleti üzerine düşündüğünü ve saman altından bazı şeylerin yapıldığını hissetmişti. Bunun üzerine Ali'ye yüzünü çevirerek;

— Elini ver sana biat edeyim! Çünkü, o iki kişiden başka herkes, senin Peygamber'in amcasının oğlu olduğunu söyleyecek ve sana biat edecektir.

AH:

— • Başkasının da bu işte gözü var mı?!

Abbas:

— En yakın zamanda anlayacaksın.

Bu sırada, birinin telaşla kapıyı vurduğu işitildi. Ali kapıya gidip:

— Kimsin?

— Ebuzer.

— Ne haber?

— Halk Ebubekir'e biat etti!

Ali kapıyı açtı ve Ebuzer içeri girdi.

— Nasıl?

— «Ensar, Saad İbn Ubade'ye biat etmek için Beni Saide'nin Sofası'nda toplanmıştı. Ebubekir, Ömer ve Ebu Ubeyde de oraya geldiler. Ebubekir orada bir konuşma yaptı. Ona cevap olarak:

— «O halde bir sizden bir bizden Emir olsun.» dediler. Ebubekir:

— Araplar bu fikri benimsemezler, Emir, ancak Kureyş kabilesinden seçilmelidir. Sonuç olarak Emir

bizim aramızdan, vezirler (bakanlar) de sizin aranızdan olur, diye cevap verdi. Ömer söze katılarak :

— Allah'ın adına yemin ederim ki, Arap milleti, Peygamber hangi kabileden ise, o kabileden halife olmazsa, itaat etmez ve bunu kabul etmez. Peygamber sizin aranızdan değildi, siz onlara hükmedemezsiniz. Biz Muhammed'in kabilesindeniz. Bu herkes için apaçık bir delildir. Kim karşı çıkarsa sapıtmış ve helak olmuştur, dedikten sonra Ömer'in sesi tekrar işitildi:

— Ebubekir, elini ver! Ömer, Ebubekir'in elini sıkarken :

— «Ey Ebubekir, Peygamber sana müslümanlara namaz kıldırasm diye izin vermedi mi? Sen Allah'ın Resûlü'nün halifesisin, biz Peygamber'in dostları arasında en çok sevdiğine biat ettik.» dedi. Daha sonra Ebu Ubeyde de biat ederek şöy-le dedi:

— Sen muhacirler arasında en faziletlisisin. Allah'ın Resûlü'nün mağara dostu, Allah'ın Resûlü'nün halifesidir. Bu konuda sen Peygamber'e en yakın olansın, bu konuda senden önde olacak hiç kimse var mı?»

Ebuzer'in sesi kesilince, başı önüne düştü ve derin bir düşünceye daldı.

Abbas ona bakarak:

— Ben size dememiş miydim?.. Kulak asmadınız...

«Sancağın dikildiği yerde emrettim ben onlara
Kuşluktan başka aldıran olmadı bunlara.»

Ali:

— Ne yapmalıyız?

Ebuzer :

— Mikdad, Selman, Ubeyde İbn Samit, Ebu Heysem, Huzeyfe ve Ammar'ı, nasıl davranacağımıza karar vermek için, çağırmalıyız.

* * *

Gece oldu. Her zaman olduğu gibi karanlık her yeri kapladı. Fakat bu geceki karanlık; öbür gecelerden daha zifiri daha siyahtı. İlk İslâm hükümetinin temeli atılmıştı. Bütün Ensar ne yapılacağına karar vermek için, mescidin önünde toplanmıştı. Ebuzer onlara hitaben:

— Şüphesiz ki bu milletin içinde halifeliğe en çok layık olan Ali'dir. Bizler halifelik seçimini muhacirlere bırakalım. Onlar kendi aralarında bu konuyu bir karara bağlasınlar. Sakife anlaşmasına bu şekilde engel olmalıyız.

Kalabalığın arasından biri sordu :

— Nasıl?!

Ebuzer:

— Ensar, Muhammed'in kendi aralarından yaşadığı için, halifelik konusunda bizden daha üstün olduklarını söylüyorlar. Oysa biz Ensar ve Muhacir arasında, Peygamberin hayatında ve ölümünde ona en yakın kişi olarak Ali'yi biliyoruz.

Kalabalığın arasında bir dalgalanma oldu, düşündüler ve kendi aralarında tartıştıktan sonra bir karara vardılar. Bu karara göre, göçmenler arasında yapılacak bir müzakere neticesinde halifelik seçimi yapılacak ve halife belli olacaktı.

Güneş doğunca Ebuzer, kendi evinden ayrılarak Peygamber'in kızı Fatma'nın evine, Ali'yi görmeye gitti. Orada Ammar, Zübeyr, Mikdad ve Selman'ı görünce kendisi de onlara katıldı. O sırada Halit İbn Said çıkageldi ve Ali'ye şöyle dediğini anlattı:

— Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in yerine insanlar arasında senden daha uygunu yoktur.

Ebubekir ve Ömer Fatma'nın evinde yapılan toplantıyı öğrenince, Ömer oraya giderek; Ali ve dostlarının dışarı çıkıp herkes gibi Ebubekir'e biat etmesini istedi, fakat oradakilerden kimse davetini kabul etmedi. Bu sırada Ebu Süfyan gelerek ;

— Allah'a yemin ederim ki; öyle bir inkılâb görüyorum ki kandan başka bir şey onu sakinleştiremiyeçektir (sonra Ali ve Abbas'a hitaben) :

— Ey dayanıksız! Yazıklar olsun sana. (Ali'ye dönerek) :

— Elini uzat sana biat edeyim. Eğer istersen Medine'yi Ebubekir'e (Ebu Füzeyi) karşı piyade ve atlılarla kuşatırım.

Ali bu sözler karşısında sakındı ve dudaklarında acı bir tebessümle şu iki beyti okudu :

«Aşağılanmayı kimse kabul etmez, ancak
İki zelil ve alçaktan başka.
Biri ipine mahkum edilen kabilenin eşeği,
Tepesine vurulduğu halde ağlayanı olmayan çivi.»

Ebuzer, öfke dolu bakışlarla Ebu Süfyan'ı süzüyordu. Çünkü bu sözleri Ali'nin dostlarının yolunda söylemediğini biliyordu. Belki müslümanlar arasında ikilik çıkmasını, onların zayıf ve perişan düşmelerini istiyor olabilirdi. Bu hassas dönemi kendine ganimet bilmişti. Ali'nin dudakları konuşmak için davrandığında, Ebuzer gözünü oraya dikti ve zevkle bekledi. Duyduğu bir kaç söz yüreğine su serpmişti.

Ali:

— Ey Ebu Süfyan!.. Senin îslâm'a karşı kinin ve zararın artmıştır. Senin atlılarına ve piyadelerine ihtiyacım yok...

EBUBEKİR

Ebuzer, elini yanağına dayamıştı. Göz pınarlarından süzülen damlalar elini ıslatırken derin bir düşünceye daldı. Kaybettiği sevgili arkadaşı Muhammed'i düşünüyordu. Peygamberin ateşler içerisinde hasta yatağından kalkıp mescide geldiğini hatırladı. O gün :

— «Ey insanlar, Usame'nin ordusuna yol açın. Bazılarınız, onun emirlerine itiraz ediyorsunuz, babası gibi, oda bu işe layıktır...» demişti.

Ebuzer, bu olayları zihninde tekrar canlandırırken bir taraftan da kendi kendine soruyordu : «Acaba Ebubekir, Usame'nin ordusunu Kuzaa savaşma gönderecek nü? Acaba sahabeler, onun sözlerini dinleyecekler mi? Çünkü Usame ordunun başına getirilmek için daha çok gençti; henüz yirmi yaşma bile gelmemişti. Oysa ordunun başına tecrübeli birisinin getirilmesi gerekirdi... Ama İslâm'da yaş ne zamandan beri önemli işlerin yapılmasına engel olmuştu ki?.. Acaba Peygamber Ali'yi daha çocuk denecek yaştayken kabul etmemiş miydi? Onu kendisine halife etmemiş miydi? O sırada Ali daha 14 yaşındaydı. Acaba Peygamber:

— «Ömer ile İslâm iki misli daha güçlenecektir,» dediğinde, Ömer 26 yaşmda değil miydi? Acaba henüz

17 yaşındaki Saad Vakkas, Peygamberi müdafaa etmek için, bir günde bin ok atan değil miydi? İnkarcılarla savaşmamış mıydı?. İslâm gençlerin eliyle kuvvetlenmişti. Öyleyse herkes, Usame'ye nasıl itiraz edebilirdi?! Hem de Peygamber, Allah'a kavuşmadan önce onu seçmemiş miydi? Ebubekir'in başka çaresi de yoktu ki? Allah'ın izniyle Usame'nin ordusu gönderilecekti... Bunun aksinin olması mümkün değildi...»

Ebuzer, olduğu yerde kımıldadı ve düşünceleri tekrar Peygamberine doğru uçup gitti. Peygamberin yanma oturup vücudunun bütün zerreleriyle onu dinlediği günü düşündü tekrar: Peygamber ona vasiyet ve nasihat, ediyordu. O, bu düşünceler arasındayken yerinden kalktı ve Ebubekir'in yanına gitmek üzere yola koyuldu. Ebubekir'in etrafına müslümanlarm büyük bir çoğunluğu toplanmış, Usame'nin ordusunun yola çıkışının engellenmesini istiyorlardı. Bunların çoğu Peygamberin ölümünden sonra her şeyin değişeceğini zannediyorlardı. Kimse Peygamberin ölüm haberinin kabilelere ulaştıktan sonra, neler olacağını kestiremiyordu. Ebuzer, Peygamberin kendisine yaptığı vasiyeti yerine getirmek için fırsat kolluyordu. Peygamberin vasiyeti şöyleydi: «Hak ne kadar acı da olsa söyle, kimsenin seni kötülemesinden korkma.» Kararını vermişti; eğer halife, Usame'nin ordusunu göndermek istemezse, ona şiddetle karşı çıkacaktı. Fakat, Ebubekir kendisinin yerine konuşunca, Ebuzer'in yüreği yumuşadı ve sevince boğuldu.

Ebubekir:

«Ebubekir'in cam elinde olana yemin ederim ki; beni vahşi hayvanların parçalayacağını bilsem yine Peygamberin emrini yerine getirir; Usame'nin ordusunu gönderirim. Tek başıma kalacağımı bilsem yine o işi yaparım» dedi.

Bu sözler Ebuzer'in yüreğini ferahlattı, canına canlar katan ümitler bağışladı. İçi sevinçle dolmuştu. Birden Ömer'in, ona doğru geldiğini gördü, merak içerisinde kaldı. Çünkü Ömer'in, Usame'nin İslâm ordularının başkumandanı olmasmı istemediğini biliyordu. Öte yandan Ömer, Ebubekir tarafından, büyük bir şahsiyet olarak sayılırdı. Belki Ebubekir'i bu kararından vazgeçirebilirdi. Neler olacağını bekledi. Ömer, Usame'nin ordusunun durdurulmasını istedi. Ebubekir:

— «Eğer köpekler ve kurtlar beni parçalasalar bile **Allah'ın** Resûlü'nün emrini yerine getireceğim.» diye cevap verdi.

Ebuzer, büyük bir gönül hoşluğuyla dışarı çıktı. Yolda müslümanlardan bir grubun, Ömer'in yaptığı davranışın sonucunu öğrenmek için bekleştiğini gördü. Ömer, gittiği yerden geriye dönünce Ebubekir'in, Usame'nin ordusunu göndermeye kararlı olduğunu öğrendiler. Fakat, yine Usame'nin değiştirilmesi için, Ömer'in Ebubekir ile konuşmasını istediler. Çünkü ordunun kumandası için, Usame çok genç olduğundan, onu uygun görmüyorlardı. Askerler arasında bu iş için en uygun olanların; Peygamber'in güzel sahabileri arasından biri, hatta Ömer'in bizzat kendisi kumandanlık için layıktı. Geriye bunlar kalıyordu.

Ömer, tekrar Ebubekir'e dönerek Usame'nin değiştirilmesini teklif etti. Ebubekir bu teklifi tekrar duyunca, Ömer'e hiddetle:

— «Anan matemini tutsun ve senin yokluğunu görsün!.. Ey Hattab'ın oğlu, Allah'ın Peygamberi'nin görevlendirdiğini benim azletmemi mi istiyorsun?!..

Ömer, Ebubekir'in yanından ayrılırken : «Yumuşak huylu Ebubekir nasıl olmuştu ki böylesine öfkelenip,

galeyana gelmişti?., diye düşünüyordu. Perişan ve mahcup bir halde grubun arasına döndü. Utancı ve perişanlığı yüzünden okunuyordu, oradakiler bu halini görünce her şeyi anladılar.

Halk Ömer'e koşarak; ne yaptığını sorunca, Ömer bağırmaya başladı:

— «Gidin! Analarınızın mateminizi tutmasını istiyorum! Sizin yüzünüzden Allah'ın Resûlü'nün halifesinden nasıl muamele gördüm.

Ebuzer, Allah'a şükürler ederek yola koyuldu. Üsame'nin ordusuna katılmak için hazırlandı. Boru çalındığında, ordu harekete geçti. Ebuzer de onların arasında, Ebubekir'in politikasına güven duyarak, Allah yolunda savaşmaya gidiyordu.

Ebuzer, Ebubekir'in hilafeti süresince, İslâm ordularının; putperestliği ortadan kaldırmak ve İslâm'ın gelişmesi için, yaptığı bütün savaşlara katıldı. Bu savaşlarda İslâm'ın başarısı ve îslâm medeniyetinin tesisi için her türlü fedakârlıktan kaçınmadı. Hiçbir zaman kendini kaybetmedi; daima dindar dürüst olmaya çalıştı. Ebubekir de, onun gibi dindar, dürüst ve temiz bir insandı. Onun için hiçbir zaman ondan (Ebuzer'den) itiraz duymadı. Her geçen günle birlikte İslâm'ın kudret ve azameti artıyordu. Ebuzer, çok basit ve sade bir hayat sürdürmeye devam ediyor; Alah yoluna kılıç sallıyordu. İslâm'ın sadeliğinin ve iman ruhunun hakim olduğunu gördükçe, müslümanların birlik ve beraberliğinden lezzet ve şevk alıyordu.

FİTNE KİLİDİ

Ebubekir hastalandı ve bu dünyayı terk etmeden önce halifeliği Ömer'e bıraktı. Ebuzer, Ebubekir'in ölüm haberini alınca çok üzüldü. Birkaç gün Medine'de kaldıktan sonra, karısı ve kızını da yanına alıp Şam'a gitti. Bir gün, Şam'da mescitte oturuyordu. Başka bir yerde kendi aralarında bir halka teşkil edecek şekilde oturan bir öbek insan her telden konuşuyorlardı. İçlerinden biri:

— Ey Ebuzer! Acaba sen de Bahreyn hakimi (*) olan Ebu Hüreyre gibi, kendine bir makam edinmeyecek misin?

— Bana günde bir bardak su veya süt ve haftada bir kilo buğday yetiyor! Başka ne isteyebilirim ki hakim olayım?

Ebuzer böyle söyleyince, başka biri:

— Ömer'in Ebu Hüreyre'ye ne yaptığından haberiniz var mı?

— Hayır! diye cevap verdiler.

— Ömer, onun servetini hesaplayınca, «Seni Bahreyn'e bıraktığım zaman bir ayakkabın bile yoktu, fakat bana bugüne kadar gelen haberlere göre; aldığın atların her birine bin altı yüz dinar vermişsin. Doğru

(*) Hakim : Bugünkü vali anlamında kullanılmaktadır. (Çev.)

mu?» diye soruyor. Ebu Hüreyre de şöyle cevap veriyor: «Birkaç tane atım vardı, doğurdular. Hem bu sırada bazı hediyeler aldım.» Bunun üzerine Ömer; «Ben senin maaşını hesapladım, ona göre bunlar fazla oluyor, onları geri ver!» Ebu Hüreyre de «Vermem» deyince, Ömer «Allah'a yemin ederim ki belini kıracağım» diyor ve Ebu Hüreyre'nin sırtına kırbaçla kan fışkırıncaya kadar vuruyor, sonra da «Git ve onları getir!» diye ona emir veriyor. Ebu Hüreyre, «Allah'tan yardım dilerim diyor. Ömer; «Eğer helal yoldan gelseydi veya kendin vermiş olsaydın söylediğin doğru sayılırdı. Fakat sen Bahreyn'in son noktasından gelen vergileri bile müslümanlar için değil kendin için harcıyorsun. Anan sana aptal çoban olmaktan başka bir şey öğretmedi mi?» diye Ebu Hüreyre'ye çıkışmış.

Ebuzer:

— Ömer ne yapmışsa, Allah'ın ve Peygamberinin hoşnutluğu için yapmıştır. Çünkü amir olan bir kimse kendisi için değil, halk için çalışmalıdır.

Oturanlar arasında olay tartışılmaya başlandı. Bu sırada Şam valisi Hübeybe İbn Mesleme taraftarlarından biri mescide girdi. Ebuzer'i arıyordu, onu bulunca:

— «Benim ağam (patronum) ihtiyacım gidermen için sana verilmek üzere bana üç yüz dinar verdi.» dedi.

— Acaba Allah'ın indinde bizden daha aziz insan bulamadı mı? Onu kendisine geri götür. Hakkımız olan bir dam ve bir hizmetçi verdiler, başka bir şeye de ihtiyacımız yok!..

* * *

Ebuzer maaşını aldıktan sonra, Abdullah îbn Samit ve onun hizmetçileriyle birlikte dışarı çıkıp pazara gittiler. Hizmetçiler alışverişini yaptıktan sonra parasının üstünü Ebuzer'e geri verdiler. Ebuzer de bunu hemen fakirlere dağıttı. Olanları gözleyen Abdullah İbn Samit dayanamayıp:

— «Keşke onu dağıtmasaydın! Evde başka paraya ihtiyacın olacaktır, belki de misafirin gelir!..» dedi.

— Benim dostum : «Bir kimse geriye ne kadar para bırakırsa sahibine büyük ateş olacaktır. Eğer parayı Allah için ne kadar harcarsa, Allah da onu o kadar bağışlayacaktır.» demişti, diye cevap verdi Ebuzer.

*

Ömer, halkının halini daha yakından görüp dertlerini anlayabilmek için, Şam'a bir seyahat yapmaya karar vermişti. Şam halkı, onu sevinçle karşıladı ve etrafını çepeçevre kuşattı. Ömer, Ebuzer ile karşılaştığında; kucaklaşıp hararetle tokalaştılar. Ebuzer, şaka yollu:

— Elimi bırak, ey fitne kilidi!

— Ebuzer! Fitne kilidi de ne demek?!.

— Bir gün Peygamber'le otururken sen çıkageldin. Kalabalık çok fazla olduğundan, sen halkı rahatsız ederek bizim yanımıza gelmeyip en arka sıraya oturdun. İşte o zaman Peygamber, halka seni göstererek: «Bu adam aranızda yaşadığı müddet zarfında sizin aranızda fitne çıkmayacaktır.» dedi.

Artık Ebuzer ile Ömer birlikte geziyorlardı. Ebuzer, bir gün Ömer'i düşünceli görünce sordu:

— Seni üzgün ve kederli mi görüyorum?!

— Büşr'ü hazine vergilerini toplamak için görevlendirdim, fakat kabul etmedi. Onu gördüğümde; «Ne-

den görevi kabul etmedin? Yoksa bizim emirlerimizi kabul etmiyor musun?» diye sordum. O da bana: «Ben Peygamber'den işittim ki; «Müslümanlar arasında bir kişinin bile bende hakkı olsa, kıyamet gününe kadar Cehennem köprüsünde duracaktır, eğer iyi olursa kurtulur, aksi takdirde düşer ve orada yetmiş yıl kalır.»

— Sen bunu Peygamber'den duymamış miydin?

— Hayır!

—• Ben de Peygamber'in; «Eğer halkı ilgilendiren bir iş yapsam ve bir kişinin bende hakkı kalsa, bu hak kıyamet gününe kadar Cehennem köprüsünde duracaktır. Eğer kişi iyi işler yapmışsa kurtulur, yoksa düşer ve orada yetmiş sene kalır.» dediğini duymuştum.

— Her ikisi de kalbime ağır bir dert yükledi. Biri olsa da (halifelik) onu benden alsa, benden ne isterse onu verirdim.

— Evet! Allah'ı unutanın sonu kötüdür, burnu toprağa sürtülür. Ama şu anda iyilikten başka bir şey göremiyorum. Sen halifeliği, haketmeyen birine bıraktığını düşün; o zaman hakettiğinden daha fazla ceza çekersin ve günahlarından hiç kurtulamazsın...

* * *

Ömer, halkın çeşitli işleriyle ilgileniyor; amir ve memurları da denetliyordu. İnsanlar arasmda kardeşlik, dostluk ve eşitliğin tesisi için çabalıyordu. Halk, Ömer'den; Bilâl'ın ezan okuması için, emir vermesini istedi. Bilâl, Peygamber'in müezzini idi. Onun ölümünden sonra dudaklarına kilit vurmuştu, cana can katan büyüleyici ve etkili sesini artık kimse ruhunun derinliklerinde duyamıyordu. Müslümanlar, sevgili Peygaraber'in hayatındaki günlerin hatırasını tekrar canlan-

dırmak için; eski aşinaları Bilâl'in ezan sesini işitmek istiyorlardı. Ömer Bilâl'e doğru dönerek:

— «Bilâl, ezan oku.» dedi.

Ayağa kalkan Bilal, mahzun ve ahenkli nağmesiyle ezan okumaya başladı. Bu ses, Medine'yi yıllarca yerinden sarsmıştı ve müslümanlar ona alışmışlardı. Bu ezan, Ebuzer'in yüreğine ateş düşürdü. Zihninde uçuşan düşünceleri Medine'ye kanat açıverdi. Hayalinde Peygamber'i mescitte otururken gördü. Sahabeler etrafında halka oluşturmuşlardı. İçini burkan hatıralar canlanıvermişti.

— Eşhedüenne MuhammedenResûlallah.. Eşhedüenne Muhammeden Resûlüllah...

Bilâl, daha fazla devam edemedi. Ebuzer de ağlamaya başladı, göz yaşları yanaklarına bahar yağmurları gibi dökülüyordu. Ezan yarıda kaldı, Bilâl susmuştu. Ebuzer hüzünlü bir suskunluğa gömülmüş, sevgili Muhammed'ini düşünüyordu...

MUHADDİS EBUZER

Yoksullar ve kimsesizler Ebuzer'in etrafında top lanmışlardı. Bu insanlar bütün vakitlerini onunla geçiriyorlardı. Ebuzer, Peygamber'in sözlerini ve yaşayışını anlatıyor; onlar da şevkle dinliyorlardı. Ebuzer, İslâm topluluğu içinde en güzel ve en açık biçimde hadis nakledenlerden biriydi. Kendisi çok temiz ve dürüst bir insan olduğundan, herkes onun sözlerini dinlemek istiyordu. Aralarında, bir konuda anlaşmazlık veya şüphe olsa hemen Ebuzer'e müracaat ediyor ve onun sözlerine kulak asıyorlardı. Her zaman olduğu gibi, bir gün yine mescitte oturmuş sohbet ederken, halkın arasından biri hasretle; «Keşke ben de Peygamber'i görseydim» dedi.

Ebuzer:

— Peygamber bana: «Kavmim arasında bana en çok dost olan grup odur ki, beni görmek için bütün servetini ve ailesini terketsin.» Ebuzer bu hadis ile adama cevap verdikten sonra, konuşmasına Miraç olayını Peygamber'in dilinden anlatarak devam etti. Bu esnada garip bir adam gözüne ilişti ve:

— Kimsin? diye sordu.

— Nafi'-i Tahî.

— Hangi kabiledensin?

— Iraklılardanım.

— Abdullah İbn Amir'i tanıyor musun?

— Tabii, evet.

— O, daima benimle birlikteydi ve Kur'an okurdu, fakat mevki sahibi olmak istedi. Eğer Basra'ya gidersen, onunla görüş. O, sana «Ne istiyorsun?» diye soracaktır. O zaman, «Beni sana Ebuzer gönderdi» de ve ona selâmlarımı söyle. Ayrıca «Yemeğimizin hurma, şarabımızın da su olduğunu, bizim de onun da yaşadığını» anlat.

Ebuzer konuşmasına devam ederken dostlarından biri gelerek selâm verip yanına oturdu. Ebuzer:

— Ne zaman Medine'den geldin?

— Bugün.

— Ne var ne yok?

— Ömer, Ebu Süfyan'ın Şam valisi olan oğlu Muaviye'nin yanından döndüğünü haber aldı. Muaviye'nin babası ile birlikte kendisine büyük bir servet (vergi) göndereceğini zannediyordu. Ömer, «Bize bir şey getirmedin mi?» diye sorunca, Ebu Süfyan, «Bize bir şey gelmedi ki sana verelim» dedi. Bunun üzerine Ömer, Ebu Süfyan'ın elini yakalayarak parmağındaki yüzüğü çıkarttı. Yanına bir haberci çağırıp, Ebu Süfyan'ın evine gitmesini ve hanımına bu nişanı kocasının gönderdiğini ve getirdiği torbayı vermesini istediğini söyledi. Haberci, Ebu Süfyan'ın karısı Hind'in yanına gitti ve biraz sonra içinde on bin dinar olan bir torbayla geri döndü. Ömer de bu parayı devlet hazinesine teslim etti.

Ebuzer:

— Vallahi bu insanların altın ve gümüş biriktirmek için, neden bu kadar çabaladıklarını anlayamıyorum! Onlar, Peygamberin; «Ben ve dünya? Benim ve dünyanın misâli, sıcak bir yaz günü atına binip yola

çıkan süvarinin hikâyesine benziyor: Yola çıktıktan biraz sonra bir gölgelikte bir süre dinlenecek ve orayı terkedecektir.» dediğini duymamışlar mı acaba?

içlerinden biri:

— Allah'ın Resulü, «Servet ve çocuklar dünya hayatının süsüdür.» demişti.

Ebuzer:

— Ne garip. Siz öteki dünyaya inanırken nasıl oluyor da, bu yalancı dünya için yalan söyleyebiliyorsunuz?! Buna şaşarım. Yüce Allah: «Baki kalan güzel-yararlı ameller ise Rabbinin yanında sevapça daha hayırlıdır, emel ve umutça da daha hayırlıdır...» (1) demiyor mu?..

* * *

Nafî-i Tahî Basra'ya gelince doğruca şehrin hakimi Abdullah İbn Amir'in evine gitti ve selâm verip içeri girdi. Abdullah, niçin geldiğini sorunca, Nafî:

— Ben Şam'da idim. Orada Ebuzer ile görüştük ve beni sana o yolladı...

Abdullah, Ebuzer ismini duyunca sahabilerin dürüstlük ve dindarlığını, Muhammed'in sade ve basit yaşayışını; maneviyat ve dürüstlük deryasına garkoldukları günleri hatırladı. Nafî sözlerine devam etti:

— «Size selâmları var. Ayrıca diyor ki; «Bizim yemeğimiz hurma, şarabımız sudur, oysa biz de yaşıyoruz sen de yaşıyorsun!»

Abdullah bu sözleri işitince çok etkilendi. Yüreğini hüzün sarmış, içini sıkıntı kaplamıştı; göğsünün düğmelerini çözdü ve başını elbisesinin içine çekti. Öylesine ağladı ki, giydiği şey sırılsıklam olmuştu...

(1) Kehf süresi, 46. âyet.
Mal ve evlat dünya hayatının süsleridir. Hayattan maksat mal ve evlat değildir. Çünkü dünya, insanların ahirete hazırlanma ve orası için, eğitilme yeridir. (Çev.)

İNKILAB

Kûfe'den Medine'ye götürülen, İranlı Ebu Lülü adında bir kölenin Ömer'i namaz tekbiri getirirken öldürdüğü ve Ömer'in hilafeti, aralarında Ali'nin de bulunduğu; Osman, Talha, Zübeyr, Sad İbn Ebi Vakkas ve Abdurrahman İbn Avf'tan oluşan bir şûraya (meclise) bıraktığı haberi Şam'a ulaştı. Ebuzer kendi kendine; «Hilafet Ali'nindir. Vallahi Ali'den başka kimse bu işe lâyık değildir» diye düşünüyordu. Ali hayatta iken Ebuzer sevgili Peygamber'in yanma Medine'ye gitmeye karar verdi.

Hanımım ve kızını da yanma alarak Medine'ye giden bir kervana katıldı. Yol boyunca zihni hep Ali ile meşgul oldu. Ali'nin güçlü bilekleriyle yapılacak parlak geleceği tasarlıyordu. Müslümanlar arasında gerçekleştirilecek birlik beraberlik, eşitlik ve adaleti düşündükçe bundan sınırsız bir haz duyuyordu. İslâm'ın parlak geleceğinden ümitli olmak, onu yüreğine rahatlık ve kendine güven veriyordu. Cesur ve dürüst politikacılarla yeni ve cesur bir müslüman toplumu düşünüyordu. Fakat Ebuzer'in bütün bu tatlı hayalleri ve arzulan, yolda, Medine'den Şam'a giden bir kervana rastlayıncaya kadar sürdü. Bütün hayalleri ve arzuları

bir anda uçarak yokoldu. Bunların yerine korku ve bunaltıcı bir iç sıkıntısı yüreğine gölge saldı. Osman İbn Affan müslümanlarm halifeliğine seçilmişti. Başını esefle önüne indirdi sıkıntılı bir suskunluğa dalarken mırıldanmaya başladı:

«Osman mı? Osman'ın mukaddes bir insan olduğuna kimsenin şüphesi yoktur. Ama bu yaşlı adam, liyakat, sertlik ve ileri görüşlülük gerektiren, Ömer'in yerini mi alacak? Osman onun yerine nasıl geçebilirdi?!..»

Kervan Medine'ye varınca Ebuzer, Ali'nin yanma gitti ve selâm vererek oturdu. Ali ile biraz konuştuktan sonra, Osman'ın nasıl seçildiğim öğrendi. «Ali, neden hakkını almak için hiçbir davranışta bulunmamış» diye düşünüyordu. Yüzünü Ali'ye çevirerek:

— «**Allah'ın meramı** böyleymiş, **onun** isteğine kimse karşı **duramaz.**» dedi.

Ebuzer, daha sonra Medine'de kalmaya başladı. Osman'ın Beni Ümeyye'ye olan meyi ve rağbetini ve onların da islâm devletine hızla nüfuz ettiklerini görüyordu. Halifelik yönetimi şahlığa dönüşüyordu. Şahların teşrifat (protokol) ve şatafatı İslâm hükümetinde de görülmeye başlanmıştı. İslâm rejiminde, dünya sevgisi ve şehvetperestlik dindarlık ve dürüstlüğe galebe çalmıştı. Peygamber'in arkadaşlarının çoğunun da değiştiğini görüyordu. Osman'a oy veren Zübeyr, Talha ve Abdurrahman Avf, pek çok mal ve mülk elde etmişlerdi. Sa'ad İbn Ebi Vakkas, Akik'de büyük bir bahçesi ve salonları olan çok güzel bir ev yaptırmıştı.

Ebuzer bu bozulmaları gördükçe onlara karşı koymaktan başka bir çare bulamıyordu. Sonunda ayaklandı. Devrinin halif esinden zerrece korkmuyordu. Halkı dindarlığa, eşitliğe ve beraberliğe davet ediyor, Os-

man'ın kötü davranışlarına şiddetli ve sert sözlerle karşı çıkıyordu.

Bir gün, Osman'ın, Hayber kalesinin ve Afrika'nın beşte bir gelirini, (Peygamberin babasıyla beraber sürgüne gönderdiği) amcası olan Mervan-ı Hok'a (1) bağışladığını öğrendi. Üçyüz bin dirhem, Haris İbn Ebi El-Ass'a ve yüz bin dirhem de Zeyd İbn Es-Sabit'e vermişti. Ebuzer bunları da öğrenince mescitte halka şu âyeti okumaya başladı:

«Altın ve gümüşü hazine edip de Allah yoluna harcamayanları elem verici bir azab ile müjdele.» (2)

Mervan, Ebuzer'in kendisine ve Osman'a karşı çıktığını duyunca, olayı Osman'a haber verdi. Osman, Nail adındaki kölesini Ebuzer'e göndererek yanına çağırdı. Ebuzer yanına geldiğinde, Osman yüzüne bakmadan:

— Ey Ebuzer, seninle ilgili bazı haberler duydum, **bu** davranışlarından vazgeçmelisin.

— Benimle ilgili sana ne söylediler?

— Halkı bana karşı kışkırttığını duydum.

— Nasıl?

— Senin, mescitte **«Altın ve gümüşü hazine edip de Allah yolunda harcamayanları elem verici bir azapla müjdele»** âyetinden başka bir âyet okumadığını duydum.

— Ey Osman, acaba Allah'ın Resûlü'nün halifesi beni Allah'ın kitabını okumaktan ve Allah'ın emirlerini terkedenlere karşı gelmekten alıkoymak mı istiyor? Allah'a yemin ederim ki, Osman'ın kızgınlığı ile Allah'ı hoşnut edeceğime sevinirim. Osman'ın hoşnutluğuyla da Allah'ın gazaplanacağını çok iyi biliyorum!

(1) Mervan ibn Hakem'in kısaltılmış şeklidir.
(2) Tevbe sûresi, 34. âyet.

Osman'ın yüzü, öfkesinden alev alev yanıyordu, cevap vermedi. Sesini çıkarmadan bir müddet sustu. Ebuzer, güçlü bir irade ve kararlılık dolu bir yürekle dışarıya çıktı.

Ali ile Ebuzer sık sık bir araya gelerek sohbet ediyorlardı. Ebuzer'in, Osman'a ve onun yönetimine karşı yaptığı hamleler gittikçe sertleşiyordu. Osman ise bu isyankârdan kurtulmak ve onu sürgüne göndermek için bahane arıyordu. Çünkü o, her an artan bir tehlikeydi ve yok edilmeliydi.

Ebuzer bir gün Osman'ın yanına gitti. Ka'ab El-Ahbar, Osman'ın başbakanıydı, onunla sohbet ediyordu. Oysa bu adam aslen bir yahudi papazıydı ve Ömer'in devrine kadar da müslüman olmamıştı. Osman yüzünü Ka'ab'a çevirerek:

— Halife aldığı bir malın karşılığını istediği bir zaman öderse bu caiz midir?

— Hayır bu doğru değildir, diye cevap verdi Ebuzer.

Ka'ab:

— Bunun hiçbir yanlışlığı yoktur.

Ebuzer, (Ka'ab'a hitaben) :

— Yahudizâde! Sen bizim dinimizi bize mi öğretiyorsun?!..

Ka'ab şaşkın gözlerle Osman'a baktı. Osman :

— Senin bize eziyetin ve arkadaşlarıma karşı yaptığın dilinin yarası ne kadar çoğalmış!

Bunun üzerine Osman ile Ebuzer arasında şiddetli bir tartışma oldu. Osman öfke dolu bir sesle:

— Şam'a git...

SOSYALİZM

Ebuzer Şam'a gittiğinde Muaviye'nin Yeşil Saray'ı yapılmaktaydı. Binlerce işçi bu sarayın inşaatında çalışırken, Muaviye onları zevk ve neşeyle seyrediyordu. Oradan geçtiği bir sırada bu manzarayı gören Ebuzer, yüzünü ona doğru çevirerek:

— Ey Muaviye! Eğer bu sarayı halkın parasıyla yaptırıyorsan hıyanettir. Yok eğer kendi paranla yaptırıyorsan israftır.

Muaviye'nin yüzü utançla kızarmıştı, bu soruyu cevapsız bıraktı. Ebuzer de kendi yoluna devam ederek mescide gidip oturdu. Bir grup müslüman yanına yaklaşarak kendisine Muaviye'yi şikâyet ederek; bir süredir maaşlarını alamadıklarını söylediler. Ebuzer, başını önüne indirip, bir an düşündükten sonra yerinden doğruldu ve halkın karşısına geçti:

— Ben şimdiye kadar meydana gelenleri bir türlü anlayamıyorum! Allah'a and içerim ki, bu ameller ne Allah'ın kitabında var, ne de Peygamberin davranışlarında vardır. Allah'a yemin ederim ki, hakkın ayaklar altına alındığını, batılın dîriltildiğini ve doğru dürüst konuşanların yalana diye gösterildiğini görüyo-

rum. Her şey birbirine karıştırılmış, ortalık toz duman edilmiştir.

Ey servet sahipleri! Fakirlerle kendinizi eşitleyin, «Altın ve gümüşü stok edip de Allah yolunda harcamayanları elem verici bir azab ile müjdele. Öyle bir günde ki, bunlar Cehennem ateşinde kızdırılarak onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacak...» (i)

Ey sermaye sahipleri! Her malın üç ortağının bulunduğunu bilin: Biri alın yazısıdır ki, malınını mahvolmasında senden izin almaz. Biri, başını öteki dünyanın yatağına koyacağın günü; malını çalmak için, bekleyen varisindir. Sen Allah'a borçlu çıkarsın. Üçüncüsü de sensin, eğer kudretin varsa ve Allah'a borçlu çıkmaktan korkuyorsan; diğer iki ortağından güçsüz olma. Yüce Allah kitabında şöyle buyurmaktadır: «Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça, gerçek iyiliğe elbette erişemezsiniz...» (2) Ey sermaye sahipleri! Acaba siz her insanın öldükten sonra hiçbir iş yapmaya kudreti olmadığını bilmiyor musunuz? Yalnız kendilerinden sonra insanların yararlandığı bir yadigar bırakanlar veya kendisini yad edecek temiz ve dürüst evlâtlar bırakanlar müstesna. Peygamber de buyurdu ki: «Rabbim bana; eğer istersen senin için Mekke'nin putlarını altın yaparım» dediğinde, «hayır» dedim. Ben Rabbime, bir gün tok isem, bir gün aç olmak isterim: Aç olan günü senin huzurunda ibadet ve dua etmek için, tok geçireceğim günü de sana şükür etmek için isterim, dedim.» Allah'ın Resulü hasır üstünde yattığı halde, sizler nazik bedenleriniz rahatsız olmasın diye; ipek kumaşlar ve diba perdeler seçiyorsunuz. Allah'ın Resulü arpa ekmeğine doymadığı hal-

(1) Tevbe sûresi, 34. ve 35. âyetler.
(2) Al-1 tmran sûresi, 92. âyet.

de, sizler, birbirinden farklı çeşit çeşit yemekler yiyorsunuz.

Ey sermaye sahipleri! Acaba sizler, her *gün* iki meleğin yeryüzüne indiğini ve bunlardan birinin: «Ey Allahun, yoksulları doyuruyorlar, ödül ver!» İkincisinin de: «Ey Allahım, sermaye topluyorlar, toplayanların canını al!» dediğini bilmiyor musunuz?!..

Halk Ebuzer'in konuşmasını dikkatle dinliyordu. Yoksullar söyledikleri karşısında, ona meczub oldular. Fakat sermaye sahipleri korkuya kapılıp, titremeye başladılar. Cündeb İbn Müslime-i Fahrî kendi kendine, «Bu bir fitnedir» diye düşündü. Daha sonra doğruca Muaviye'nin yanma giderek: «Ebuzer Şam halkını kesinlikle sana karşı kışkırtacak, eğer Şam'ı istiyorsan halkı anlamaya çalış.» diye olanları haber verdi.

Muaviye, başını önüne eğerek kara kara düşünmeye başladı: «Acaba ona baskı mı yapmalıydı? Hayır, böyle bir davranış fitne ateşini daha da alevlendirirdi. Acaba onun yaptıklarını Osman'a mı şikâyet etmeliydi? Osman ne diyecekti acaba? Kendi üzerine düşen bir görev olmadığını söylemez miydi? Hayır, hayır, hayır iyisi mi onu devam eden savaşlardan birine gönderip Şam'dan uzaklaştırmalıydı. Çünkü, o Allah yolunda savaşmayı büyük bir sevinçle kabul eder.> diye düşünen Muaviye, sonunda bu şekilde davranmaya karar kıldı. Bir adamını onu çağırması için görevlendirdi. Ebuzer geldiğinde, Ebu'l-Derda, Şedad İbn Evs ve Ubade İbn Samit Muaviye'nin yanında oturuyorlardı. Ebuzer de onların yanma oturunca Muaviye konuşmaya başladı:

— Ben Ömer'e, rahmetullahi aleyh, Humus vilayetinin köylerinden birinden, Kıbrıs'tan köpek ulumalarının ve horoz seslerinin işitildiğini ve fethedilmesi

gerektiğini yazmıştım. Böylece oranın fethinin kolay olduğunu anlatmak istemiştim. Fakat Ömer, Allah'ın rahmeti üzerine olsun, Amr İbn'ül As'a, «Bana denizin ve gemilerin durumunu bildir.» diye mektup yazdı. Amr İbn'ül As da yazdığı cevapta; «Deniz, içinde çok küçük yaratıkların yol aldığı; *göğün,* ve suyun maviliğinden başka bir şeyin görülmediği, bir mahluktur. Deniz durgun olduğu zaman yelkenliler hareket edemez, yürekler korku içinde kalır; dalgalı ve fırtınalı olduğu zaman da akıllar perişan olur, durgunlaşır. Orada ümit azalır, korku artar. Denizde seyahat eden bir insan, küçücük bir çöp parçasının üzerindeki bir kurtçuk gibidir; eğer ağaç dönerse boğulur, eğer fırtınalardan kurtulursa şaşırır kalır!» Bu cevabı alan Ömer: «Muhammed'i hak diye gönderene andolsun ki, böyle bir yere asla müslümanları göndermeyeceğim.» Fakat, ben davetimi tekrarladım; Osman'a Kıbrıs'ın fethi için ısrar ettim. O da bu konuyu, halkın onaylamasma bıraktı. Şimdi nasıl olmasını istiyorsanız birlikte karar veriniz.

Ebuzer:

— Allah yolunda bir *gün* eğleşmek, başka amaçlar uğruna binlerce gün yol almaktan daha evladır. Bizler Allah yolunda cihad için çağırılmışız, bunu kabul etmekten başka bir şey bize yakışmaz.

Orada hazır bulunan bazı sahabiler, Ebuzer'in söylediklerini tasdik ettiler. Muaviye, Beni Fezare kabilesiyle anlaşan, Abdullah Ibn Kays'ı bu seferin komutanlığına tayin etti. Gemiler hazırlandıktan sonra ordu komutanı kareket emrini verdi.

Kürekler çalışmaya başlayınca İslâm'm deniz kuvvetleri savaşmak üzere hareket etti. Gemiler dalgaları yararak denizin ortasına kadar geldiler. Sahiller görünmez olmuş; gök ve deniz mutlak ve ürkütücü bir

suskunluk içindeydi. Çepeçevre ufuklarda gökle deniz birbirinin üzerine oturmuştu. Yelkenliler bu ürkütücü sessizlik içinde yol alırken, ansızın görünmez sahillerden kopan bir fırtınanın gümbürtüsü yaklaşmaya başladı. Sarhoş dalgalar, bir yandan alkış tutuyor, diğer yandan ayaklarını yere vurarak tepmiyor; cinnet içkisini içmiş gibi, birbirinin üstünden atlayarak seferzâdelerin üzerine üzerine geliyorlardı. Ölüm İslâm ordusunun karşısında cisimleşmiş; yokluk onları yutmak için dipsiz ağzını açmıştı.

Fırtına yavaş yavaş yorulunca deniz sakinleşti; çılgın dalgalar yerlerine dönüp oturdu ve vahşi fırtına ehlileşiverdi. Ebuzer'in de dili çözülüp dudaklarından şu âyetler döküldü:

«Denizde size bir sıkıntı dokunduğu zaman O'ndan başka taptıklarınız ortadan yok olur, derken O, sizi kurtarıp karaya ulaştırınca yüz çevirirsiniz.» (3)

Müslümanların sağlıcakla kurtulup karaya çıkmaları Allah'ın bir lûtfuydu. Mücahitlerle Kıbrıslılar arasında çatışma başladığında; kılıçlar öfkeyle şakımaya başladılar. Müslümanlar korkusuz arslanlar gibi, düşman saflarını yara yara adada ilerliyorlardı. Derken kılıç şakırtıları kesilip, ortalık sakinleşti, Kıbrıslılar savaşmaktan vazgeçip teslim oldular.

Ortak dış düşmanlar savaşı kaybedince Ebuzer'in orada kalması için, ortada bir sebep kalmamıştı. Kendi mücadelesini yeniden başlatmak; Muaviye'yi korkutup, sermaye sahiplerini perişan edebilmek için tekrar Şam'a döndü. Abdullah İbn Sebe Ali'nin taraftarı idi ve Şam halkını Osman'a ve onun yaptıklarına karşı kışkırtıyordu. Ebuzer'in döndüğünü öğrenince, onun yanına gelip:

(3) İsra sûresi, 67. âyet.

— Ey Ebuzer! Sen gerçekten bu Muaviye'nin yaptıklarına ve söylediklerine şaşmıyor musun?.. Sanki Allah'a ait olmayan bir şey varmış gibi, benim elimdeki servete, Allah'ın malıdır diyor. Anlaşılan Muaviye, halkın servetini de ele geçirmek ve müslümanları mahvetmek için bu sözleri söylüyor!

Ebuzer:

— Sen onun bu sözü söylediğinden emin misin?

— Evet, bütün konuşmalarında böyle söylüyor.

— Allah'a yemin ederim ki, ona itiraz edeceğim.

Ebuzer, hemen yerinden kalkarak telaşla Muaviye'nin sarayına gitti ve izin isteyip içeri girdi.

Muaviye Ebuzer'i sıcakkanlılık ve güler yüzle karşıladı. Fakat Ebuzer, onun bu davranışlarını görmezlikten gelerek öfkeyle bağırdı:

— Ey Muaviye! Sen neden müslümanlarm mallarının, Allah'ın malı olduğunu söylüyorsun? (4) Bundan maksadın nedir?

(4) Dünyada bir taraf Allah, diğer taraf da O'ndan başka olan her şey vardır. Fakat toplumda ise, bir tarafta Allah ve halk vardır. Karşılarında ise, halka karşı olan kişiler **gruplar ve** tekelciler vardır. Böyle durumlarda halkı, daima **Allah'ın** yerine koyabiliriz, çünkü halk anlamlıdır. «El-Hükmü Lillah, El-Ard-u Lillah, El-Mal-u Lillah, Fi-Sebilillah...» **yani** hükümet, yeryüzü ve sermaye halkındır, kişilerden değildir. (Allah'tan olmayan nedir ki?)

Muaviyeler, herşeyin Allah'ın olduğunu ve halkın olmadığım söylüyorlar. Allah'ın görüntüleri (yerdeki vekilleri) nin, yani kendilerinin olduğunu söylüyorlar. Ebuzer de, Allah'ın görüntüleri halktır diyor. Kur'an'da bu konularda Allah'ın adı, halkın adının yerine getirilmiştir (kullanılmıştır): «**Eğer Allah'a** (faizsiz) **güzel ödünç verirseniz, O, onu sizin lehinize kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Allah, şükredenlere arttırandır ve azab etmekte acele etmeyen, kullarına karşı sabır ve şefkatle muamele edendir.**» Teğabun sûresi, **17. âyet. (A.Ş.).**

Buna karşılık Muaviye gülerek:

— Ey Ebuzer! Allah seni bağışlasın... Acaba biz Allah'ın kullan değil miyiz? Mal O'nun malı değil midir?

— Sen böyle söyleme, müslümanlarm malı olduğunu söyle!

— Peki, bundan sonra malın müslümanlarm malı olduğunu söylerim!

Ebuzer gitmeye davranmıştı ki, Muaviye :

— Ey Ebuzer! Seni hangi sebepler bize karşı kışkırttı?

— Ganimet, müslümanlarm haklarındandır ve sen onlardan kendine hiçbir şey alıkoyamazsın. Peygamber'in söylediklerine, Ebubekir ve Ömer örneklerine rağmen, sen malları kendin ve Beni Ümeyye için topluyorsun.

— Ebuzer! Senin zannettiğin gibi ben hiçbir mal toplamadım. Yalnız halk için harcanmak üzere mal topladım. Ben halkı servetten yoksun bırakmadım. Yoksullara yardım gereken yerde yardım ettim.

— Senin bu bağışlarının ve yaptıklarının altmda yatan sebep Allah'ın hoşnutluğu değil. Sen halk tarafından bağışlayıcı tanınmak istiyorsun. Öylece isimlendirilmek şöhret bulmak istiyorsun. Ey Muaviye, sen zengini daha zengin, yoksulu da daha yoksul yaptın!

— Ey Ebuzer bu işten el çek! Sen halkı, sonunu Alim Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği bir inkılâba kışkırtıyorsun.

— Canım elinde olana and içerim ki, zenginler mallarını yoksullarla paylaşana kadar davamdan vazgeçmem!

Ebuzer bu sözleri söyledikten sonra hiddetle sırtını dönüp dışarı çıktı.

Muaviye başını önüne eğip; «Acaba bu yaşlı ve inatçı adamla nasıl başedebilirim?!» diye düşünüyordu. Daha sonra ayağa kalktı ve odanın içinde bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Sonunda kararını verip, içinde üç yüz dinar bulunan bir para kesesinin getirilmesini emretti. Bir hizmetkârını da yanma çağırdı ve :

— «Hemen Ebuzer'in arkasından yetiş ve bu torbayı ona ver.» diye talimat verdi.

Hizmetçi Ebuzer'in arkasından koşarak, onu yolda yakaladı:

• — «Bunu Muaviye sana gönderdi.» dedi.

Ebuzer, hizmetçinin torbayı tutan eline bir bakış fırlattı:

— Eğer bu benim gibi yoksul bırakılanların hakkı olsaydı kabul ederdim. Fakat bağışlıyorsa, benim buna ihtiyacım yoktur!

Hizmetçi, torbayı tutan eli havada, Ebuzer'e bakıp şaşakalmıştı! Bu cevaba bir türlü anlam veremiyordu, acaba kabul mü ediyordu!? Ebuzer oldukça sert bir edayla:

— Dön ve kendisine geri ver! Benim ona ihtiyacım yok!

Sonra öfke ateşiyle baştan ayağa yanar bir vaziyette mescide gitti. Halk, özellikle Muaviye'nin eza ve baskısından Ebuzer'e sığman yoksullar, etrafım sarınca, tok bir sesle bağırdı:

— Ey sermaye sahipleri! Allah'ın size verdiği malları yoksullara dağıtm! Bu dünya hayatı sizleri aldatmasın, mallarınızdan yoksullara da bir pay ayırın.

Allah'ın Resulü buyurdu ki: «İnsan, benim malım, benim malım der. Acaba senin yediğin yokolucu, giydiğin eskiyen değil midir? Ancak bağışladığından baş-

ka geriye kalan malın var mı?» Ey zenginler grubu! Yüce Allah sermayedarlığı yasaklamıştır. Allah'ın Resulü : «Mahvolsun altın! Yokolsun gümüş!» diye buyurmuştur. Halbuki bu sözler sizlerin çok zoruna gidiyor. Onun dostlarının da ağırına gitmiş ve kendi kendilerine «Acaba hangi malı alalım?» diye sormuşlardı.

Bunun üzerine Ömer onlara «Ben size Peygamber'in kararını bildireceğim» diyerek, Peyganıber'in yanına gitti; «Bu söz arkadaşlarımızın çok ağırına gitti. Kendi aralarında acaba hangi malı toplayalım? diye münakaşa ediyorlar» dedi. Sevgili Peygamber cevabında «Allah'ı öven dil, şükreden gönül ve iman üzerinde sizi destekleyen hanım...» diye cevap verdi.

Malların kıymeti halkın hakkıdır. Ama Muaviye, bu hakkın tamamını kendi büyüklük ve azameti; sarayının koruyucu ve hizmetçileri için harcıyor. Muaviye, kendisi için iki elbise (biri kışlık, biri yazlık) den, Allah'ın evini ziyaretinin masrafı, yemeğinin masrafı ve ailesinin harçlığından fazlasının caiz olmadığını unutmuş mu? Tıpkı Kureyş halkı gibi yaşaması gerekmez mi? Ne herkesten daha fakir, ne de herkesten daha zengin olmaması gerekmez mi? Ömer'in davranışı, tavrı buydu. Acaba Muaviye neden onun izinden gitmiyor?.. Malların kıymetini herkesin arasında eşit bir şekilde paylaştırması gerekir. Bu şekilde paylaştırma; Peygamber, Ebubekir ve Ömer zamanında da vardı.

Oysa Muaviye çok sayıda mülkler edinip, onların döşenmesi ve düzenlenmesi için binlerce dinar harcıyor. Müslümanları bir kenara itti. Ömer hacca gittiğinde, sadece onaltı dinar harcadığı halde oğluna; «Bu yolculukta fazla harcadık.» demişti... Ömer, müslumanlann önderi... Hac yolculuğunda onaltı dinar harcadığı halde onu çok buluyor... Ama Muaviye, binlerce

dinarı Beni Ümeyye'ye bağışladığı halde, yaptıklarını az buluyor...»

Ebuzer bu sert ve ateşli konuşmasına devam ederken, bu söylediklerinin duyulmasından korkan bir kişi, Ebuzer'in kulağına eğilerek, yavaşça :

— «Muaviye'ye fazla dokundun, dikkatli ol!» deyince, Ebuzer; «Benim arkadaşım Muhammed bana; «Ne kadar acı da olsa hakkı söylememi ve kimsenin kınamasından korkmamamı» söylemişti. Ben onun her zaman okuduğu şu duayı okurum :

— Allahım, korkundan sana sığmıyorum. Kıskançlıktan sana sığınırım, hayatın aldatmasından ve ölümün işkencesinden sana sığınırım.»

Ebuzer'in bu sözleri üzerine, karşısındaki adamın sesi kesildi ve boğulup gitti.

Ebuzer, ihtiyatlı müslümanlardan bıkmıştı artık. Aldırış etmeden konuşmasına devam etti:

— Bunlar kendi yemeklerini hazırlamak için bir sürü döşeme yapıyor ve uğraşlar veriyorlar. O kadar çok çeşitli yemekler yiyorlar ki, sindirebilmek için ardından bir ilaç içmek zorunda kalıyorlar. Halbuki Peygamber, bu dünyadan karnını iki çeşit yemekle doyurmadan gitti. Hiçbir *gün* hurma veya ekmeğe doymamıştı. Muhammed'in hanımlarının hiçbir zaman ard ar da, üç gün arpa ekmeğine, sabah ve akşam yemeğinde doydukları olmamıştı. Allah'ın Peygamberi'nin ailesinin evinde, aylarca ekmek veya herhangi bir şey pişirmek için, ateş yakılmadığı oluyordu.

Orada bulunanlardan biri şaşkınlıkla sordu :

— Acaba neyle yaşıyorlardı?!

— Hurma ve su ile. Allah'ın Peygamberi buyurdu «İnsan karnından daha kötü hiçbir kabı doldurmamıştır.» Ve yine buyurdu; «Çok yemekten uzak durun, na-

maz kılmakta tembelliğe sebep olur. Vücudu çürütür ve hastalıkların oluşmasında en büyük etkendir.» Sizlere, yemekte orta yolu tercih etmek vaciptir. Çünkü hem israftan uzak durmuş olursunuz, hem vücudunuz için daha menfaatli, hem de Allah'a ibadet etmekte daha fazla kuvvet vericidir.»

Peygamber'in arkadaşlarının harcayacak hiçbir şeyleri olmadığından, dindar olduklarını sanmayın! Hayır, fakat yalnız Allah'ın hoşnutluğu için ve Allah'ın vadettiklerinden ümitli olduklarından dürüstlük ve dindarlığı kendilerine meslek edindiler... Daha sonraları, fethedilen ülkelerden, Medine'ye bir hayli mal toplandı. Bir gün Hafsa, Ömer'e; «Baba! Allah gelirimizi arttırdı, bu giydiğinden daha yumuşak elbise giysen; yediğinden daha yumuşak ve iyi yemekler yesen çok daha iyi olur.» dedi. Ömer: «Ben seni kendime hakem tayin edeyim. Söyle bana; acaba Allah'ın Resûlü'nün karşılaştığı zorluklara karşı nasıl tahammül ettiğini unuttun mu? Ebubekir'in nasıl yaşadığını unuttun mu?!..»

Ömer'in verdiği bu örnekleri, kızının hatıralarını canlandırıp ağlamasına sebep olmuştu, babasına: «Sakın ha! Allah'a yemin ederim ki, saadetlerini anlarım diye ben de onlarla geçim sıkıntısına ortaklık ediyordum. Allah'ın Resulü, gelirin beşte birini alıyordu; onları ne saklıyor ne de biriktiriyordu. Öyle ki eline ne geçerse dağıtıyor ve yemek için bile bir şey ayırmıyordu. Bir gün Ayşe, onu aç görünce, üzüntüsünden ağlamaya başladı ve:

— Ey Allah'ın Resulü! Acaba Allah'tan sana yemek vermesini dileyemez misin? diye sorunca, Peygamber :

— Ey Ayşe. **Canım elinde olan Allah'a and içerim ki, eğer ben Allah'tan yeryüzünün bütün dağlarını, ne-**

reye gidersem benimle birlikte hareket edecek şekilde, altın yapmasını isteseydim, kabul ederdi. Ama ben dünyanın açlığını, tokluğuna, fakirliğini, zenginliğine ve çilesini, sevincine tercih ederim.

Ey Ayşe! Bu dünya Muhammed'e ve Muhammed'in hanımlarına layık değildir. Allah bütün büyük peygamberlerinden dünyanın çirkinlik ve güzellikleri karşısında sabredilmesini ister, başkasından hoşnut olmaz. Beni de onlar gibi yükümlü kıldı. Bana; «Diğer peygamberlerin sabrettiği gibi, sen de sabret.» buyurdu. Allah'a and içerim ki, O'nun emirlerine uymaktan başka çarem yoktur. Allah'a yemin ederim ki, onlar gibi gücümün yettiği kadar sabredeceğim ve Allah'tan başka güç ve kudret yoktur.» diye cevap vermişti.

Bir *gün* Kansir'in valisi olan Celam ibn Cündeb, Muaviye'nin yanına taraf giderken, sarayın önünde; uzun boylu, sırtı biraz bükülmüş, yanakları sarkmış, buğday renkli ve çıkık kemikli bir adamın öfkeyle bağırdığını gördü.

— «Ateşin (Cehennem'in) yükleri sizler için geldi! Allahım! Nehyil münker'i tenkit edenlere lânet et! Ey Allahım, Emr'il ma'ruf'u terkedenlere lanet et!» (5)

Muaviye'nin yüzünün rengi uçuklamıştı. Korkuyla titriyordu. Yüzünü Celam'a çevirerek, dertli ve çilekeş bir tavırla:

(5) Lanet sözcüğü akidevî Konularda çok tartışmalara sebep olmuştur. Kafirler için kullanılan bir beddua olduğu sanılmıştır. Yezid'e lanet edilir mi, edilmez mi? diye çok tartışılmıştır. Fakat Arap diline, âyet ve hadîslere dikkat edildiğinde görülür ki, lanetten maksat «Allah'ın rahmet ve yardımından yoksun kalmaktır. O'nun azabına uğramaktır. Bu kavram ise mü'minler için ve kâfirler için de geçerlidir. (Yayıncı).

— Bu bağıran adamı tanıyor musun?

— Hayır.

Muaviye çaresiz bir şekilde :

— Kim beni Cündeb İbn Cünade'nin elinden kurtarabilir? Her gün tepemize dikilip, duyurmak istediklerini yüksek sesle söylüyor.

Daha sonra etrafındakilere:

— Onu benim yanıma getirin! diye emir verdi.

Ebuzer'i çeke çeke, sarayın önünden Muaviye'nin yanına getirdiler ve karşısında ayakta durdurdular.

Muaviye;

— Allah'ın ve Peygamberin düşmanı! Her Allah'ın günü tepemize dikilip bu işi tekrarlıyorsun. Peygamber'in ashabından birini, Osman'ın iznini almadan, ne zaman öldürtmek istediysem karşımda seni görüyordum. Ama senin Ölümünle ilgili Osman'dan izin almam gerekiyor...

— Ben Allah'ın ve Peygamberi'nin düşmanı değilim. Sen ve baban Allah'ın ve Peygamberi'nin düşmanıydınız. Görünüşte müslüman oldunuz, oysa gerçekte kâfirsiniz (6).

(6) Tabakat tbn Sa'd.
Burada kâfir deyimi mutlak dinsizlik manasında değildir. İslâm dininin esas ruhuna inememişsiniz. Onu yaşamıyorsunuz. Sadece İslâm safında yer alıp heva ve hevesiniz peşine gidiyorsunuz demektir. Yoksa eğer Ebuzer, Muaviye'yi mutlak kâfir bilseydi, onun emrinde cihada çıkmazdı. Şiilerin bu gibi sözlere bakıp bazı sahabilerin küfrüne hükmetmeleri tarafgirane ve yanlış bir iştir. Fitneye sebep olmaktan başka bir şeye yaramaz. (Yayıncı).

SÜRGÜN

«Ebuzer'den daha doğru konuşant ne gökler tammtş, ne de böyle biri yeryüzüne gölge salmıştır.»

«Peygamber.»

Ebuzer, zenginlere ve sermaye sahiplerine karşı yaptığı mücadelesine, hamlelerini daha da sıklaştırarak devam ediyordu. Varlıklılardan uzak duruyor, onları, mallarını ve servetlerini yoksullara dağıtmaya; eşitliğe davet ediyordu. Peygamber, Ebubekir ve Ömer zamanında olduğu gibi; eşitlik için, servetlerini yoksullar arasında dağıtmaya çağırıyordu. Ebuzer'in bu aydınlık fikirleri ve uyarıcı sözleri, zulmün kalesini sarstı. Yardıma muhtaçların ve yoksulların yüreğinde intikam ateşi yaktı. Bu ateş, Beni Ümeyye hanedanının; zulüm rejiminin, ortadan kalkmasının belirtisiydi. Yoksullar ve muhtaçlar ellerinden alınmış olan haklarının farkına varmışlardı. Bu haklan elde etmek için; zenginlere, köleliğe, köle sahiplerine ve tüccarlarına karşı ayaklandılar. Zenginler, yaklaşan inkılâp ve isyanı hissedince, Muaviye'ye koşup, bu işe bir çare bulmasını istediler. Peygamber'in korkusuz ve yiğit yaveri Ebuzer'in, düşünce ve görüşlerinin ortaya çıkaracağı etkiden ürkmüşlerdi. Muaviye'ye onun hakkında çeşitli şikâyetlerde bulundular. Muaviye de, onu bulup getirmeleri için adamlarını Ebuzer'i aramaya gönderdi. Ebu-

zer'in Şam'da yaktığı bu ateş, her gün biraz artarak, yeni zenginlerin ve eski eşrafın hayatını tehlikeye sokuyordu. Zaten Muaviye de dini otoritesini sarsan, emellerine engel olacak bu inkılâp ateşini, bir an önce söndürmek istiyordu.

Ebuzer ince uzun boyluydu, kararlılığı yüzünden okunuyordu. Yanına vardığında, Muaviye yerinden kalkarak, onu karşılamaya koştu. Ebuzer'e sevgi ve ilgiyle yanında yer gösterdi. Daha sonra hizmetçilerine yemek getirilmesini emretti. Ömründe ilk defa gördüğü birbirinden güzel yemekleri, Ebuzer'in önüne dizdiler. Muaviye ne kadar ısrar ettiyse de Ebuzer kabul etmedi ve:

— «Allah'ın Peygamberi'nin zamanında, benim yemeğim, haftada bir kilo arpa idi. Allah'a yemin ederim ki, bu yemeğime başka bir şey ilâve etmeyeceğim. Allah'a kavuşuncaya kadar da böyle yemeye devam edeceğim.» diye karşılık verdi.

Yüzünü Muaviye'y© çevirip üzgün bir ifadeyle :

— • Değişmişsiniz!.. Sizin için arpadan ekmek pişiriyorlardi; hamur konulacak yer yoktu. Ateşin dumanına tutulduktan sonra, iki parça etle yenilirdi. Oysa şimdi çeşit çeşit yemekleri değişik şekillerde pişirip yiyorsunuz; sabah bir elbise, akşam ise başka bir elbise giyiyorsunuz, halbuki Peygamber'in zamanında böyle değildiniz!..

Muaviye:

— O devirler gerilerde kaldı! Şimdi biz, yabancı bir ülkedeyiz. Bunların karşısmda ululuk ve azametle davranmazsak, bizi yoksul ve güçsüz sanacaklardır.

(*) Daha evvel Hz. Ömer de, onu ipek elbiseler içinde görünce, ona sert çıkışmış. İmparatorlara benzediğini söylemiş... Bu cevabı alınca susmuştur, tbn-i Haldun bu bilgiyi verdikten sonra Hz. Ömer, onu, iyi niyetli sanıp İlişmedi diyor.

— Sakın ha! Ben durumumu asla değiştirmeyeceğim; öteki dünyada Allah'ın Resûlü'ne en yakın adam olsam bile... Peygamber'in «Kıyamet gününde bana en yakın olan insan, bu dünyayı ben nasıl terkettiysem öylece terkedendir.» dediğini işitmiştim. Aranızda benden başka kimsenin böyle olmadığına Allah'ın adına yemin ederim.

Muaviye:

— Ey Ebuzer, sermaye sahipleri seni bana şikâyet ettiler. Söylediklerine göre, sen yoksulları kendilerine karşı kışkırtıyörmüşsün. Doğru mu bu?

— Ben onları sermayedarlara karşı aydınlatıyordum.

— Niçin?

— Çünkü Allah, Kur'an'da diyor ki: «Altın ve gümüşü hazine edip de Allah yoluna hareamayanları elem verici bir azab ile müjdele.» (1) İşte ben de, servet ve mal peşinde koşanları şiddetli bir azapla müjdeliyorum.

— Bu âyet, kitap ehli için nazil olmuştur (indirilmiştir) (2).

— Hayır, bu âyet hem bizim için, hem de onlar için indirilmiştir.

— Ben, sana bu işlerle uğraşmamanı emrediyorum!

— Vallahi halkı dürüstlüğe ve dindarlığa davet etmeye; zenginleri ve sermaye sahiplerini de şiddetli bir azapla müjdelemeye devam edeceğim!

— Senin iyiliğin için bu işlere son vermeni diliyorum.

(1) Tevbe sûresi, 34. âyet. Ayette, geçen infak; (nafaka vermek) sınıflar arasındaki sosyal çukuru kapatmak manasına gelir. Nifak, çukur demek. İnfak ise çukuru doldurmak demektir.

(2). Kur'an'dan önce kitap ehli olanlar, Yahudi, Hrisüyan ve Zerdüştilerdir.

— Vallahi, servetler bütün insanlar arasında eşit olarak paylaştırılıncaya kadar, benim mücadelem son bulmayacaktır.

Muaviye tehditkâr bir sesle:

— Ey Ebuzer! Bu iş ikimizin arasmda ayrılık doğuracaktır, dikkat et!..

Ebuzer soğukkanlılıkla:

— «**De ki, bize ancak Allah'ın** (takdir edip) **yazdığı dokunur** (zarar verir)» (3) âyetini okudu.

Muaviye, Ebuzer'i sarayından kovarak kimsenin ona yaklaşmamasını emretti. Ebuzer oradan ayrıldıktan sonra doğruca mescide gidip abdest aldı ve Kur'an okumaya başladı. Bu sırada üzerinde kaba elbiseler bulunan kızı çıkageldi. Benzi sararıp solmuştu. Babasının önünde durarak:

— • Ey babacığım. Mal ve sermaye sahipleri, senin paranın, öz gelirinden fazla olduğunu söylüyorlar?., dedi.

— Kızcağızım! Sen onlara kulak asma. Allah'ın lûtfu ile birkaç kuruştan başka, altın ve gümüşten hiçbiri babanın yanında yer almayacaktır.

Ebuzer'in kızı geri döndü, Muaviye ve çevresindeki elpençe hizmetkârları camiye girdiler.

Münadi (müezzin) halkı namaza çağırdıktan sonra Muaviye minbere çıkarak konuşmaya başladı:

— Mal bizim malımız, ganimet bizim ganimetimizdir. İstediğimize verir, istediğimizi de yoksun bırakırız.

Dinleyenlerden biri ayağa kalkarak, Muaviye'ye karşı, cesur ve tok bir sesle:

— Mal bizim malımız, ganimet de bizim ganimetimizdir. Kim bizi yoksun (mahrum) bırakmak isterse, Allah'ın huzurunda, hesabını kılıçlarımızla görürüz!

(3) Tevbe sûresi, 51. âyet.

Muaviye başını önüne eğdi. Bu sözlerin, Ebuzer'in başının altından çıktığını anlamıştı, bunu başkası yapamazdı. «Acaba bütün ihtilalcilere örnek olacak bir biçimde, bu küstah adama, sert mi davranmalıydı. Böyle davranırsa, kendisine karşı başgösteren isyanı daha da yaygınlaştırmış olmaz mıydı?..» Devrinin zeki politikacısı, düşünüp taşındıktan sonra bu meseleyi en güzel halletmenin yolunun, halkı kandırmak olduğuna karar kıldı .

Namaz bittikten sonra Ebuzer'in yandaşı olan o müslümanın ayağının dibine bir adamını göndererek halka; *Bu adam bana hayat verdi. Allah da ona hayat versin. Ben Allah'ın Resûlü'nün şöyle dediğini duymuştum : «Benden sonra gelecek iktidar sahiplerine kimse karşı koyamayacaktır. Bunlar kendilerini maymun gibi ateşe atacaklardır!» dedi.

Daha sonra Muaviye kendi sarayına döndü. Sinirinden dişleri birbirine kenetlenmişti, bağırıp duruyordu. Odasına birkaç akrabası girdiğinde halini görüp şaşakaldılar. Birisi dayanamayıp sordu :

— Hayrola, ne oldu?!

— Ebuzer beni rezil etti! Vallahi, eğer onu serbest bırakırsak halkı bize karşı kışkırtacaktır.

— Vallahi, ben seni onun elinden kurtaracağım.

— Çok zor, ona hiç bir şey kâr etmiyor.

— Nereden biliyorsun?

Adam hemen Ebuzer'in evine koşarak kapıyı şiddetle çalmaya başladı. Ebuzer kapıyı açınca karşısındakini tanımadı. Fakat, kötülüğü yüzünden okunuyordu.

— Hayrola? diye sordu.

— Hayır Ebuzer! Serdir, eğer Muaviye ile çatışmaktan ve halkı ona karşı kışkırtmaktan vazgeçmez-

sen, bugünden itibaren yeryüzünde bir adım daha atamayacaksın.

—. Ben ölmekten korkmuyorum.

—• Ebuzer! Sen bu işten elini çekip Muaviye'yi kızdırmazsan senin için iyi olur!

—- Muaviye'yi öfkelendirmek benim için Allah'ın öfkesinden daha iyi ve hayırlıdır.

— Kendi kendini tehlikeye atma, halkın gönlünü bize karşı kışkırtıp, onları kendi tarafına çevirme!

— Allah'a yemin ederim ki, bütün mallar ve servetler müslümanlar arasında paylaşılıncaya kadar, bu işin peşini bırakmayacağım.

— Allah'a yemin ederim ki, biz senin neden göğsüne taş bastığını biliyoruz! Vallahi bu işten el çekmezsen azap kırbacını sana vurup işkence ederiz.

— Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın kitabının yönüne dönmenize kadar savaşmaktan vazgeçmeyeceğim.

Adam çaresizlikle başını önüne eğdi ve sustu. Ebuzer'e ne yapacağını şaşırmıştı. Tehdit onu hiç etkilemiyordu. Belki, istekleri tatmin edilirse bu işten vazgeçebilir diye düşündü.

— Ey Ebuzer, anan matemini tutsun! Ali, sana ne fayda sağlayabilir, ne de zarar verebilir. Ama Muaviye'nin zenginliği denizin dalgaları gibi bitmek tükenmek bilmez; senin elindedir.

—• Ben sizin paralarınıza muhtaç değilim. Allah'ın hoşnutluğundan başka bir şeyde gözüm yoktur.

— Benden söylemesi, sen kendi ayağınla ölüme gidiyorsun!

— Benim için ölmek böyle yaşamaktan daha iyidir.

1* *T* *p

Bela ve şiddet dalgaları Ebuzer'i dört bir yandan kuşatmıştı, Beni Ümeyye'nin zulüm ve işkenceleri aralıksız devam ediyordu. Maaşını kestiler. Fakat, Ebuzer mücadelesinden bir an bile vazgeçmedi ve zaaf göstermedi. Basma çevrilen olayların fırtınasında bir an bile titremedi. Aksine sermaye sahiplerine karşı sürdürdüğü mücadelesini daha da şiddetlendirdi. Muaviye"ye açıkça hakaret ediyordu. Osman'ın hükümetinin elindeki silahı; yüzlerindeki kutsanmış perdeyi yırtarak. ellerinden alıyordu.

Bir gün halkm arasında durdu ve :

— Beni Ümeyye, beni fakirlik ve cinayetle tehdit ediyor. Halbuki ben fakirliği, zenginlikten daha çok severim; toprağın altını üstüne tercih ederim!.. Ey zenginler! Allah'ın servetini, kölelere geri verin. Demeyin ki Allah'ın eli açık değildir ve Allah fakirdir... «Her halde mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Büyük mükâfat Allah katındadır. Gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun, dinleyin, itaat edin. Kendi lehinize (mallarınızdan) hayırlı yollara harcayın; kim nefsinin aşırı cimrilik, kıskançlık ve ihtirasından korunursa, işte onlar muradlanna eren, umduklarına kavuşanlardır. Eğer Allah'a (faizsiz) güzel bir ödünç verirseniz, O, onu sizin lehinize kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Allah, şükredenlere arttırandır ve azab etmekte acele etmeyen, kullarına karşı sabır ve şefkatle muamele edendir. Görüleni de görülmeyeni de bilendir. Çok üstündür, çok güçlüdür, hikmet sahibidir.» (4) diye haykırmaya başladı.

(4) Teğabun sûresi, 14 -18. âyetler.
Allah yoluna harcanan her para ve mal, Allah'a verilen bir ödünç sayılmıştır. Faizsiz olmak şartıyla. Fakat, Allah onu kat kat arttıracaktır.

Ebuzer, o gün sermaye sahiplerine karşı yaptığı hamlelerini daha da sıklaştırdı. Onları, servetlerini halkın arasında paylaştırmaya, gece olup evinin yolunu tutana kadar devam etti. Yola koyulunca, evde hasta yatağında bıraktığı kızını hatırladı. Kızının hastalığı son kertesine ulaşmıştı. Oysa, sabahtan beri kendi mücadelesi ve konuşmalarına dalıp kızını unutmuştu. Ansızın kulağının dibindeki bir sesin gönlünün derinliklerinde, şu âyeti okuduğunu hissetti: «Her halde mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır... Her halde mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır...»

İçindeki ses yavaş yavaş yükselerek, dilinden dışarıya kelimeler halinde döküldü. Ağzından çıkan kelimeleri iyice işitiyordu artık, başını önüne indirerek evine ulaştı. İçeri girdiğinde kızının baştan ayağa bir parça kumaşa sarılı olduğunu ve boylu boyunca yattığını gördü. Anası da yatağının bir kenarına ilişmiş, yüreğini yakan acının gölgesi yüzünü kaplamıştı. Göz yaşları gözlerini doldurmuştu, gözleri dolu dolu idi. Karısının bu halini görünce boğazını sıkan düğüm açıldı ve ağlamaya başladı. Göz pınarlarından yağmur gibi yaşlar süzülüyordu. Ebuzer başını indirip, düşüncelere dalarken gözlerini sıkıca kapattı ve hafifçe mırıldandı:

— Biz Allah'tanız ve O'na geri döneceğiz.

Daha sonra bir köşeye çekilerek başını önüne indirdi. Eve kederli bir sessizlik çökmüştü. Ebuzer, Kureyş'in müslüman olmadan önceki günü hatırladı: Peygamber ile beraber Medine'de idi. Sabahleyin Medine'ye saldırıldığında, oğlunu öldürüp kaçmışlardı. Sevgili Peygamber, kendisini teselli ettikten sonra şöyle mırıldanmıştı:

— **«Kuvvet Allah'tan başkasında değildir. Ölmek için doğarlar ve yıkmak için yaparlar.»**

* * *

Ebuzer saldırılarına tekrar başladı. Sermaye sahiplerini acı bir azapla müjdeliyor ve Muaviye'nin iktidarını sarsıyordu. Muaviye kendisini Ebuzer'in elinden kurtaracak bir çare arıyordu. Bu tehlikeli ihtilalciyi nasıl meydanlardan uzaklaştırmalı? diye düşünüyordu. Sonunda, zenginlik ve sermaye sahipleri karşısında şiddetle mücadele eden bu adamı halka nasıl rezil edeceğine karar verdi. Onun niyetinin mal ve altın olduğunu isbat edebilirse, istediğini elde edebilirdi. Çünkü **takva, mücahidin biricik silahıdır. Münafığın silahı ise töhmettir.** Öyleyse bu işi nasıl becerebilirdi? Muaviye bir çare bulması gerektiğini düşünmekte haklıydı. Çünkü iktidarını büyük bir tehlike tehdit ediyordu. Ebuzer yaptığı konuşmalarla, karanlıklarla kuşatılmış olanların, çevresini aydınlatıyordu. Muaviye, sonunda istediğini elde edebileceği güvenilir bir yol bulduğunu sandı. Geceleyin bir hizmetçisini çağırarak Ebuzer'e götürmesi için bin dinar verdi. Gece geçti, Muaviye sabah namazını kıldıktan sonra, habercisini çağırarak; «Muaviye beni öylesine dövdü ki vücudum yaralar içerisinde, sana getirdiğim para başkasına aitmiş, ben yanlışlıkla sana getirmişim de.» dedi.

Hizmetçi gidip Ebuzer'i gördü ve Muaviye'nin kendisine söylediklerini tekrarladı. Ebuzer:

— Oğlum! Allah'a yemin ederim ki getirdiğin paradan bir dinarı bile sabaha kadar yanımda kalmadı. Bana o parayı toplayabilmek için, üç gün mühlet vermesini söyle.

Muaviye Ebuzer'in bin dinarı fakirler arasında paylaştıracağını, hatta sabaha kadar yanında kalmayacağını biliyordu. Ebuzer'in söylediği her şeyi yapacağından emin olmuştu. Yumuşak davrandı, fayda vermedi. Sert davrandı, olmadı. Para vermekle onu harcamak istedi, gücü yetmedi. Son çare onu Şam'dan uzaklaştır-

malıyım, diye düşündü. Bu fikrini gerçekleştirmek için, Osman'a; «Ebuzer'in çevresinde bazı gruplaşmalar var. Bunlar benim işlerimi zorlaştırıp başımı ağrıtıyorlar. Onları sana karşı ayaklandırmasından korkuyorum. Eğer Şam halkı sana lazımsa Ebuzer'i ortadan kaldır.» diye bir mektup yazdı.

Osman da cevabında: «İnkılâp dişlerini göstererek, alevlerinin kıvılcımlarını etrafa saçmaya başladı. Sen bu yaranın üstünü açma. Ebuzer'i çelimsiz bir merkebe bindir ve ona en ağır şekilde, kötü davranarak bana gönder. Halka engel ol, elinden geldikçe soğukkanlı davran. Eğer halka karşı bir alıp vereceğin olmazsa, onlardan da sana ilişmezler.» diye Muaviye'ye nasıl davranması gerektiğini yazdı.

Emir'ül Mü'minin'in Osman'ın mektubu, Muaviye'ye ulaştıktan sonra halk Ebuzer'in sürgüne gönderileceğini öğrendi. Yoksullar ve kimsesizler sevdikleri adamın bu haberini alınca çok müteessir oldular. Yaşlı gözlerle fedakâr arkadaşlarının çevresine toplandılar. Bunlar, Muaviye'nin rejiminin korkusuyla, kendilerini pervasızca savunan dürüst ve sağlam sığmağa iltica edenlerdi. Fakat şimdi bu sığınakları da gidince, kendilerinin Yeşil Köşk'te oturanlar tarafından tekrar esir alınacaklarını hissediyorlardı. Ona yapılan bu davranışa engel olmak istiyorlardı. Ebuzer, sevgi ve fedakârlık dolu bakışlarını onların yüzüne dikerek :

— «Arkadaşlar! Ben size yararlı olanı tavsiye ediyorum. Fitne ve ayrılığın yanında değilim, Allah'a şükür ediniz! (Kalabalık huşu içerisinde; «Allah'a şükürler olsun» dedi) Eşhedüenlailahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resulullah. (Kalabalık da kendisiyle birlikte şehadet getirdi.) Arkadaşlar! Ben kıyametin gerçek olduğuna şehadet ederim, Cennet gerçektir, Cehennem de gerçektir. Allah'tan gelen her şeyi onaylı-

yorum. Siz de bana şahit olun. (Oradakiler: Şahidiz.). Eğer bir kimse, sitemkâr ve günakâr dostları olmadan ve böyle bir inançla ölürse, Allah'ın rahmeti ve Peygamberin şefaatiyle müjdelensin! Arkadaşlar! Ne zaman hıyanet edilirse, nasıl namaz kılıyorsanız ve nasıl oruç tutuyorsanız öylece gazabnak olun. Siz Allah'ın gazabı ile bu reislerin ve dönemin iktidarını elinde tutanların sevinmesine fırsat vermeyin Eğer hıyanet ederlerse, onlardan uzaklasın. Eğer işkence görür ve sürgüne gönderüirseniz, o zaman Allah'ı sevindirirsiniz. Alah daha yüce, daha büyük ve sevindirilmeye daha layıktır. Kulu sevindirmek için, Allah'ı kızdırmak yakışmaz.

Ebuzer'i, sert bir ağaçtan yapılmış palam bulunan, bir devenin üzerine bindirdiler. Bizans'tan kalan beş vahşi köleyi onu götürülürken refakat etmesi için memur ettiler. Bunlar Muaviye'nin emri gereği onu çok hızla götürüyorlardı. Dinlenmesine de hiç müsaade etmediler. Sonunda bacaklarının derisi soyuldu ve ölüm yüreğini sıkıştırmaya başladı. Büyük bir sıkıntı içerisindeydi. Bu beyaz derililerin kaba davranışları karşısında büyük bir sıkıntı içerisine düşmüştü. Bu yolculuğun verdiği sıkıntı bir yana, İslâm topluluğu içindeki fesat dalgaları hepsinden daha kötüydü : Muhammed'in temelini sağlam attığı İslâm topluluğunun dayandığı; kardeşlik, birlik, beraberlik ve sınıfların eşitliği, halkın arasında çıkarılan fesat dalgalarıyla ortadan kaldırılıyordu. Bunlar elbirliği ederek Ebuzer'i ümitsizliğe sevkediyordu. Deve bir gemi gibi çölü hızla yararak yol alıyordu. Ebuzer suskun ve düşünceliydi. Çektiği şiddetli sıkıntının hüznü yüzüne vurmuştu. Basma gelen bunca sıkıntının, Allah'ın kitabının emrettiği her şeyin peşinden gitmesinden ve halkı iyiliğe davet etmesinden geldiğini hissediyordu. Daha sonra Peygamber ile Me-

dine'de birlikte yürüdükleri günü hatırlayıverdi: Peygamber kendisine; «Benden sonra, çok yakında, senin başına bir belâ gelecek» demişti, o zaman; «Allah yolunda mı?» diye sormuş ve Peygamber de; «Allah yolunda» diye cevap verince «Allah'ın rızasına razıyım» diye cevap vermişti kendisi de. Bu hatıralar, kalbini güven ve kararlılıkla doldurdu. Yüzüne gölge salan üzüntü ve sıkıntıların yoğun bulutlarını dağıtıverdi. Ruhunu bir rahatlık ve hafifliğin kapladığını hissediyordu. Birdenbire bu seçtiği yolda (mücadelesinde) basma gelen sıkıntı ve eziyetlere karşı dayanma gücünün arttığını hissetti.

Ebuzer'i bir dakika bile dinleme fırsatı vermeden, süratle götürüyorlardı. Oysa o, gördüğü bütün eziyet ve sıkıntıları ruhunda yok ediyordu. Yüreğini Allah'a dayamıştı. İleri gelenler, Osman'ın hükümeti ve Muaviye'nin Yeşil Sarayı ile giriştiği çatışmayı; büyük servetler elde eden sermaye sahiplerini; yaşamak için gerekli olan her şeyden yoksun bırakılanları ve İslâm'ın ürkütücü geleceğini; Muhammed'in ve ailesinin yoksulluğunu, Ali'nin hakkının yenilmesini; kendi basma gelenleri ve tatsız kaderini düşünüyordu. Ebuzer, sevgili arkadaşı Muhammed'in sevimli yüzünün, üzüntü bulutlarının arasından ve ufukların kenarlarından, memnuniyet dolu bir tebessümle kendisine baktığını görüyordu. Bu düşünceler, Ebuzer'in zihnini o kadar meşgul etti ki; ne kendisine yapılan zulüm ve bu vahşilerin kabalıkları, ne de Osman ve Muaviye'nin iktidarlarının baskıları hatırına bile gelmiyordu. Muhammed'in —sevgili rehberinin— hatırasının tekrar canlanması, içindeki sıkıntıları ve zayıf vücudundaki, yaraları tedavi etmiş, ona yeni bir can bağışlamıştı.

Gurubun eteğinde, Medine uzaktan göründü ve cana canlar bağışlayan akşam ezanı Ebuzer'i kendine

getirdi. Sel dağının eteğinde halka oluşturan bir grubun oturduğunu görünce, uzaktan bağırmaya başladı:

—. Medine halkına tarihi bir isyanın başlangıcını müjdeleyin!..

Atlı dağın eteğine yaklaştı.

Osman, Ali ve birkaç kişi daha.

Osman:

— Allah, seni görmek için hiçbir göze ışık vermesin, ey Cüneydib! (5)

— Ben Cüneydib'im, ama Allah'ın Resulü beni «Abdullah» diye isimlendirdi. Ben de Peygamberin seçtiği adı, kendi adıma tercih ettim.

— Neden Şam halkı senin dilinin yarasından bu kadar şikâyet ediyor?

Ebuzer:

— Sermaye biriktiriyorlardı, ben de onlara ateşle dağlanacaklarını müjdeledim.

Osman:

— Sen bizim «Allah fakirdir, biz ise zenginiz» dediğimizi zannediyorsun?

— • Eğer böyle düşünmüyorsanız, Allah'ın servetini, O'nun kullarına dağıtınız. Sana nasihat ettim beni hain saydın. Arkadaşına da nasihat ettim, o da benim hain olduğumu kabul etti!

Osman:

— • Yalan söylüyorsun. Sen ihtilâl çıkarmak istiyorsun ve onu seviyorsun. Sen, Şam'ı bize karşı ayaklandırdın.

—. İki arkadaşın (Ebubekir ve Ömer'in) rejimini devam ettir ki; kimsenin senden bir alacağı kalmasın.

— Sana ne bu işlerden? Annesiz!

C 5) Cündeb'in küçültülmüşü (: Cündebcik), Ebuzer'i tahkir etmek için.

— Allah'a yemin ederim ki «Emr'il ma'ruf ve nehy'ü münker»den başka bende bulacağın başka bir bahane yoktur. Bana karışamazsın.

Osman'ın kan beynine sıçramıştı yüzünde öfke dalgalan koşuşturuyordu. Bağırıverdi:

— Bu yalancı ihtiyarı ne yapacağımı bana söyleyin?!. Söyleyin bana, döveyim mi? Öldüreyim mi? Müslümanları birbirine düşürdü. İslâm memleketlerinden sürgün mü edeyim?

Ali:

— Ben; kendi adamlarından birinin Firavun'a söylediğinin aynısını sana söyleyeyim: «Eğer yalancı ise yalanı kendisine dönecektir. Eğer dürüst ise gelecekte olacağını söylediği şey başımıza gelecektir.» (6)

Osman, Ali'ye çok sert sözlerle cevap vererek kendisini de Ebuzer ile ortak olmakla suçladı. Bunun üzerine, Ali daha sert sözlerle Osman'a cevap verince tartışma daha da kötüleşti. Halk aralarına girerek ikisini de sakinleştirdi. Sonunda Osman; «Ben Ebuzer ile aynı yerde oturmayı ve konuşmayı yasaklıyorum» dedi. Ebuzer, Osman'm yanma gittikten sonra; onun emrettiğinin tam aksine, halk sanki o güne kadar onu hiç görmemiş gibi, etrafına toplandı ve sözlerini hayranlıkla dinlemeye başladı. Osman, ondan fetva sorulmasını yasaklamasına rağmen Ebuzer'in fetvaları peşpeşe çıkmaya devam ediyordu.

Yine bir gün mescitte otururken adamın biri gelerek ona:

— Osman'ın memurları vergilerimi ağırlaştırdılar. Acaba daha fazla vergi vermemek için mallarımın bir kısmını vergi memurlarından gizleyebilir miyim? diye bir fetva sordu. Ebuzer:

(6) Mü*min sûresi, 28. âyet.

— Hayır, malını tut ve hakkınız olanı alıp hakkınız olmayanı bırakın» de. Eğer sana haksızlık yaparlarsa, kıyamet günü hesabı görülecektir.

Bu sırada Kureyş'ten bir genç :

— Ey Ebuzer! Acaba Emir'ül Mü'minin seni fetva vermekten alıkoymadı mı?

Ebuzer:

— Vay sen dedektif misin?! Canım elinde olana yemin ederim ki; kılıcı buraya (boynunu işaret ederek) dayasalar, kanaat getirirsem; gücüm yeterse başım kesilmeden önce yine Muhammed'den işittiğimi söylerim.

Ebuzer mücadelesini yeniden ele aldı. Hücumlarını köle sahiplerine ve zenginlere karşı daha da şiddetlendirdi. Onları, sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılmasına, eşitliğe ve servetlerini halka dağıtmaya çağırıyordu. Osman, fakirleri zenginlere karşı ayaklandıran âyet ve hadisleri açıklamaktan uzak durması için Ebuzer'e haber gönderdi. Fakat, Ebuzer buna aldırış bile etmedi. Kölelerin azat edilmesi, eşitlik ve servetin insanlar arasında paylaşılması için, Osman'ın hükümetine tekrar saldırmaya başladı, hamlelerini sıklaştırdı. Osman, bir gün Ebuzer'in etrafını saran kalaabhk bir halk kitlesini tahrik ettiğini gördü. Yanına gelmesi için peşine bir adam gönderdi. Ebuzer, Osman'ın yanma geldiğinde, orada Ka'ab'ül Ahbar ile birkaç kişi daha olduğunu gördü. Osman:

— «Ey Ebuzer! Ne zaman bu işlerden elini çekeceksin?» diye sordu.

— Ne zaman yoksulların hakları zenginlerden alınırsa.

Osman (orada bulunanlara dönerek) :

— Sizce bir insan zekâtını verdikten sonra başkasının onda bir hakkı kalır mı?

Ka'ab'ül Ahbar:

— Hayır, Emir'ül Mü'minin. Malının zekâtını verdikten sonra bir tuğlası altından, bir tuğlası da gümüşten bir ev yaptırsa bile onun boynunda kimsenin hiçbir hakkı yoktur.

Ebuzer elindeki bastonu, Ka'ab'ın göğsüne şiddetle vurarak bağırdı:

— Yalan söylüyorsun, ey Yahudizâde!

Daha sonra da şu âyeti okumaya başladı:

«Yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz (hakiki imanı yansıtan) iyilik ve erdemlilik değildir. Ama (gerçek) iyilik ve erdemlilik: Alah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaba ve peygamberlere inananların, malı, ona olan sevgisiyle yakınlarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere, köleleri ve esirleri kurtarmaya harcayanların, namaz kılan ve zekât verenlerin; andlaşıp, andlaştıklan zaman verdikleri sözü yerine getirenlerin; zorda, darda ve savaşın kızıştığında sabredenlerin (bu durumları ve imkânları) dir. İşte bunlardır doğru olanlar ve bunlardır korunup sakınanlar.» (7)

— Görmüyor musun, zekât vermek, akrabalara mal vermek ve yoksullar ile köleler arasında bir fark vardır. Bunlar arasında zekâtın en önce olduğunu görmüyor musun? Servet biriktirmeyi yasakladığını ve hayır yolunda nafaka vermeyi emrettiğini görmüyor musun?

Osman:

— Ebuzer yeter! Halkı aşın zorlamayla takva sahibi yapamazsın. Benim görevim Allah'ın hükümlerine göre karar vermektir ve halkı orta yola sevketmek-ür.

(7) Bakara sûresi, 177. âyet.

Ebuzer:

— Biz, zenginlerle, mallarını dağıtıp komşularına ve kardeşlerine iyilik edene ve akraba ziyaretlerini yerine getirene kadar anlaşamayız.

Ka'ab:

— Malının zekâtım veren bir kimsenin boynunda başkasının borcu yoktur.

Ebuzer, bastonunu bir daha kaldırarak Ka'ab'ın göğsüne vurdu ve öfkeyle :

— Eğer halkın servetini ele geçiren biri; onların hakkım haksızlıkla elde ettikten sonra, bu servetin zekâtını verirse, sen onu üzerine düşeni yapmış mı sayacaksın? diye bağırarak dışarıya çıktı.

Osman, Ebuzer'in gönlünü almak için bir kölesine iki yüz dinar vererek:

— «Ebuzer*e söyle bu iki yüz dinarı alıp etrafındakilere dağıtsın.» dedi.

Köle yanma vardığında, Ebuzer:

— Acaba Osman bütün müslümanlara bu kadar verdi mi?» diye sordu. Köle:

— Hayır.

— Öyleyse ben de müslümanlardan biriyim onlara gelen her şey bana da ulaşacaktır.

Köle:

— Osman: «Bu paralar kendi malımdır ve hiç bir haram karışmadığına yemin ederim. Ben helâl paradan başka bir şey göndermiyorum.» dedi.

— İhtiyacım yok, ben bugün en zengin insanlardan biriyim.

Köle, Ebuzer'in bu cevabı karşısında şaşırmıştı:

— Allah hayrım versin Ebuzer! Evinde az veya çok herhangi bir eşya bile göremiyoruz!

Ebuzer:

— Bu sepetin altında, arpa unundan yapılan birkaç günlük ekmek parçalan var. Öyleyse ben bu paraları ne yapayım? Sen onu efendine geri götür!

Osman bu işi bir kaç kere tekrarladıysa da hiç birinden sonuç elde edemedi. Başka bir gün başka bir köleyle yüz dinar göndererek şöyle söyledi:

— «Eğer Ebuzer bu parayı alırsa sen serbestsin!»

Köle parayı alıp doğruca Ebuzer'in yanma geldi. Fakat, Ebuzer bu teklifi de kabul etmedi. Bunun üzerine köle:

— Ey Ebuzer! Allah seni bağışlasın, benim hürriyetim senin bu parayı almana bağlıdır, diye yalvardı. Ebuzer:

— Benim köleliğim de bunu almaktadır.

* * *

Bir gün Abdurrahman İbn Avf'm mirasını Osman'ın yanına getirdiler. Bu mallar halk ile Osman'ın arasmda birbirlerini görmelerine engel olacak kadar çoktu. Osman halka hitaben :

— Allah'tan Abdurrahman İbn Avf'a hayırlar vermesini dilerim çünkü, o sadaka verir misafirperverlik yapardı. Bu gördüklerinizi de geriye bıraktı.

Ka'ab:

— «Doğru söylüyorsunuz yaEmir'ül Mü'minin. Helâl kazandı ve helâl harcadı ve geriye de helâl miras bıraktı. Allah, onun hayrını dünyada ve ahirette vermiştir.» diyerek Osman'ın söylediklerini tasdik etti.

Ebuzer, bu olayı duyunca öfkeyle evinden dışarıya çıkarak sokaklarda Ka'ab'ın peşine düştü. Kızgın bir aslan gibiydi, yolda gözüne bir deve kemiği ilişince onu eline alarak Ka'ab'ı aramaya devam etti. Ebuzer tepe-

den tırnağa öfke ateşiyle yanıyordu. Ka'b, Ebuzer'in peşine takıldığını duyunca, can havliyle kendini Osman'ın yanına attı. Ebuzer de onun peşinden içeri girdi. Ka'ab, Ebuzer ile göz göze gelince yerinden kalkarak Osman'ın arkasına sığındı. Ebuzer elindeki deve kemiğini hışımla kaldırıp, öyle bir indiriş indirdi ki; Ka'ab'in başı yarılıp kan fışkırmaya başladı. Ebuzer bir yandan da bağırıyordu:

— Ey yahudizâde! Sen, öldüğünde bu kadar servet bırakan birine, Allah'ın dünyada ve ahirette hayırlar verdiğini mi söylüyorsun?!.. Sen Allah'a teklif (emir) mi ediyorsun?!.. Bir gün Peygamber ile birlikte Uhud dağına giderken, bana:

— Ey Ebuzer, diye seslenmişti.

— Evet ey Allah'ın Resulü, diye cevap verdim.

— Sermaye sahipleri öbür dünyada öksüzdür, dedikten sonra tekrar:

— Ebuzer:

— Evet, ey Allah'm Resulü! dedim. Anam babam sana feda olsun.

— Uhud dağı kadar servetim olsaydı, bunu dağıttıktan sonra, ölürken ondan iki kırat kalmasını bile istemezdim.

— Ey Allah'ın Resulü! İki kantar mı?

— Hayır iki kırat! diye cevap verdikten sonra:

— «Ey Ebuzer, sen fazlayı istiyorsun, bense azı...» demişti.

— Ey çıfıt oğlu, Allah'ın Resulü böyle söylemişken, sen kalkıp, Abdurrahman İbn Avf'm geride bıraktığı mirasının helâl olduğunu mu söylüyorsun? Söyle bakalım nerden getirdi. Allah ona gökten mi gönderdi. Yoksa milletin emeğinden mi? Allah'a and içerim ki, bu malların sahibi olan kimse, kıyamet gününde; bu mallar keşke akrep olup canımı soksaydı gönlümün

onlara olan bağını koparsaydı diye arzu edecektir. Peygamber; «Altın, gümüş ve her mal cimrilik ve tamahkârlık gösteren sahibinin canına düşecek bir ateştir, ta ki onu Allah yolunda harcaymcaya kadar.» demişti. Sen şimdi Abdurrahman İbn Avf'm bu servetin sorumluluğunu taşımadığını mı söylüyorsun?!.. Ka'ab! Vallahi yalan söylüyorsun ve senin inancında olan her kim olursa olsun yalan söylüyordur.

Osman, Ka'ab'tan, Ebuzer'in bu davranışını bağışlamasını istedikten sonra, Ebuzer'e dönerek öfkeyle:

— Bana yaptığın eziyet sınırı aştı ve ne kadar arttı. Artık yüzünü görmek istemiyorum. Vallahi seninle ben bir yerde olamayız. Dışarıya çık.»

Ebuzer:

— Yavaş (sakin ol) Osman! Acaba sen, Peygamber'i, Ebubekir'i ve Ömer'i görmedin mi? Sen onlar gibi davrandığını söyleyebilir misin? Sen kırgın biri gibi bana kaba davranıyorsun. Beni azarlıyorsun.

Osman ısrar ve öfkeyle:

— Dışarı çık! Bizim ülkemizden ve komşuluğumuzdan uzaklaş. Dışarı çık!

— Ooh! Senin komşuluğundan da ben ne kadar şikâyetçiyim; güzel, peki nereye gitmemi istiyorsun?

— İstediğin yere git!

— Mekke'ye gideyim.

— Hayır vallahi olmaz.

— Sen benim Allah'ın evine gitmemi ölünceye kadar, ziyaret edip orada ibadet etmemi yasaklıyor musun?

— Evet vallahi.

— Öyleyse savaş yeri (merkezi) olan Şam'a gideyim.

— Hayır vallahi, olmaz, sen Şam'ı viran etmiştin. Zaten ben seni bu sebeple oradan getirtmiştim. Şimdi

tekrar ikinci defa viran edesin diye, Şam'a mı göndereyim?

— Irak'a gideyim.

— Hayır olmaz. Sen Irak'a da gidemezsin. Çünkü Irak halkı herkesten daha fazla, halifeye ve memurlarına karşı, küstahtır.

— Mısır'a?

— Hayır vallahi, bu şehirlerden başka birini seç Ebuzer.

Ebuzer'in kafasının tası atmıştı.

— Hayır vallahi, bu saydığım şehirlerden başka bir yere gitmem. Eğer bana kalsa ben Medine'den başka bir yere gitmezdim. Öyleyse şimdi beni gönlünün istediği yere sürgüne gönderebilirsin.

— Seni çöle sürgün ediyorum.

— Yani şehirlilikten sonra, çöl arabı mı olacağım?!..

— Evet.

— Çok güzel, öyleyse Necid çölüne gidiyorum.

— Hayır kesinlikle olmaz, doğuda gidebileceğin kadar uzak bir noktaya kadar gitmelisin. Haydi git artık! Hemen bugün gitmelisin, seni Rebeze'ye gönderiyorum. (Saraydaki görevlilere hitab ederek) :

— Ebuzer'i buradan hemen çıkarın. Onu örtüsüz tahta bir semeri olan deveye bindirip, sertlikle muamele ederek Rebeze'ye kadar götürün. Oraya varıncaya kadar kimse ona eşlik edip yarenlik yapmamalıdır. Allah isteyinceye kadar kimse onunla dostluk arkadaşlık yapmamalıdır.

Mervan ve diğer saray dalkavukları sopayla Ebuzer'i, Osman'ın sarayının dışına sürüklediler.

REBEZE'DE

Yalnız yaşar, yalnız ölür ve
yalnız haşrolunur.

«Muhammedi (ASM.)

Osman, Mervan'a; Ebuzer'i, yolculuğu boyunca kimse ile görüştürmeden, Rebeze'ye götürmesini emretti.

Ebuzer ile Mervan develerine binip yola koyuldular. Halk da Osman'ın emri üzerine ondan uzak durdu. Ebuzer, derin bakışlarla etrafına göz gezdiriyor, bir yandan onlarla vedalaşıyor diğer yandan Peygamber'in zamanından beri süregelen rejim değişikliklerini, bu şehrin her köşesinde gözleriyle görüyordu. Hatıralar beyninde karşı saldırıya geçmişti. Başını önüne eğip» elemli düşüncelere daldı: Kulağında, sevgili dostu Muhammed ile aralarında geçen bir konuşmanın çınlamalarını duydu: «Yakında, benden sonra, sana bir belâ gelecektir.»

— Allah yolunda mı?

— Allah yolunda.

— Allah'ın rızasına razıyım..

Ebuzer, başını kaldırdığında çöl yolunda olduklarını anladı. Kanlı ufuk, yine bu yaşlı adamı yanında

muhafızı ile birlikte çölde sürgüne götürülürken görüyordu. Güneş, kızıl renkli ışıklarını dağların eteğinden ve çöllerden toparlayınca, ufuk kanlı kirpiklerini kapayıverdi.

Ali, Ebuzer'in sürgüne gönderildiğini öğrenince hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Hasret yüklü bir tonda; «Peygamber'in vefalı dostu idi, ne yapıyorlar?!..» diye söylendi. Hemen yanma çocukları; Hasan, Hüseyin ve kardeşi Akil ile birlikte, Abdullah İbn Cafer ve Ammar İbn Yasir'i alarak Ebuzer'in peşinden hareket ettiler. Şehirden ayrıldıktan sonra hızla ona ulaştılar. Ali, Ebuzer'le konuşmak için yanma yaklaştı. Mervan araya girerek:

— Ey Ali, Emir'ül Mü'minin, Ebuzer ile birlikte gitmeyi yasakladığını bilmiyorsan, bil!

Ali aldırış etmeden Ebuzer'e doğru ilerleyince, Mervan tekrar yolunu kesti. Ali, elindeki kırbaçla devesinin basma vurarak:

— Kenara çekil!.. Allah seni ateşe atsm!

Mervan, Ali'yi kararlı ve öfkeli görünce devesini çevirdi. Ebuzer'i yanlarında bırakarak, onları şikâyet etmek üzere şehre geri döndü. Ali, beraberindekiler ve Ebuzer birlikte yola koyuldular. Rebeze'ye vardıklarında atlarından inerek bir yere oturup sohbet etmeye başladılar. Ayrılık vakti gelince Ali, yerinden kalktı. Ebuzer, kendisini çok kederli ve mahzun hissediyordu. Hasret dolu bakışlarla Ali'nin yüzüne baka baka onu kucakladı. Ali, Sevgili Muhammed'in ve yoksulların dostu Ebuzer'in nisan yağmurları gibi dökülen göz yaşlarının sıcaklığım yanağında hissedince ondan ayrıldı.

Ebuzer'in gözlerinden boşalan göz yaşı yağmurları dinmek bilmiyordu. Özlemle ve istek yüklü susak bakışlarını; Ali, Hasan ve Hüseyin'in üzerinde dolaştıra-

rak doyasıya seyretti. Hüzün, dolu, perişan ve titrek bir sesle:

— Ey rahmet hanedanı, Allah sizi bağışlasın. Ey Ali, ne zaman sana ve iki oğluna baksam Peygamber'i hatırlıyorum. Benim Medine'de sizden başka mutlu olabileceğim kimsem yoktu. Medine'de ve Şam'da, Osman ile Muaviye'nin sırtına bir yüktüm. Osman, kendisinin ve dayısı oğlunun yanında kalmamı istemedi. Onları başlarına yıkmayayım diye beni Allah'tan başka bir dostumun olmadığı bir yere gönderdi.

Ali, yıllardır dost olduğu bu vefakâr ve yaşlı adamı ıssız çölde yalnız bırakacağı için çok üzülüyordu.

— Ey Ebuzer! Allah için öfkelendin. Eğer öfken herkes için idiyse ümidini yitirme. Bunlar dünyaları için senden korktular. Sen ise dinin için onlardan korktun. Her ne için senden korkuyorlardıysa, onlara bırak; sen de onlardan ne için korkuyorduysan kendine sakla. Yakında yarın kimin kazanacağını anlayacaksın ve Jcimin daha çok kıskanılacağını anlayacaksın. Eğer yerin ve göklerin kapıları bir kula kapanırsa, kul Allah'tan korkuyorsa, Allah mutlaka ona bir yol gösterecektir. Ebuzer! Haktan başkasını tanıma ve günahtan başka bir şeyden korkma. Eğer sen bunların dünyasını kabul etseydin, seni seveceklerdi. Eğer bir şey etseydin sana bir şey yapamazlardı.

Ali daha sonra Hasan ve Hüseyin'e bakarak:

— Oğullarım, haydi amcanıza allahaısmarladık deyin. Akil! Sen de kardeşine veda et.

Sessizlik ve karanlık düşünceler ortalığı kaplamıştı. Ebuzer ile vedalaştıktan sonra geri döndüler.

Ebuzer, hasret yüklü derin bakışlarla, çölde gözden kaybolana kadar, onları izledi.

Mervan, Ali'nin davranışını Osman'a şikâyet etti. Osman öfke ile:

— Ey müslüman kardeşlerim, içinizden biri bana Ali'ye nasıl davranacağımı söylesin. Benim emrimi hiçe sayarak, adamımı dövmüş. Allah'a yemin ederim ki hakettiği cezayı vereceğim.

Ali, Medine'ye geri döndüğünde halk Emir'ül Mü'minin'in kendisine, Ebuzer ile görüştüğü için kızdığını söyledi!

Ali (alaycı bir gülümseyişle) :

— Atın öfkesi tekmesine!., diye cevap verdi.

Gece olup Ali mescide gelince, Osman :

— Neden Mervan'a böyle davrandm? Hangi sebep bana karşı gelmene vesile oldu? Niçin benim emrimi ve memurumu dinlemedin?

— Ama ilk önce Mervan beni dinlemedi, sonra da ben onun yolumu kesmesini engelledim. Fakat ben senin enirini dinlemezlik etmedim.

— Peki, benim, Ebuzer'in yanına kimsenin yaklaşmaması için verdiğim emin duymadın mı?

— Acaba, gerçeğe aykırı ve Allah'ın emirlerine ters emirler verirsen uymak zorunda mıyız? Allah'a and içerim ki biz böyle bir emre uymayız.

— Mervan'm karşılığını ver!

— Ne karşılığı?

— Sen onun devesinin kulaklarının ortasına kırbaçla vurmuşsun!

— tşte bu benim devem, isterse gelsin, benimkine vursun. Ama Allah'a yemin ederim ki, bana küfür etse, ona öyle küfür ederim ki yalan olmasın. Ben gerçekten başka hiçbir şey demem.

— Neden sen ona küfür edince, o sana edemesin?!.. Allah'a yemin ederim ki, benim nazarımda sen Mervan'dan iyi değilsin (*).

(•) Mervan, Peygamber, Ebu Bekir ve Ömer'in sürgün ettikleri habis bir adaradır. (Yaymcı).

Ali öfkeyle:

— Sen bu sözleri bana mı söylüyorsun?! Mervan ile beni eşit görmüyor musun? Vallahi ben ondan üstünüm, babam babasından ve anam da anasından daha üstündür.

Osman'ın yüzü sinirinden kıpkırmızı olmuştu, kalkıp evine gitti. Ali de kendi evine döndü. Ensar ve Muhacirlerden bir kısmı onun etrafına toplanıp öfkesini yatıştırmaya çalıştılar. Ertesi gün sabah halk Osman'ın yanına gitti. Osman, Ali'yi şikâyet ederek:

— O, her zaman benim yaptıklarımı yanlış buluyor ve yanlış anlayanları destekliyor.»

Halk barışmaları için çalışıyordu, sonunda da başardılar. Sonunda Ali Osman'a doğru yavaşça:

— Ben Ebuzer'in yanına Allah'ın hoşnutluğu için gitmiştim, bundan başka bir kastım yoktu.» dedi.

* * *

Ebuzer'in sürgün edilişi yürekleri yakmıştı. Ebul Derda, Ebuzer'in sürgün haberini duyduğunda: «Vallahi, eğer Ebuzer benim elimi veya vücudumun bir organını kesseydi, yine sesimi çıkarmazdım. Çünkü, ben Peygamber'den duydum ki; gökyüzünde ve yeryüzünde Ebuzer'den daha doğru konuşan görülmemiş ve gölge salmamıştır.

Peygamber'in büyük sahabilerinden Abdullah İbn Mesut, Ebuzer'in sürgün haberini duyunca bir yerde konuşurken:

— Ey insanlar! Şu âyeti duymuş muydunuz?

«Sonra siz şu kimselersiniz ki, birbirinizi öldürüyorsunuz ve aranızdan bir kısmını yurtlarından çıka-

nyor ve aleyhlerinde günah ve haksızlıkla birbirinize yardım edip birleşiyorsunuz.» (1)

Küfe valisi Velid, Osman'a bu olayı haber verdi. Osman da onun başkente gönderilmesi için emir verdi. Abdullah îbn Mesud Medine'ye getirildiğinde mescide gitti, Osman bunu görünce zenci kölesine onu dışarı atmasını söyledi. Köle İbn Mesud'u mescidin dışına çıkarıp yere vurdu ve daha sonra da kendi evinde hapsettikten sonra öylece eceline kadar ona bir şey vermedi.

* * *

Muaviye, Osman'ın, Ebuzer'i Rebeze'ye sürgüne gönderdiğini haber aldığında, hanımını da yanına göndermeye karar verdi. Ebuzer'in hanımı Ümmüzer elinde para kesesiyle dışarı çıkınca Muaviye, etrafındakilere para kesesini göstererek Ebuzer'i kastetti ve :

— Şuna bakınız, dünyada bu kadar züht ve takva gözetiyor, hem de elinde neyi var?.

Ümmüzer:

— Vallahi bunlar ne dirhem ne de dinardır. Bunlar bir kaç kara paradır! Bunlar günlük harcamalarımız için verilen maaşımız; alış - veriş yapmak için bozduruyordum.

Ümmüzer, Rebeze'ye ulaştığında kocasını çölde mescit yaparken gördü.

Bir gün Naim Riyahi Rebeze'ye gelip Ümmüzer'e sordu:

— Ebuzer nerede?

— • İşte orada, çiftliğinde.

Naim gelmesini bekledi. Sonunda Ebuzer'in iki deveyi arkasına katarak geldiğini gördü. Develerin boynunda birer tulum vardı. Ebuzer tulumları yere indirince, Naim yanına yaklaştı ve :

(1) Bakara sûresi, 85. âyet,

— Ey Ebuzer, halkan arasında benim kadar seni görünce hem üzülen hem de sevinen kimse yoktur!

— Allah babana rahmet etsin, bunların ikisi nasıl bir yerde olur?!

—. Ben cahiliye devrinde kendi kızımı diri diri gömdüm. Seni görünce bana bir yol veya çare göstereceğini ümid ederek seviniyorum. Sonra da bana pişmanlığımın ve tövbemin geçersiz olduğunu söylemenden korkarak üzülüyorum.

— Acaba, cahiliyet zamanında mıydı?

— Evet.

— Allah geçmişte olanı bağışlamıştır.

* * *

Hac mevsimi gelmişti. Halkın Rebeze'den geçişi arttı. Rebeze'den geçen hacılar mola vererek Ebuzer'in mescidinde namaz kılıyor, daha sonra da onunla oturup sohbet ediyorlardı. Bir gün yine bir grup hacı Rebeze'ye geldi, Ebuzer'in namaz kıldığını görünce, bitirmesini beklediler. Ebuzer, yüzünü onlara çevirip :

— İyiliksever ve şefkatli kardeşinizin yanına koşun dedi. Daha sonra da ağlamaya başladı, bir yandan da ağlarken diğer yandan da :

— Özlediğim şeyleri görmeden ölüp gitmekten korkuyorum...

— Ulaşamadığın şey nedir, ey Ebuzer?

— Büyük umutlar.

Gelenler etrafına oturdu. Bazıları onu mutlu etmek için Osman'ı kötülemeye başlayınca Ebuzer, onlardan bu işi yapmamalarını istedi ve hizmetçisi ile birlikte yanlarından ayrıldı.

Mağrur bir adam olan İbn Süveyd, Ebuzer'in hizmetçisi ile benzer elbise giydiğini görünce şaşırdı ve böyle giyinmesinin sebebini sordu. Ebuzer:

— Allah'ın Resulü bana şöyle demişti: «Uşaklarınız, sizin kardeşlerinizdir. Onlar Allah tarafmdan sizin elinizin altına verilmiştir. Kardeşi elinin altında olan birinin, ona kendi yemeğinden yedirmesi, kendi elbisesinden de giydirmesi gerekir. Ayrıca kendinin yapamayacağı işi yaptırmamalı ve zor işlerde ona yardım etmelidir.»

Ebuzer, oradan ayrılarak çadırının olduğu yere gitti ve önüne çadırının önünde bir çuval parçasının üzerine oturdu. Adamın biri, Ebuzer'in karısını perişan elbiselerle yüzü gözü toz toprak içinde ve sıkıntılı bir şekilde görünce Ebuzer'in yanma gelip oturduktan sonra : yüzünü ona çevirerek yürek yakıcı bir sesle:

— «Sen erkeksin, fakat hiç oğlun yok» dedi.

— Allah'a şükürler olsun ki, onları bu geçici dünyadan aldı ve Beka sarayında nzıklandırdı.

— Ey Ebuzer! Bundan başka bir kadın alsaydın daha iyi olurdu.

— İnsan kadını kendini daha iyi ve kibar yapması, için alır, yoksa mağrur olmak için değil!

— Daha rahat ve daha iyi bir hayat seçseydin daha iyi olmaz mıydı?

— Allah seni bağışlasın!.. Sana ondan ne! Her ne başına gelirse kabul et.

Hacılar ayrıldıktan sonra Ebuzer ile karısı Rebeze'de yalnız kaldılar. Zamanın çarkı dönüyor ve bu olayları kendisiyle birlikte gelecekte yaşayacak olanlara götürüyordu. Ebuzer, gece ve gündüzlerini Allah'a ibadet etmekle geçiriyordu. Bu ıssız ve geniş çölde kendini Allah'a daha yakın hissediyordu. Osman'dan, Allah'ın evi-

ni ziyaret etmek için, izin alınca Mekke'ye doğru yola koyuldu. Ka'be'nin önüne gelince etrafındakilere bağırdı :

— Ey ahali! Ben Cündeb-i Gıfariyim, iyiliksever ve şefkatli kardeşinize doğru geliniz.

Kalabalık etrafına toplanarak bir çember oluşturduktan sonra bağırdı:

— Acaba içinizden biri seyahata çıkacak olsa kendisine yararlı şeyleri yanına almaz mı?

• — Evet, alır.

— Çıkacağınız kıyamet yolculuğu, sizin düşündüğünüzden daha zor ve daha uzundur. Yolda işinize yarayanı yanınıza alınız.

— İşimize ne yarar?

— Önemli işlerinizi yapmak için Allah'ın evini ziyarete geliniz. Mahşer günü güneşin şiddetli sıcağından korunmak için, sıcak ve yakıcı günlerde oruç tutunuz. Kabrin azabından ve dehşetinden kurtulmak için, gece karanlığında iki rekat namaz kılınız. Büyük günde (kıyamet) söylediğiniz her sözden hesaba çekileceksiniz. Kıyamet gününün çetin zorluklarından kurtulmak için malınızdan (zekât) veriniz, sadaka veriniz; belki rahat edersiniz. Dünyayı ikiye bölün, bir bölümünde helâl olan şeyleri arayın, diğer bölümünde de ahireti kazanmak için çalışın. Üçüncü sizlere zarar verir ve fayda sağlamaz onu bırakın.

Servetinizi ikiye bölün, bir bölümünü aileniz için harcayın ikinci bölümünü de öbür dünya için harcayınız, üçüncü size zarar verir fayda sağlamaz.

Ebuzer haccını tamamlayınca Mina'ya. gitti. Osman'ın yolculuk esnasında, namazını dört rekat kıldığını haber verdiler. Ebuzer'in yüzü öfkeyle gerildi ve sert çıkarak:

— Ben Allah'ın Resulü ile yolculukta namaz kıldım. O, hep iki rekat kılardı. Ben Ebubekir ve Ömer ile de kıldım. Osman, nasıl olur da onu tam kılar?!..

Sonra kendisi de namaza durarak dört rekat kıldı. Orada bulunanlar çok şaşırmışlardı. Namazını bitirdikten sonra sordular:

— Emir'ül Mü'minin için kusur olarak gördüğün şeyi neden sen de yaptın!?

— Bozgunculuk daha kötüdür!

Ebuzer, Rebeze'ye döndükten sonra onun için daha sıkıntılı bir hayat başladı. Geçim sıkıntısı had safhaya ulaşmış, karısı, oğlu ve kızı halsiz düşmüştü. Ebuzer'in bu sıkıntı, perişanlık ve işkenceler karşısında teselli bulduğu bir ümidi vardı: Basma gelen şunca sıkıntı ve musibetler yoksul halkın özgürlüğü ve Allah'ın rızasj içindi... Bunu bilmek ona dayanma gücü veriyordu. Geçimini sütlerine bağladığı birkaç koyunu vardı. Fakat onlar da birer birer ölüyorlardı. Yoksulluk ve açlık dayanılmaz ölçülere vardığında kızı öldü. Ancak, yoksulluk ve açlık kurdu bir can ile doymamıştı. Babasının göz yaşları daha kurumadan oğluna da saldırdı. Ebuzer, oğlunun da bu ıssız çölde ölmesinden kendisinin sorumlu olmasından korkuyordu. Kalkıp, Allah'ın Resûlü'nün halifesi Osman'ın dökülüp saçılan sarayına; Medine'ye gitti.

Uzun boyu, eğilmiş sırtı, yırtık pırtık elbisesi kaderin garip cilvelerinin ve acı olaylarının aklaştırdığı parlak saçları; gönlündeki inanç ve dürüstlüğün yansıdığı şimşek çakan gözleriyle Osman'ın karşısında durdu. Osman'm etrafındaki altuısever ve ikiyüzlü dalkavuklar korku ve endişeyle ona bakıyorlardı. Ebuzer kapının eşiğinde durmuştu, Osman'ın yüzüne derin ve manidar bakışlar fırlattıktan sonra güvenli ve sert bir sesle:

— Osman! Sen beni gönderdiğin memlekette ne yiyecek var, ne de yeşillik. Hâlâ süt alamadığım koyunlardan başka bir şeyim yok. Karımdan başka baha hizmet edecek, benim çilelerime ortak olacak kimse de yok. Osman! Hayatımı devam ettirebilmem için, bana bir hizmetçi ve birkaç koyun ver.

Osman, Ebuzer'in bu sözlerini duymazlıktan gelerek yüzünü öte yana çevirdi. Ebuzer ona doğru yaklaşarak sözlerini tekrarladı.

Osman'ın maiyetinde bulunan Habib İbn Mesleme, Ebuzer'in bu haline acıdı ve :

— «Benim yanımda, senin bin dirhem, beş yüz koyun ve bir de uşağın var.» dedi.

— Paranı, koyununu ve uşağım benden daha çok ihtiyacı olana ver. Ben, Kur'an'da benim için belirtilen hakkımı istiyorum!

Bu sırada içeriye Ali girdi.

Osman, Ali'ye hitabederek:

— Bu ahmağı başımızdan almayacak mısın?

— Hangi ahmak? dedi Ali.

— Ebuzer!

— O ahmak değildir. Allah'a yemin ederim ki, Peygamberin : «Ebuzer'in utanması ve dindarlığı ve dürüstlüğü, Meryem'in oğlu İsa gibidir.» dediğini duydum.

Oysa Ebuzer, Osman'm sözlerini duyunca hemen oradan ayrılmıştı. Arkasından ne kadar seslendilerse de cevap vermedi. Kendi çölüne; Rebeze'ye geri döndü. Çadırının yanma vardığında, karısını oğlunun başında, çaresizlikle ağlarken gördü. Ebuzer, o anda aziz oğlunu ölümün ağzına aldığım anladı.

Bir an gözlerini yumdu, bu ciğerini yakan yavrusunu Allah'ın kendisine emanet ettiğini düşündü, birden cesaret bularak gözlerini açtı. Bu ciğerini parça-

layan derdinin dermanının, Allah'ın hoşnutluğu olduğunu düşünerek teselli buldu. Göz yaşlarını silip, ateşli alevler yüreğini yaka yaka, oğlunun cesedini aldı, kefenledikten sonra, toprağın göğsüne koyup üzerini örttü.

Ebuzer, ne kadar fazla acı çekiyorsa, kendisini Allah'a o kadar yakın hissediyordu. Öyle bir an geldi ki, Allah'ı kendisinde, kendisini de Allah'ta buldu...

Oğlunun mezarının başında bir süre durdu, elini baba şefkatiyle toprağına sürerek, güçlükle bir kaç cümle mırıldandı:

— «Yavrum! Allah seni bağışlasın. Hayırseverdin, ihtiyar ana ve babana hürmetle davrandın. Sevgili oğlum, senin ölümünden dolayı kendi içimde bir alçaklık ve kötülük hissetmiyorum. Senin için tahammül ettiğim fedakârlıklar, senin ölümün için üzülmeme engel oldu, Allah'tan başka bir şey de istemem. Yavrum!.. Eğer ölümün birinci gününden korkmasaydım, senin yerine ölmek isterdim. Oğlum! Keşke senin bu ilk mahkemede neler dediğini ve sana neler sorulduğunu bilseydim. Allah'ım! Senin onun üzerinde bir hakkın ve benim de onun üzerinde bir hakkımı vacib etmişsin. Allah'ım, ben onun boynundaki haklarımdan vazgeçtim, sen de onu bağışla. Sen, benden daha çok bağışlamaya layıksın.»

Daha sonra mezarın başından ayrıldı, gitti. Fakat açlık henüz yakalarını bırakmamıştı. Bu Peygamber'in iki vefakâr dostu; bu iki kahraman karı koca birkaç gün açlıkla başbaşa kaldılar. Ölümü beklerken samimi bir şekilde hayatlarını devam ettiriyorlardı.

Çöl suskun ve yalnızdı, Rebeze'nin yeri ve göğü sanki bu iki samimi kahramana, kader mahkûmuna günlerce baktı durdu. Ah! Altın ve kuvvetin katil elleri

ne ciğer yakan sahneler yaratıyordu. Ölüm yaklaşınca Ebuzer, hanımına:

— «Haydi kalk, şu tepelerin üzerine gidelim, belki yiyebileceğimiz ot ve benzeri birşeyler buluruz.» dedi.

Hemen dışarı çıktılar. Rüzgâr, sanki bu manzaradan öfkelenmiş, şiddetle uluyor; ard arda ıslıklar çalarak, sanki tabiatı bu korkunç olaydan haberdar etmeye çalışıyordu. Karı koca bir süre arandıktan sonra, bir şey bulamadılar. Ebuzer'in takati kalmamıştı, ölümün soğuk terleri alnında boncuklanmaya başladı. Döndüklerinde fırtına şiddetini daha da arttırmıştı. Ulumaları korkunçlaşmış; bir hurma ağacına bağladıkları haymelerini bir yandan öte yana sarsıp duruyordu. Ebuzer'in başı önüne düşmüş, iki kanadı kırık bir kartal gibiydi. Karısı, ölümün gölgesini Ebuzer'in gözlerinde ve yüzünde okumaya başlamıştı. Ebuzer, memnuniyet, hoşnutluk ve fedakârlık akan gözlerle karısına bakarak:

— «Ayrılık yakındır.» dedi.

— Bugün sana neler oluyor?

— • Allah'a and içerim ki, ben bugün dünyayı terkedip ebedi sarayıma gideceğim.

Bu sözlerinden sonra, bayılınca karısı daha fazla dayanamayarak, yağmurlar gibi, göz yaşları dökmeye başladı. Ebuzer, gözlerini açtığında karısının şiddetle ağladığını görünce:

— Neden ağlıyorsun?

— Neden ağlamayacak mışım? Senin bu ıssız çölde ölüşünü görüyorum, fakat elimden bir şey gelmiyor. Sana kefen yapacak bir kumaş ne bende var ne de sende.

Ebuzer'in eşinin bu sözleri üzerine, yüreği parçalanmıştı. Karışma acıdı, onu teselli etmek istedi:

— Ağlama artık! Sana müjdeler olsun ben Peygamber'in «Eğer müslüman bir kan kocanın üç çocuğu öldüğünde, onların ölümüne dayanıp Allah yolunda sabrederlerse, hiç bir zaman ateş yüzü görmeyeceklerdir» dediğini duydum. Acaba biz de böyle yapmadık mı? Onları Allah'ın yolunda sayıp sabretmedik mi?..

Karısı biraz sustuktan sonra tekrar ağlamaya başladı. Ebuzer, dostu Muhammedi düşünerek kendine ve eşine teselli arıyordu.

— Peygamber, aralarında benim de bulunduğum birkaç kişiyle konuşurken; «Sizlerden biri çölde ölecek ve mü'minlerden bir kısmı onun ölümünde hazır bulunacaklar» dediğini duymuştum. Diğerleri çölden başka yerlerde öldüler. Ben kaldım geriye, işte çölde ölecek olan kişi benim. Allah'a yemin ederim ki ne ben yalan söylüyorum, ne de bana yalan söylemişler. Haydi kalk da şu yola bir bak.

— Nereye bakayım ki? Hacılar gitti ve yol kapalı.

— Bak, eğer kimseyi göremezsen bu hırkayı benim üstüme ört ve beni yol üstüne koy. İlk rastladığına; «Bu Peygamber'in dostu Ebuzer'dir. Burada öldü, gelin onu kefenlememe ve gömmeme yardım edin» dersin.

Kadın tepelerin üzerinde bir aşağı bir yukarı dolaşıp çölü gözetliyor, kimsecikler göremeyince geri geliyordu. Ebuzer ise birtakım insanların geleceğini (Peygamber'inden duyduğu için) «Git yola bak.» diye emrini tekrarlıyordu. Hanımı da onu incitmemek için kimseleri görmediği halde, tekrar tekrar gidip bakıyordu. Birden uzaklarda karaltılar gördü. Ümmüzer elbisesini sallayınca, yoldan geçenler ona doğru yaklaştılar.

— Ne işin var burada ey Allah'ın kulu?

— Burada bir müslüman ölmekte, onu kefenleyip ücretini Allah'tan alınız.

— Kimdir?

— Ebuzer.

— Peygamber'in dostu mu?

— Evet.

— Ana babamız feda olsun sana ey Ebuzer!

Daha sonra hızla haymeye doğru koştular. Ebuzer hâlâ yaşıyordu. Selâm verdiklerinde, Ebuzer:

— Eğer bana, yetecek kadar, kefen yapacak bezimiz olsaydı, onu seçerdik. Şimdi bana Allah'a yemin ederek söyleyin, hanginiz devlet memuru, patron, polis şefi veya casus ise beni kefenlemesin!

Oradakiler şaşkınlıkla birbirlerine baktılar, çünkü hepsi de bu saydıklarmdandı. Yalnız aralarında Ensar'dan bir genç vardx:

— Sevgili amca! Seni ya kendi üzerimdeki elbise veya yanımdaki annemden kalan kumaşla kefenleyebilirim.

— Sen beni kefenle.

Ebuzer kefen ve gömülme işini de hallettikten sonra rahatlamıştı, gözlerini yavaşça kapayarak, destansı çilelerle ve iftiharlarla dolu hayatının son adımını da atU. Onu gusledip kefenledikten sonra namazını kılıp, bir taşın dibinde çölün yumuşak kumlarının altına gömdüler.

Ensar'dan olan genç mezarının yanında durdu :

— Allah'ım! Bu Allah'ın ve Peygamber'in dostu Ebuzer'dir. Sana tapan ve senin yolunda müşriklerle cihad eden; savaşan bir kulundur. Allah'ım! Ebuzer, kendi imanından ve inanışında değişiklik yapmadı. Belki münkercüeri gördüğünde diliyle ve gönlüyle onlarla kendisine işkence edilip, sürgüne gönderilinceye kadar mücadele etti. Onu yalnız ve kimsesiz gurbette

bıraktılar, gurbette yalnız öldü. Allah'ım, Ebuzer'i yoksul ve sıkıntıda bırakanları, onu Peygamberin hareminden ve evinden uzaklaştıranları sen ondurma.

Bu anda, çölün bu noktasında yoldan geçenler ellerini gökyüzüne kaldırıp saygı ve huşu ile **«Amin.»** dediler.

Abdullah İbn Mes'ud gözyaşlarıyla :

— Ne kadar doğru söyledin ey Allah'ın Resulü!

«Yalnız yaşadı,
Yalnız öldü,
Yalnız haşrolunacaktır.»

(2) Ebuzer Hicri 32. yılda öldükten üç yıl sonra, Medine'nin isyanı ve Osman'ın korkunç bir şekilde karısı ve çocuklarının yanında katledilmesi gerçekleşti... (A. Ş.)

İkinci Bölüm

Not: Bu bölüm tamamen Ali Şerİatiiun'dir.

BAŞKA BİR EBUZER

Allak'a binlerce şükürler olsun ki,
O'ndan ne istediysem gerçekleşti. (1)

Bu gece bizim milletimiz için, 1300 yıllık İslâm tarihinde, Ali'nin aşkının, Ali'nin hanedanının ve Ali'nin yolunun seçildiği gecedir. Bu gece, bütün engellere ve olumsuz şartlara rağmen, İslâmi açıdan doğru bakışa sahip olanların gecesidir. Onlar, insanlık uğruna, ilâhî gayeleri uğruna işkenceyi ve şehadeti göze almış, kendi dinlerinin yolunu tutmuşlardır. Bu kurum, çağımıza ve bu son nesile kendi sorumluluğunu göstermek için, başlangıcından beri onların yolunu, onların tarzını ve onların hedefini benimsemiştir. Sizler, nice zamandan beri sorumlu fertler olarak tuttuğunuz bu ilâhi kıvılcımın, bu hürriyet bayrağının ve bu insani bağımsızlığın bekçisi oldunuz. Bu devirde bir öğretmen ve bir fert olarak sîzlere kendi kalbimle bağlıyım. Hem de imanımla söz veriyor ve bu topluluğa güveniyorum. Bu gece büyük bir gecedir.

(1) Seyircilerin alkış sesleri.

Bu gece gördüğümüz programdan da büyük olan Ebuzer'dir. O, öylesine tanınmış bir yüz ki, Ali'nin yolundan, Ali'nin İslâm'ından bugünün muhtaç olduğu bir yüz... Dünyada iktisadi beraberliğin, adaletin oluşturulabilmesi için; bugün, o bilginin, o vicdanın bulunmasına çaba sarfetmeliyiz. Öyle bir iman bulmalıyız ki, bütün gücüyle hem Huday'ı hem hurmayı tutsun (2). Bunun örneği Ebuzer'dir.

Bir kişi nasıl yalnız yaşayıp, yalnız ölüp ve yalnız haşrolunacaksa; bu gece de, bir kere daha, sizin aranızdan yalnız seçilecektir. O, îslâm Peygamberi'nin davetinden üç yıl önce, vahdetten tevhide ulaştı. Gıfar kabilesinin yaşadığı, Rebeze'nin sönmüş ve nihayetsiz çölünde, bilgisizliğin ıssızlığında ve yalnızlığında kendi kendini yetiştirdi. îslâmîyetten üç yıl önce, yalnız Allah için namaz kıldı. İslâm Peygamberi'nin nübüvvetini ilânından sonra, Peygamber'e Allah tarafından neler geleceğini ve neler yazılacağını öğrenmek için, günleri beklemekle geçti. İslâm'ı kabul eden ve müslüman olan dördüncü kişiydi. Ali onu Peygamber'e götürdü. Bu on yaşındaki çocuk, Ebuzer'i Muhammed'e tanıttı. Peygamber'in evi Safa tepesindeydi. Peygamberin evinden; Hıra dağından birlik ve beraberlik yazılarını; imanı, dinsizlerin arasında ilân etmeye iniyormuş gibi indi (3). Putperestlerin tapmağının önünde durdu. Putperestler, toplumun dinsizliğini, ayırımcılığı, soyluluğu ve asil aile olduklarını konuşuyorlardı. Durdu... Yalnız, kimsesiz ve silâhsızdı. Putların ve putperestlerin karşısına geçip bağırdı:

— Ey taş parçalarına tapanlar, yonttuğunuz taşları kırın!

(2) Bunlardan; ekmeği, aşkı, hayatı ve dini ayırmak, ne mümkündü?

(3) Hz. Musa'nın Tur Dağı*ndan «On Emirn ile inişine benzetiliyor. (Çev.)

O, kendi zamanının İbrahim'i oldu. O, İslâm'ın ilk sesini —dinsizlik göğü altında— tek basma haykırdı. Putperestler ürktüler ve bu ilk isyan sesini bastırmak için, başına üşüştüler. Onu boğmak, öldürmek için hayvanca saldırdılar. İşkence yaptılar ve azarladılar.

Fakat, iman ateşini zorla söndürebilirler miydi? Gene aynı sahne, gene aynı sahne... Muhammed, onun hayatının sonunun gelmesinden korktu. Ona; «Gıfar'a git, kendi kabileni ve memleketini doğru yola ulaştır. Daha sonra sessiz ol ve bekle. Ne zaman açıkça savaş başlarsa o zaman gel.» diye emir verdi.

Müslümanların işkence dönemi, tek tek kişileri yetiştirme ve tek tek savaşmalar Mekke'de sona erdi. Müslümanlar Medine'ye geldiler. İşte o zaman toplumun yetiştürlmesi ve kitlelerin eğitilme dönemi başladı.

Ebuzer, o zaman Medine'ye gitti. Medine'ye; evlatsız, azıksız, malsız, itibarsız ve yalnız bir şekilde girdi. Ancak Medine; şimdi aşk Medine'si, iman Medine'si ve çalışma Medine'sidir (4). Burada aşk, itikat ve peygamberlik savaşabilir, hayat bulabilirdi. Allah'ın evine geldi, burası milletin evi idi, mescit seki şeklindeydi. Bu mescidin tavan bölümünde Peygamber oturuyordu. Eshab-ı Sufa, Ammarlar, Selmanlar da onunla birlikte. Bu insanların cihad karşısında şüpheye düşecekleri hiçbir şeyleri yoktu. Ailesiz ve kimsesizlerdi. Ayrılma ve vedalaşma zamanı, şüpheye düşecek bir şeyleri yoktu. Her birinin elinde bir kılıç vardı. Hepsinin önünde de, Bilâl. "Bilâl'in cihada çağıran tok sesi duyulduğunda; mücahitler şehri terketmeden, onların öncüsüydüler.

(4) Medine kelimesi burada şehir anlamına, cins isim olarak kullanılmıştır. (Çev.)
Elbise kelimesiyle şeriat kastedilmekte. (Çev.)

Barış zamanlarında onlar, dua, ibadet ve ilim öğrenmekle uğraşıyorlardı. Hayatlarını inanca, Peygamber'e ve cihada kurban etmişlerdi. Bunlardan biri de Ebuzer'di...

Medine'nin on yıllık dönemi: Heyecan yılları, karanlığı yoketme yıllan, ikiliği ortadan kaldırma yılları, putları kırma ve cehaleti aradan kaldırma yılları... Bu yılların yalnız ve eli boş Ebuzer'i, yerini üstün başarıya ve büyük zaferlere bırakıyordu.

Ne zaman ki Peygamber gitti (vefat etti).

Birden her taraftan fırtınalar koptu: Cehalet, dinsizlik, eşrafiyet, ayırdetme, kölelik ve efendilik başı ezilmiş, fakat nefes almaya devam eden bir yılan gibiydi. Medine'nin havası, kibir, bencillik, siyaset oyunları ve ayak çelmeleriyle birden bire ısınmıştı.

Yine çatlak, yine ikilik, yine ileri gelenler, yine büyüklük... Peygamber'in inkılâbının önemliliği ortadan kalkmıştı. Tevhid kisvesi altında cehalet isyan ediyordu. Peygamber'in sünnetinden dönmeler başladı.

Artık çöküş başlamıştı. Ali toplumsal hayattan ve siyasetten elini eteğini ilk kez çekti. İlk kez evinde oturdu. Ali'nin evinde oturmasının sebebi, adaletin dinden ayrümasıydı. Din adaletsiz kalmış; adalet teknesi politikadan ve toplumsal hayattan elini eteğini çekmişti. Bundan sonra işlerin çok zor olacağı belliydi. Tarihte de adaletin köşeye çekildiği çok olmuştu. Gerek-açık,, gerek kapalı biçimlerde yapılan dış ilişkiler ve hareketin çok genç olması, Ali'yi susmaya ve dayanmaya zorladı. Bu durum Ebuzer'i de susturup dayanmaya mahkûm etti.

Ali'nin yenilmesi; Ebuzer'in, Osman'ın karşısında haykırmasına sebep oldu. Osman'ın akrabaları, Beni Ümeyye, bütün önemli idare makamlarına getirildiler.

Adalet ve hürriyet uğruna müslüman olan milletlerin kaderi; İslâm elbisesi giymiş, İslâm'ın en azılı düşmanlarının; fasık, ayırdedici eşraf tayfasının eline geçti (5).

Ebuzer, böyle bir durumda suskunluğu hıyanet saydı; ama bu haykırışında da Mekke'deki gibi yalnızdı. Medine'de, Peygamber'in yardımcılarının ve göçmenlerin arasında yine yalnızdı. Osman'ın altın sevgisine saldırdı. Medine halkı yoksulluğa giderken, ortaya yeni bir zümre çıkmıştı. Bunlar, halifenin yardımcıları ve Osman'ın akrabalarıydı. Çarpık dağıtılan savaş ganimetleri ile zekâtlar, Medine'de altınsever ve kapitalist bir zümrenin türemesini sağlamıştı. Oysa muhacirler ve Peygamber'in yardımcıları, halis niyetleri uğruna savaşmış ve dindarlığı meslek edinmişlerdi. Şimdi işler değişmişti. Binlerce köle vardı. Tıpkı Rey, Mısır, Rum, Yemen ve İran hükümetlerinde olduğu gibi; büyük makamlarda zenginler vardı. En iyi kaynakların yağmalanmasının adı cihad ve zekât olmuştu. Ebuzer, insanların tekrar esarete ve açlığa mahkûm edildiğini gördü. Bütün bunlar, Allah'ın birliği adına (daha önceleri de dinsizlik adına) yapılıyordu. Müslümanların, bu yeni aldatmacaya; yoksulluğa, köleliğe ve horlanmaya, belki yüzyıllarca dayanmaları gerekecekti. Ebuzer, dayanamadı ve haykırdı. Osman, Ebuzer'in kendisine karşı çıkmasına tahammül edemedi. Onu, Muaviye'nin akrabalarının yanına, Şam'a gönderdi. Çünkü çok uzaklarda, Medine'nin dışında olacaktı ve Muaviye'nin eli Ebuzer'e karşı çok açıktı. Ya parayla satın alacak, ya tehdit edecek veya öldürecekti. Ali yenilmiş, Osman ise halifeydi; ondan taraf bir tehlike yoktu. Muaviye, Beni Ümeyye ailesinin bu esirini; bu hor görü-

(5) Mervan, Yezid, Muaviye ve Amr İbn As gibileri kastediyor. Şiilerce bunlar, böyle biliniyor. (Yayıncı),

nüşlü adamı (Ebuzer) kendisine engel görmüyordu.. Aklı fikri yeşil bir sarayın yapılmasındaydı. Rum ve İran imparatorluğunun rüyasını görüyordu. Yeşil sarayını; kendi ebediliği için, ileri gelenlerin oturması için; Peygamber'den sonraki İslâm ümmeti adına, Allah'ın birliği adına yükseltsin diye, İran ve Roma'dan sanatçılar, müzisyenler ve büyük mimarlar getirtti. O kadar sevinçliydi ki, hergün işçilerin, mimarların ve sanatçıların tepesine dikilir, çalışmalarında hazır bulunurdu. Onların çalışmalarını ve işlerin işleyişini gözetlerdi. Ebuzer de her gün, Muaviye'yi sorguya çekmek için, inşaat yerine gidiyordu. Bir gün herkesin önünde bağırdı :

— Ey Muaviye, eğer bu sarayı kendi paranla yaptırıyorsan, israftır. Eğer milletin parasıyla yaptırıyorsan, hıyanettir.

Muaviye; çok pişkin sabırlı bir politikacı, fettan ve Arapların en üstün zekâlılarından biriydi. Peygamber'in, Ebuzer'i sevdiğini biliyordu. O, Peygamber'in gözüydü, Peygamber'in aziziydi. Peygamber, Ebuzer hakkında şöyle söylemişti: «Utanma ve dindarlığı, Meryem'in oğlu İsa gibidir. Ebuzer, göğsündeki boş kabı, bileğinin hakkıyla doldurdu.»

Muaviye, ona korku ve vesvese verilemeyeceğini biliyordu, fakat belki satın alınabilirdi. Çünkü, Peygamber'in büyük taraftarlarının çoğu yanındaydı (6). Onları, bugün ya Yeşil Sarayın çevresinde, ya Kûfe'nin genel evlerinde veya İran ve Roma taraflarında bula-

(6) Sıffin'de Muaviye'nin yanında yer alıp, Hz. Ali'ye karşı savaşan grubu kastediyor. Nitekim bugünkü Türkiye'de dahî bir çok hakiki müslüman gaflette bulunup haksız siyasî tarafları desteklemektedir. (Yayıncı).

bilirdi. Halbuki; zahiren bunların çoğu 10 senelik sahabi idiler. Çoğu, Peygamber'in 23 yıllık risaleti sırasında, hep onunla birlikte yürümüşlerdi. Acaba Ebuzer, Ebu Hüreyre'den büyük müydü? Ebu Hüreyre, Peygamber'in arkadaşıydı ve daima Peygamber'in dostu olmuştu. Peygamber'den en çok hadis nakledendi. Abdullah İbn Selam'ın dul karısına aşık olan Yezid'in, verdiği görevleri yerine getiriyordu. Vaktiyle Peygamber'in büyük sahabisi idi, İslâmiyet'i insanlığa söyleyen olmuştu. Şimdi Yezid için, görücü oluyordu. Yezid'e bunları yapacağına söz vermişti. Öyleyse, Ebuzer nasıl satın alınamazdı! İnsanların özgürlüğüne imanı olduğunu bildiğinden, ona meyleden bir kölesini Ebuzer'e gönderirken, şöyle dedi r «Mescide veya evine gidip Ebuzer'e; ey Ebuzer bu torbayı, halife kendi parasından gönderdi de. Eğer Ebuzer'e bu parayı verebiîirsen, sen hürsün...»

Köle geldi ve yalvardı, fakat Ebuzer kabul etmedi. Köle: «Ey Ebuzer, Allah seni bağışlasın! Bu torbayı al. Benim hürriyetim, senin bu torbayı almana bağlıdır.» dedi.

Ebuzer:

— «Eğer bu torbayı alırsam, ben de köle olurum.» diye cevap verdi.

Ebuzer, mescitte sahabilerin hayatını, Peygamber'in hayatını ve sadeliğini; yapılan onca çalışmayı, onca büyük dindarlıkları; Peygamber'in ve İslâm'ı yönetenlerin hasletlerini; halk için, ve halkın önünde anlatıyordu. Peygamber'in hadislerini anlatıyor, Kur'an'ın âyetlerini okuyor; daha sonra da bunları halka açıklıyordu. Çünkü, Osman ve Muaviye de minberlerinden Kur'an'ı ve hadisleri açıklıyorlardı. Halk, Allah'ın fakirliği istemediğini anlamıştı. Fakirlik, belki Muaviye'-

nin istediğiydi. Allah'ın gönderdiği, zilet, olamazdı. Allah'ın emri, insanları izzeti ve yüceliğiydi. Eğer hor görülüyorlarsa, aşağılanmayı kabul etmişlerse, bunun sebebi onlardı.

Anlattıklarını peş peşe tekrarlıyordu. Durup dinlenmeksizin İslâm'ın ruhunu ve genel istikametini; adaleti, takvayı, dünyanın birliğini, Allah'ın birliğini, cemiyetin birliğini —bunların eskiden var olduğunu— anlatıyordu. Şam halkı, İslâmiyet'i ilk kez Ebu Süfyan ve Muaviye'nin dilinden işitmişti. Ebuzer'in anlattığı İslâm'ı ilk kez işitiyorlardı. Şam kentini; isyan, başkaldırma ve hoşnutsuzluk dalgası sardı. Muaviye, Osman'a; «Eğer Şam kentine ihtiyacın varsa, Ebuzer'i yakala, artık ben bezdim,» diye haber gönderdi. Osman, Muaviye'ye; «Yaranın üstünü açma, halka karşı yavaş ve yumuşak davran, onlarla anlaşmazlığın olmasın. Ebuzer'i anlaşılmasın ve tanınmasın diye, tahta semerli bir deveye bindir, yabancı kölelerin görevlileriyle birlikte Medine'ye gönder. Emir ver. Şam'dan Medine'ye kadar dinlenmesinler.» diye haber gönderdi.

Ebuzer'i, Medine'ye yorgun, bacakları iki yana düşmüş ve kan revan içinde getirdiler. Ali, Osman ve diğer ileri gelenler, Sel dağının eteğinde oturmuştu. Ebuzer uzaktan göründüğünde, Osman'ı görünce bağırdı:

— Medine'ye büyük inkılab ve direnme için müjdeler olsun!

Ebuzer'in müjdesini verdiği înkılâb, 35. yılda gerçekleşti. Medine başkaldırdı. Ebuzer'in ölümünden üç yıl sonra, Osman yatağında öldürüldü (7).

Ebuzer, Medine'ye geldiğinde, Osman kimsenin onunla konuşmaması ve fetva sormaması için emir ver-

(7) Ebuzer, 32. yılda Rebeze'de öldü.

misti. Fakat Ebuzer'in fetvaları birbirinin ardından çıkmaya devam ediyordu. Bu kez Osman ona:

— Ne zaman bu isyan, başkaldırma ve huzursuzluk çıkarmaktan vazgeçeceksin? diye sordu. Ebuzer kendi gırtlağını gösterdi ve :

— Bıçağı boğazıma dayadığında, eğer ben göğsümde bir nefes daha hissedersem, bu son nefesi de hakikati söyleyerek çıkaracağım. Çünkü benim kılavuzum, insanlık kabilesinin klavuzu, ilk kez bana; «Ebuzer ne kadar acı olsa da, kınayandan ve kınanmaktan korkma, gerçeği söyle!» demişti.» Ebuzer devam etti: «Milletin kanından topladığın mallan, halka paylaştınrsan. îşte o zaman elimi yakandan çekeceğim. Benim yol göstericim, Allah'ın resulünden duydum; kendisinde hiçbir sermaye sabaha kadar kalmamıştır. Böyle sermaye toplayanın başında belâ vardır ve sermayesi ona belâ olacaktır.

Ama mümkün müydü; Osmanları, Muaviyeleri, Abdurrahman İbn Avflari; hadisle, âyetle ve konuşmayla doğru yola getirmek? Bu nasıl olabilirdi ki? Allah'ın Resulü, vahiyle silâhlı olduğu zaman bile bunu yapamadı. Oysa bunların bizzat kendileri, vahiyle, Kur'an'la milleti yağma etmişlerdi...

Ebuzer, susarsa aldatmanın, hor görmenin, kullanılmanın halka yutturulacağım biliyordu. Hiç olmazsa ben haykırayım da, halk nasıl bir alm yazısına dûçâr olduğunu anlasın; ileri gelenleri (zenginler tayfasını), zilleti ve putperestliği, tanısm. Bunca yıl peygamberliğini yaptığı (Allah'ın Resûlü'nün) genç ve güzel İslâm toplumu, gerçeği bilsin. Ebuzer, bir gün Şûra meclisinin başkanı olan Abdurrahman İbn Avf'm, Ali'yi hileyle halifelikten mahrum bırakarak, bir yana ittiğini duydu. Bu Şûra meclisine başkan seçilirken; Abdurrah-

man İbn Avf'a Ömer veto hakkını vermişti, en büyük oy hakkı da Osman'daydı. Abdurrahman îbn Avf öldükten sonra, mallarını camiye getirdiler. Mallar o kadar çoktu ki, dağ ve tepe gibi, Osman ile halkın arasında bir engel teşkil ediyordu. Osman, Peygamberin minberinden şöyle söylemişti: «Allah, İbn Avf'ı affetsin; temiz ve iyi yaşadı ve şimdi öldü. Bu kadar mal ve serveti kaldı.» Ka'ab El Ahbar, aşağılık hoca, Osman'ın halifelik koltuğunun en sadık ve en yakın müftülerinden biriydi, şöyle dedi: «Doğru söyledin dindarların büyüğü.» Ebuzer, bunu işittiğinde yalnız ve kimsesiz bir vaziyetteydi. Bilâl, Şam kentinin bir köşesine çekilip susmaktan başka bir çıkar yol görmemişti. Ali, bir çaresizlik ve hassasiyet içerisinde kalmıştı, bağırıp çağırarak İslâmiyet adına bir yere varamazdı.

Ebuzer'in diğer can dostları da gitmişti. Bazıları alüna satılmışlar; bazıları da; ya hakikat, ya barış için susmuşlar, ya da her nasıl olmuşsa yalnızlığa bir yol bulmuşlardı. Hiç kimse halkın ve İslâm'ın kaderini düşünmüyordu. Başka bir grup ise, Cennet'in yolunu bulmak için, ibadet ve dua etmek uğruna bir köşeye sığınmıştı. Ebuzer, Osman'a haykırdığı zaman silâhsızdı. Yalnızdı. Aceleyle Osman'ın sarayına gidiyordu —gerçi silâhsız bulmuşlardı—, fakat sinirinden çılgın bir haldeyken sokakta bir deve kemiği gördü (Aslında Ebuzer hakkın önünde yumuşak huylu idi, ama batılın karşısında kendini kaybediyordu) hiç tereddüt etmeden deve kemiğini yerden aldı ve hiddetle Osman'ın sarayına girdi. Osman ve Ka'ab El Ahbar ayağa kalktı. Ebuzer, feryat ederek:

— Ey Osman, senin adamın bu kadar serveti ve sermayeyi nasıl topladı? Nasıl muhafaza etti?! Oysa halk şimdi açtır. Sen, ona Allah hayırlar versin diyor-

sun! Acaba Allah, onu affetmiş inidir? Allah'a karşı, görevleri ayırt mı ediyorsun?

Osman cevap verdi:

— Ebuzer, eğer bir kimse zekâtını verirse; bir tuğlası altından, bir tuğlası gümüşten saray yaptırsa, ona günah yoktur.

Ebuzer, ona karşılık:

«Altın ve gümüşü hazine edip de Allah yolunda harcamayanları elem verici **bir** azâb **ile** müjdele...» (8) âyetini okuduktan sonra:

— Zekât vermeyen kimselerin malı değil, hazinesi ve malı çok olanlara; zekât vermiş olsalar da, zekâttan fazlasını vermiş olsalar da, onlara saldırılmalıdır!

Ka'ab El Ahbar konuştu :

— Ebuzer'in bu söyledikleri, yahudilerin büyük din adamlarına ve rahiplere aittir. Başka dinlerin ve devletlerin, büyük din adamlarına aittir. Mü'minlerin emirinin söyledikleri doğrudur. Bir kimse nasıl yaşarsa ve nasıl servet yaparsa yapsın, zekâtını verdikten sonra, günahı yoktur.

Ebuzer çok sinirlenmişti. Deve kemiğini eline alarak, Ka'ab'a saldırdı:

— Ey yahudiden doğmuş, bizim dinimizi bize mi öğretmek istiyorsun?!

Ka'ab El Ahbar, Osman'ın arkasına saklandı. (Burada gösterdiğim gibi teslis (üçleme) her zaman vardır. Altını olan, Abdurrahman; güçlü olan, Osman; dinsizliğe bulaşmış ve dinin sapık yolunu gösteren, Ka'ab El Ahbar. Üçü de birbirine sırtını dayamıştı. Onlara tek başına saldıran ise, Ebuzer idi.) Ama bu adama yol göstericisi; «Ne kadar acı olsa da, hakkı korkmadan söyle» demişti. Ebuzer, Osman'ın arkasında Ka'b'm en-

(8) Tevbe sûresi, 34. âyet.

sesine deve kemiğiyle öylesine şiddetli vurdu ki, kafasından kan akmaya başladı. Osman'ın sabrı tükenmişti, daha fazla dayanamadı:

— Ebuzer, bizi rahatsız ettiğin yeter! Bizim yanımızdan uzak dur.» dedi. Ebuzer, cevap verdi:

— Seni gördüğünde kimse benim kadar, senden nefret edemez. Nereye gideyim? Şam'a? Hicaz'a?.. Veya..?

Ebuzer'in söylediği değişik yerleri Osman kabul etmedi. Ona:

— Rebeze'ye git. Sıcak, ıssızlık, yalnızlık ve ölüm (orada var).

Ebuzer, çaresiz boyun eğdi. Mervan İbn Hakem, Peygamberin sürgüne gönderdiği adam, Osman'ın başveziri olmuştu. Ebuzer'in ölüm sürgününe götürülmesi görevini üstüne almıştı. Ali, bunu duyunca sakalı ıslanıncaya kadar ağladı; Hasan, Hüseyin ve Akil'i de yanına alarak onu uğurlamak istedi. Mervan, onların bu davranışını engellemeye kalkışınca, Ali hışımla Mervan'ın atının kafasına kırbacını vurdu. Mervan, Ali'nin hiddetini görünce, efendisine sığındı. Ali; Hasan, Hüseyin ve Akil ile birlikte, Ebuzer'i, Rebeze'ye kadar uğurladı. Ayrılık vakti gelmişti, Ebuzer'in yalnız kalması gerekiyordu. Onun efendileri, onun önderleri, İslâm'ın adaletini temsil edenlerin; Ali, Hasan, Hüseyin'in geri dönmeleri gerekiyordu. Çölde, ağlayan bakışlarla, gözden kaybolana kadar; Ali, Hasan ve Hüseyin'i uğurladı. Ali, ayrılırken şöyle demişti:

— Ebuzer, onlar senin ihtiyacın olmayan şeyden korkuyorlar. Sen de, onların inanmadıkları şeyden korkuyordun. Ebuzer, doğruyu söylediğin zaman korkma. Başladığın yolun Allah yolu olduğunu biliyorsun.

Ali, amcalarına veda etmeleri için çocuklarını, Ebuzer'in yanına gönderdi. Hasan, Hüseyin ve Akil veda-

laşıp geri döndüler. Ebuzer ile eşi Ümmüzer yalnız kaldılar. Ümnıüzer, Peygamberin ashabındandı. Ebuzer'in, Ebuzer olmasında, bütün sıkıntılarında ve başarılarında, ortağıydı. Orada, karısı Ümmüzer, oğlu ve kızı ile birlikte kalıyorlardı. Aylık maaş kesilmişti, fakat Ebuzer'in birkaç tane keçisi vardı. Ailesi bunlarla geçimini sağlıyordu. Açlık gittikçe artınca, bir süre sonra kızı öldü. Açlık oğluna da saldırınca, Ebuzer, acaba bireyler yapabilir miyim diye düşündü. Fakat ne yaptıysa da oğlunun ölümünü engelleyemeyecekti. Bu düşünceler, onu yine Medine'ye götürdü. Osman'ın yanma gitti ve ona:

— *Ey Osman, benim maaşımı haksız olarak kestin! Peygamberin bağladığı maaşı, bana tekrar ver, ona ihtiyacım var.» dedi.

Osman, cevap vermedi. Onun çevresinde oturanlardan birisi; çölün tozuna toprağına bulanmış ve açlığı yüzüne vurmuş olan, Peygamber'in sevdiği bu ihtiyar adama bakınca, yüreği burkuldu. Ebuzer'e:

— Senin beş yüz koyunun ve birkaç kölen benim yanımdadır, deyince, Ebuzer sinirlenerek başını ona çevirmeden :

— «Benim sana ve efendilerine ihtiyacım yok! Kölelerin ve koyunların senin olsun!» diye cevap verdi. Ebuzer, burada kendi oğlunun ölümü karşısında vicdani görevini yerine getirmişti (Gerçi sonuca varamamıştı ama). Eli boş bir şekilde Rebeze'ye geri döndü. Ümmüzer'i oğlunun cenazesinin başında ağlarken gördü. Bu hal, ona hemen yol göstericisinin bir söylediğini hatırlattı:

— «Ey Ebuzer, her kim ki Allah yoluna iki çocuğunu feda ederse ve onların ölümüne sabrederse, hiçbir zaman ateşi görmeyecektir.

Bu sözleri Peygamber'den duydum diye, Ümmüzer'e müjde verdi:

— Biz burada iki çocuğumuzu Allah yoluna feda ettik. Onların acılarına sabrettik. Bu Peygamberin müjdesidir. Ümmüzer böylece teskin oldu. Ebuzer, daha sonra kendi elleriyle Rebeze'nin bahçe toprağını kazıp, oğlunun soğumuş cesedini oraya gömdü. Bir baba şefkatiyle üzerini örttükten sonra, yüzünü Allah'a çevirip:

— Ey Allah'ım, benim oğlumun boynunda benim hakkım var, senin de onun boynunda hakkın vardır. Ben bir baba olarak ona olan hakkımdan vazgeçtim, sen de hakkından vazgeç. Sen onu bağışlamada benden üstünsün.

Daha sonra Ebuzer ile Ümmüzer yalnız kaldılar. Açlık, Ebuzer'e de saldırınca, Ümmüzer'i yanına çağırdı; «Kalk çölde biraz dolaşalım, belki otların tohumlarıyla şu korkunç açlığımızı bastırırız» dedi. Ümmüzer ile Ebuzer yola çıktığında hava fırtınalıydı, sanki bu faciaya dünya gazab ediyordu... Birşey bulamadılar, Ebuzer hayatının geri kalanını elden çıkarmıştı. Bütün gücünü ömrünü tüketmeye vermişti. Dönüşte kanatları kırık bir kartal gibi, şefkatli eşi Ümmüzer'in kollarına yığıldı. Ümmüzer ağlamaya başlamıştı, Ebuzer kendine gelince, onu teskin ederek şöyle söyledi:

— Ey Ümmüzer, Allah'ın Resulü; «Sizlerden biri çölde ölecek» demişti. Bunu söylerken biz üç kişi idik, diğer iki kişi savaşta şehit oldu, bahsettiği kişi benim, Peygamber benim ölümümü haber vermişti. Çölde öleceğim; beni burada bırak, beni burada bırak, tepeye çık bak, belki birileri geçer, onlardan beni toprağa vermelerini istersin. Sana, beni kefenlemede ve toprağa vermede yardım etsinler. Ümmüzer ümitsiz bir şekilde; «Ey

Ebuzer, burası hacca gidenlerin yoludur, oysa şimdi hac mevsimi değil, buradan daha kimseler geçmez.» diye cevap vermesine rağmen, Ebuzer, bu çölde cenazesinin başında birilerinin bulunacağını kesin bir tahminle bildiğinden, Ümmüzer'e tekrar emir veriyordu :

— Git, tepelerin üstünde dolaş, beni kefenlemek için birilerini bul. Sana yardım etsin!

Ümmüzer ümitsizdi, fakat Ebuzer'in emriyle tepeleri dolaşırken ufukta kartallar gibi uçuşan üç kişiyi gördü. Ümmüzer mendiliyle işaret ederek onları çağırdı. Yolcular aceleyle geldiler.

— Ne oldu, ey Allah'ın cariyesi?

— Ey kardeşlerim, burada benim kocam öldü, gelin onu kefenlememe ve toprağa vermeme yardan edin, karşılığım da Allah'tan alın.

Kimdir diye sorduklarında «Peyganıber'in dostu Ebuzer,» diye cevap verdi. Bu üç veya dört kişi ensardandı, Osman'ın da taraftarları idiler. Telaşla Peygamber'in dostu Ebuzer'in yanma yaklaştılar. Ebuzer daha yaşıyordu, onlara yüzünü çevirip şöyle dedi:

— Hanginiz Osman'ın taraftan ise, yardımcısı ise, subayı ise, bana karışmasın. Osman'ın görevlisi iseniz, beni kefenlemeyin, toprağa vermeyin... Yalnız hanginizde bir parça kumaş varsa onu bana kefen yapmak için versin. Eğer benim veya karımın kumaşı olsaydı, size ihtiyacımız olmayacaktı... Ne çare ki yoktur.

İçlerinden genç olan biri, galiba Malik Ester, şöyle dedi:

— Ey amca, annemin eliyle ördüğü bir kumaşım var.

Ebuzer; «Beni bununla kefenleyip toprağa verin.» dedikten sonra Allahaısmarladık diyerek gözlerini yumdu. Bu üç kişi, onu Rebeze'nin ıssız çölünde topra-

jça verdiler ve mezarının başında saygıyla durdular. Peygamberin genç Ensari; «Ey Ebuzer, sen haksızlığı gördün ve susmadın. Ruhunu hakikat ve Allah yolunda kaybedene kadar bağırdın. Ey Ebuzer, sen rahat ol. Huzurlu ol. Allah'ın peygamberliğinin hiçbir meselesine son vermedir. Ne doğru söylemiş Allah'ın Resulü :

«Ebuzer yalnız yaşar, yalnız ölür ve yalnız haşredilecektir.»

Hem kıyametin ayağa kalkışında, hem de her devrin ayaklanmasında. Vesselam.

* * *

BİR NOT

Osman devrinde, onun vasıtasıyla, servet **toplayanları ve bu servetlerin bir kısmı**:

Bu kişilerin bazılarının elleri hükümet işlerindeydi. Bunu belirtmemizin yeridir. İslâm döneminde ve İslâm'dan önce, Araplar Dirhem ve Dinar ile alışveriş yapıyorlardı. Dinar altmdan, dirhem de gümüştendi. Altın dinar, yaklaşık 4.55 gram, (bir süre sonra 4.25 gram) ağırlığında idi. Bir dinar on dirhem ediyordu (1). Bu fiyat, bazen on dirhemden on beş dirheme kadar yükselebiliyordu (2). Eğer bahsettiğimiz paranın değerini (Osman devrinde), üçüncü yüzyılın değeri kadar sayarsak; Cafer İbn Kuddame'nin elinde bulunan hesaba göre ve Hicri 225 yılının vergisine bağlı olarak; altı ton buğday ve arpa karışımının fiyatı otuz dinar, gene bu hesaba göre 200 kilo buğdayın fiyatının 1 (bir) dinar olduğunu anlıyoruz.

Bu değerler göz önünde bulundurulursa, her dinarın onbeş dirhem olması gerekir. Gene bu değerlendir-

(1) Fars Ansiklopedisi, «Dinar» maddesi.
(2) Corci Zeydan, İslâm Medeniyeti Tarihi, c. 1, s. 101;
Corci Zeydan, İslâm Medeniyeti Tarihi, c. 2, s. 246 ve 282.

melerden hareket ederek, Osman'ın ve kendi grubundan bazılarının servetlerinin miktarını hesaplayabiliriz. Rakamların söyledikleriyle, elimizdeki bilgileri de karşılaştırabiliriz.

Peygamberin, hastalanmadan önce, bir miktar pa rası vardı. Hasta olduğu zaman, bu parayı fakriler ara smda paylaştırsın diye Ali'ye gönderdi. Bu para bir rivayete göre yaklaşık olarak 6 veya 7 dinardı.

Ali'nin üzerinde, genellikle bir kadifeden başka şey bulunmazdı. Kışın tir tir titrerdi. Bir ara kılıcım pazara götürüp sattı. Bununla ilgili şöyle demişti:

— **«Eğer dört dirhemim olsaydı, ottan veya ağaçtan birşeyler alsaydım, bu kılıcı satmazdım.»** (3)

Osman'ın Bazı Adamları (Akrabaları)
1 — Mervan İbn Hakem:

Mervan, Osman'ın bütün işlerini yapardı. Armoniye fethedildiği zaman, Osman onun beşte birini Mervan'a bağışladı. Buna ek olarak, Ebubekir'in satın aldığı ve Fatma'ya ait olan, Fedek arazisini de Mervan'a verdi. Yüz bin dirhem hediye etti. Afrika'nın beşte bir geliri Medine'ye gönderildiği zaman, Mervan onu beş yüz bin dinara satın aldı, fakat Osman aym miktar meblağı ona bağışladı (4).

C 3) Zerrin Kub, İslâm'ın Sabahı, s. 51. Sîret-i Halebiye'den naklen, s. 111.

(4) Cerdak, Corc : İmam Ali, İnsanlığın Adaletinin Sesi. Parsça tercümesi. C. 5, «Ali ve onun zamanındaki olaylar», S. 146-147 ve C. 4, S. 248.
Kurşi, Mehdi: Halifeler **Adalet Önünde, Farsça tercümesi. S. 221.**

2 — Hakem, İbn Ass:

Bu adam öyle bir İslâm düşmanı idi ki, Peygamber onu kendinden uzaklaştırmıştı. Osman onu geri getirtti. Osman'ın yanına vardığında üzerinde yırtık ve perişan bir kıyafeti vardı. Dışarı çıkarken şık ve kıymetli elbiseler giymişti. Osman, ona da yüz bin dirhem bağışlamıştı (5).

3 — Haris İbn Hakem:

Peygamber'in yaşlılar için vakfettiği pazarı, Osman ona bağışladı. Zekât için Medine'ye gönderilen develeri ona verdi. Osman'ın kızıyla evlendiği zaman, kayınpederi önceden verdiklerine ilâve olarak, yüz bin dirhem daha bağışladı. Tüleyt kazasının amirliğini ona bıraktı. Haris İbn Hakem bu yolla yaklaşık üç milyon dirhem kâr etti (6).

4 — Ebu Süfyan:

Osman, Mervan'a yüz bin dirhem verdiği gün, Ebu Süfyan'a da yüz bin dirhem bağışladı (7).

5 — Beni Ümeyye:

Osman, Peygamber'in müslümanların hayvanlarına tahsis ettiği meraları, Beni Ümeyye'nin hayvanlarına vakfetti. Irak'tan Medine'ye gönderilen servetin çoğunu, Beni Ümeyye arasında paylaştırdı (8).

(5) a.g.e.......(Yakubl tarihinden naklen) S. 223-224.
(6) C. Corc, a.g.e., S. 125, K. Mehdi, a.g.e., S. 223.
(7 ve 8) C. Corc : a.g.e., S. 125 -126.

6 — Abdulah Ibn Halit •.

Abdullah İbn Halit, İbn Esid Emevi'nin Osman'a, yardım etmesini sağladı. Osman, ona dört yüz bin dirhem verdi (9).

7 — Abdullah İbn Sarh:

Bu adam Osman'ın üvey kardeşi ve Mısır'ın valisiydi. Osman bütün Afrika'nın, Mısır'dan Tanca'ya kadar, müslümanlann elinde bulunan arazilerini savaş ganimetleriyle birlikte Abdullah İbn Sarh'm amirliğine bıraktı. Bu adam müslüman olmadan önce, dinsizlerin başkomutanıydı... Bir keresinde de ölüme mahkûm edilmişti... (10)

8 — Sa'ad **İbn Ebi** El'as :

Osman, bu adama da yüz bin dirhem bağışladı (il).

9 — Talha:

Talha'nm iki bin dinar ve elli bin dirhem gümüş borcu vardı. Osman milletin malından (Beyt'ül Mal) onun borcunu ödedi. Talha Kûfe'de bir saray yaptırdı. Mesudî'nin, üç yüz yıl sonra, Mürûc-üz-Zeheb adlı kitabında dediğine göre, burası Dara El-Talhateyıı diye tanınmış ve meşhur olmuştur.

Talha'nm günlük geliri Irak'ın Kınas bölgesinden temin ediliyordu. Bu gelir, bin dinar idi. Mesudî'ye gö-

(9) Halebî, M, Ali; «Ali'nin Hayatı», S. 158/Kamil îbn Esir Farsça tercümesi, C. 3, S. 128.
(10) Kamil İbn Esir, C. 3, S. 143, Halifeler, S. 219.
(11) Halifeler Adalet Önünde, S. 220.

re, Serah bölgesi için bundan daha fazla söylenmiştir (12).

Medine'de Osman'ın evine benzer bir evi vardı. Bu ev; kireç, tuğla ve Sac ağacından yapılmıştı (13).

10 — Zübeyr:

Osman, altı bin dinarı Zübeyr'e verdi. O, bu parayla ev yaptırdı ve kiraya verdi. Medine'de 15 ev, Basra'da 2 ev, Kûfe'de 1 ev, Mısır'da 1 ev yaptırmıştı. Mesudî'nin dediğine göre; Osman devrinde, Zübeyr'in bin erkek ve bin kadın kölesi vardı. Bütün bunlara ilâve olarak, ölümünden sonra bin tane de atı kalmıştı. Geriye elli bin dinar bırakmıştı (14).

11 — Abdurrahman İbn Avf:

Abdurrahman İbn Avfın geniş arazili evleri vardı. Bu evlerin her birinin ahırında yüz at bulunurdu. Ahırlarında toplam olarak; bin at, bin deve ve onbinlerce koyun bulunuyordu. Nakit varlığı da yaklaşık beş milyon dinardı (15).

12 — Zeyd **İbn Sabit**:

Mesudî'nin dediğine göre, Zeyd'in ölümünden sonra o kadar çok altın ve gümüş külçesi kalmıştı ki baltayla parçalıyorlardı. Söylediğimizden başka malları ve bağları da vardı. Malları ve arsaları yüzbinlerce di-

(12) Sac : Hindistan'da yetişen siyah renkli bir ağaçtır. Sütün gibidir ve toprakta çürümez.
(13) C. Corc, C. 5, S. 146-İbn Haldun Mukaddime'nin Farsça çevirisi, C. 1, S. 603 - Halifeler, S. 229.
(14) Adı geçen eser.
(15) a.g.e., S. 147; İbn-i Haldun, C. 1, S. 453.

nar değerindeydi. Geriye yüz bin dinar da nakit para bıraktı (16).

13 — **Ye'li İbn Münebbih** :

Öldüğü zaman beş yüz bin dinar serveti vardı. Yoksullardan büyük miktarlarda alacağı vardı. Ayrıca çok sayıda arazisi kaldı (17).

14 — Sa'ad **İbn** Ebi Vakkas:

O, Akik'de üst kısmını toplantı salonu haline getirdiği, çok yüksek çatılı bir ev yaptırdı (18).

Osman öldürüldükten sonra, onun mal varlığını şöyle anlatmışlardır: Yüz elli bin dinar altın. Bir milyon dirhem gümüş de, hazinedarının elindeydi. Mal varlığının değeri: Huneyn'de (Mekke ile Taif arasında) ve Vadi El-Kari'de (Medine yakınlarında) ve başka yerlerdeki mallarıyla beraber iki yüz bin dinarı buluyordu. Beyt'ül Mal'm değerli mücevherleri, altınları ve değerli eşyaları kızlarının üstündeydi. İasanlar bu davranışlarına karşı çıktığı zaman, Osman çok kızmış ve minberden şöyle demişti: «Biz kendimize gereken şeyleri Beyt'ül Mal'dan alıyoruz. Kim bu işten rahatsız olursa veya karşı durursa, burnu yere sürtülecektir.»

Osman Medine'de büyük bir ev yaptırdı. Bu evin kapılan Arar ve Sac ağacındandı (19).

(16) a.g.e., S. 147; tbn-i Haldun, C. 1, S. 453.
(17) ibn Haldun, C. 1, S. 404-C. Corc, C. 5, S. 147.
(18) a.g.e., S. 404.
(19) a.g.e., S. 403, C. Corc, C. 5, S. 148-163; Halifeler, S. 230.
Ar'ar : Dağ selvisl, dikenli ardıç ağacı. (Çev.).

İKİNCİ BİR NOT

Gerçek İslâmiyetin, Hz. Ebu Bekir ve Ömer'in hilafetinden sonra yaşanmadığını, Hz. Ali'nin ve Ebuzer gibi tarafdarlarının o yolda gitmek istediklerini, Emevilerin, haksız, hatalı, ırkçı ve saltanatçı olduklarını, sahabilerin, makamlarının, üstün olduğunu (Hz. Osman gibi) kabul etmekle beraber, tenkide tabi tutulabildiğini, üstad Bediüzzaman Said Nursî'nin görüşlerinde görebiliriz.. Fakat Bediüzzaman ve Seyyid Kutup gibi düşünürlerin kritiği ile, bir kısım Şiilerin tekfir ve sövmesi bir değildir.

Sahabelerin, dünya ile ilişkilerinin, gerçek yüzünün açıklanmasını ve onların büyük çoğunluklarının adil ve doğru olduklarının beyanmı ve aralarındaki savaşın, bir iki yahudinin oyunu olmaktan çok daha büyük sosyal sebeplere dayandığını 15. Mektup ile 27. Söz'ün ekinde görebiliriz. Araştırmak isteyen okuyucularımızı, oraya havale edip, konu ile ilgili bir iki soru ve cevabı buraya alıyoruz.

Biz Tebliğ Yayınları olarak, sahabelere, saygı ve hürmet edilmesi gerekliliğini hatırlatmakla beraber, beşer oldukları için, eleştirilebileceklerini söylüyoruz.

Bu, İslâm'ın esas ruhunun muhafazası ile usul ve akaidimizin, gereğidir... Yoksa onlara ismet verirsek akidevi bir yanlışa düşeriz. Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ayırt edemeyiz.

Tebliğ Yayınları

Eğer desen: Hazret-i Ali (R.A.) zamanında başlayan muharebelerin mâhiyeti nedir? Muhariblere ve o harpte ölen ve öldürenlere ne nam verebiliriz?

Elcevap: Cemel Vak'ası denilen Hazret-i Ali ile Hazret-i Talha ve Hazret-i Zübeyr ve Âişe-i Sıddika (Radıyallahü Teâlâ aleyhim ecmaîn) arasında olan muharebe; adâlet-i mahzâ ile, adâlet-i izafiyenin mücadelesidir. Şöyle ki:

Hazret-i Ali, adâlet-i mahzâyı esas edip, Şeyheyn (Hz. Ebubekir ve Ömer) zamanındaki gibi o esas üzerine gitmek için içtihad etmiş. Muarızları ise : Şeyheyn zamanındaki safvet-i İslâmiye adâlet-i mahzâya müsaid idi, fakat mürur-u zamanla İslâmiyetleri zaif muhtelif akvam hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeye girdikleri için, adâlet-i mahzânm tatbikatı çok müşkil olduğundan, «ehvenüşşerri ihtiyar» denilen adâlet-i nisbiye esası üzerine içtihad ettiler. Münâkaşa-i içtihadiye siyasete girdiği için, muharebeyi intaç etmiştir. Madem sırf «Lillâh» için ve İslâmiyetin menâfii için içtihad edilmiş ve içtihaddan muharebe tevellüd etmiş; elbette hem katil, hem maktul ikisi de ehl-i Cennettir., ikisi de ehl-i sevabdır diyebiliriz. Her ne kadar Hazret-i Ali'nin içtihadı musîb ve mukabilindekilerin hatâ ise de, yine azaba müstahak değiller. Çünki: İçtihad eden hakkı bul-

sa, iki sevab var. Bulmazsa, bir nevi ibadet olan **içtihad** sevabı olarak bir sevab alır. Hatâsından mazurdur. Bizde gayet meşhur ve sözü hüccet bir zât-ı muhakkik kürdçe demiş ki:

Jı şerre sahaban meke kalu kîl
Lewra cennetine hem katil u hem katil

Yâni: Sahabelerin muharebesinde kıyl ü kal etme. Çünki hem katil ve hem maktul ikisi de ehl-i Cennettirler.

Adâlet-i mahzâ ile adâlet-i izafiyenin izahı şudur ki:

«Kim, yeryüzünde bir fesad veya can karşılığı olmaksızın; birini öldürürse sanki o, bütün insanları öldürmüştür.»

Âyetin mânâ-yı işârîsiyle: **Bir masumun hakkı, bütün halk için dahi ibtal edilmez. Bir ferd dahi, umumun selâmeti için feda edilmez. Cenâb-ı Hakk'ın nazarı merhametinde hak haktır, küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Küçük, büyük için ibtal edilmez. Bir cemaatin selâmeti için, bir ferdin rızâsı bulunmadan hayatı ve hakkı feda edilmez. Hamiyet namına rızasiyle olsa, o başka mes'eledir.**

Adâlet-i izafiye ise: Küllün selâmeti için, cüz'ü feda eder. Cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. Evhenüş-şer diye bir nevi adâlet-i izafiyeyi yapmağa çalışır. Fakat, adâlet-i mahzâ kabili tatbik ise, adâlet-i izafiyeye gidilmez, gidilse zulümdür.

İşte İmam-ı Ali Radıyallahü Anh, adâlet-i mahzâyı Şeyhayn zamanındaki gibi kabil-i tatbiktir deyip, hilâfet-i Islâmiyeyi o esas üzerine bina ediyordu. Mukabil-

leri ve muarızları ise, «Kabil-i tatbik değil, çok müşkilâtı var.» diye adâlet-i izafiye üzerine içtihad etmişler. Tarihin gösterdiği sair esbab ise, hakikî sebep değiller, bahanelerdir.

Eğer desen: Hilafet-i îslâmiye noktasında İmam-ı Ali'nin fevkalade iktidarı, harikulade zekâsı ve yüksek liyakatiyle beraber seleflerine nisbeten muvaffakıyetsizliği nedendir?

Elcevap: O mübarek zât, siyaset ve saltanattan ziyade, daha çok mühim başka vazifelere lâyık idi. Eğer tam muvaffakıyet-i siyasiye ve tamam saltanat olsaydı; «Şâh-ı Velayet» ünvan-ı manidarını bihakkın kazanamıyacaktı. Halbuki zahiri ve siyasî hilâfetin pek çok fevkinde mânevi bir saltanat kazandı ve Üstad-ı Küll hükmüne geçti; hattâ kıyamete kadar saltanat-ı mânevisi baki kaldı.

-F ^ 'K

Amma Hazret-i İmam-ı Ali'nin Vak'a-i Sıffîn'de, Hazret-i Muaviye'nin tarafdarlariyle muharebesi ise, hilâfet ve saltanatın muharebesidir. Yâni: Hazret-i İmam-ı Ali Ahkâm-ı dîni ve hakaik-ı îslâmiyeyi ve âhireti esas tutup, saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz mukteziyatlarını onlara feda ediyordu. Hazret-i Muaviye ve taraftarları ise; hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeyi, saltanat siyasetleriyle takviye etmek için azimeti bırakıp, ruhsatı iltizam ettiler, siyaset âleminde kendilerini mecbur zannedip ruhsatı tercih ettiler, hatâya düştüler.

Amma Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in Emevîlere karşı mücadeleleri ise, din ile milliyet muharebesi idi. Yâni :Emevîler, Devlet-i îslâmiyeyi, Arab milliyeti üze-

rine istinad ettirip râbıta-i îslâmiyeti, rabıta-i milliyetten geri bıraktıklarından, iki' cihetle zarar verdiler.

Birisi: Milel-i sâireyi rencide ederek tevhiş ettiler.

Diğeri: Unsuriyet ve milliyet esasları, adaleti ve hakkı takip etmediğinden zulmeder. Adalet üzerine gitmez. Çünki: Unsuriyet-perver bir hâkim, milletdaşını tercih eder, adalet edemez.

«İslâmiyet Cahiliyet ırkçılığını kökünden kesmiştir. Müslüman olduktan sonra Habeşî bir köle ile Kureyşî bir efendi arasında fark kalmaz» fermân-ı kat'îsîyle: **Râbıta-i diniye yerine râbıta-i milliye ikame edilmez; edilse, adalet edilmez; hakkaniyet gider.**

İşte Hazret-i Hüseyin, râbıta-i dîniyeyi esas tutup, muhik olarak onlara karşı mücadele etmiş, tâ makam-ı şehadeti ihraz etmiş.

* * *

Eğer denilse: Bu kadar haklı ve hakikatli olduğu halde, neden muvaffak olmadı? Hem neden Kader-i İlâhî ve Rahmet-i İlâhiye onların feci bir akıbete uğramasına müsaade etmiş?

Elcevap: Hazret-i Hüseyin'in yakın taraftarları değil fakat cemaatine iltihak eden sair milletlerde, yaralanmış gurur-u milliyeleri cihetiyle, Arap milletine karşı bir fikr-i intikam bulunması Hazret-i Hüseyin ve tarafdarlarının safi ve parlak mesleklerine halel verip, mağlûbiyetlerine sebep olmuş.

Amma kader nokta-i nazarında feci akıbetin hikmeti ise: **Hasan ve Hüseyin ve onların hanedanları ve nesilleri, manevî bir saltanata** namzed **idiler. Dünya**

saltanatı ile mânevi saltanatın cem'i gayet müşkildir. Onun için onları dünyadan küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü gösterdi. Tâ, kalben dünyaya karşı alâkaları kalmasın. Onların elleri muvakkat ve sûrî bir saltanattan çekildi; fakat parlak ve daimî bir saltanat-ı mâneviyeye tâyin edildiler. Âdi valiler yerine, evliya aktablarına merci oldular.

Üçüncü Suâliniz: «O mübarek zatların başına gelen o fecî gaddarâne muamelenin hikmeti nedir?» diyorsunuz.

Elcevap: Sabıkan beyan ettiğimiz gibi, Hazret-i Hüseyin'in muarızları olan Emevîler saltanatında, merhametsiz gadre sebebiyet verecek üç esas vardı:

Birisi: Merhametsiz siyasetin bir düsturu olan : «Hükümetin selâmeti ve asayişin devamı için, eşhas feda edilir.»

İkincisi: Onların saltanatı, unsuriyet ye milliyete istinad ettiği için, milliyetin gaddarâne bir düsturu olan : **«Milletin selâmeti için herşey feda edilir.»**

Üçüncüsü: Emevîlerin Hâşimîlere karşı an'anesindeki rekabet damarı, Yezid gibi bâzılarda bulunduğu için, şefkatsiz bir gadre kabiliyet göstermişti.

Dördüncü bir sebeb de: Hazret-i Hüseyin'in taraftarlarında bulunuyordu ki; Emevîlerin, Arab milliyetini esas tutup, sair milletlerin efradına «memâlik» tâbir ederek köle nazariyle bakmaları ve gurur~u milliyelerini kırmaları yüzünden, milel-i saire Hazret-i Hüseyin'in cemaatine intikamkârâne ve müşevveş bir niyetle iltihak ettiklerinden, Emevîlerin asabiyet-i milliyelerîne fazla dokunmuş, gayet gaddarâne ve merhametsizcesine meşhur faciaya sebebiyet vermişlerdir.